

HFJ

6

Lö
R

LE

FEJ. HEGEDÜS SÁNDOR

62.318

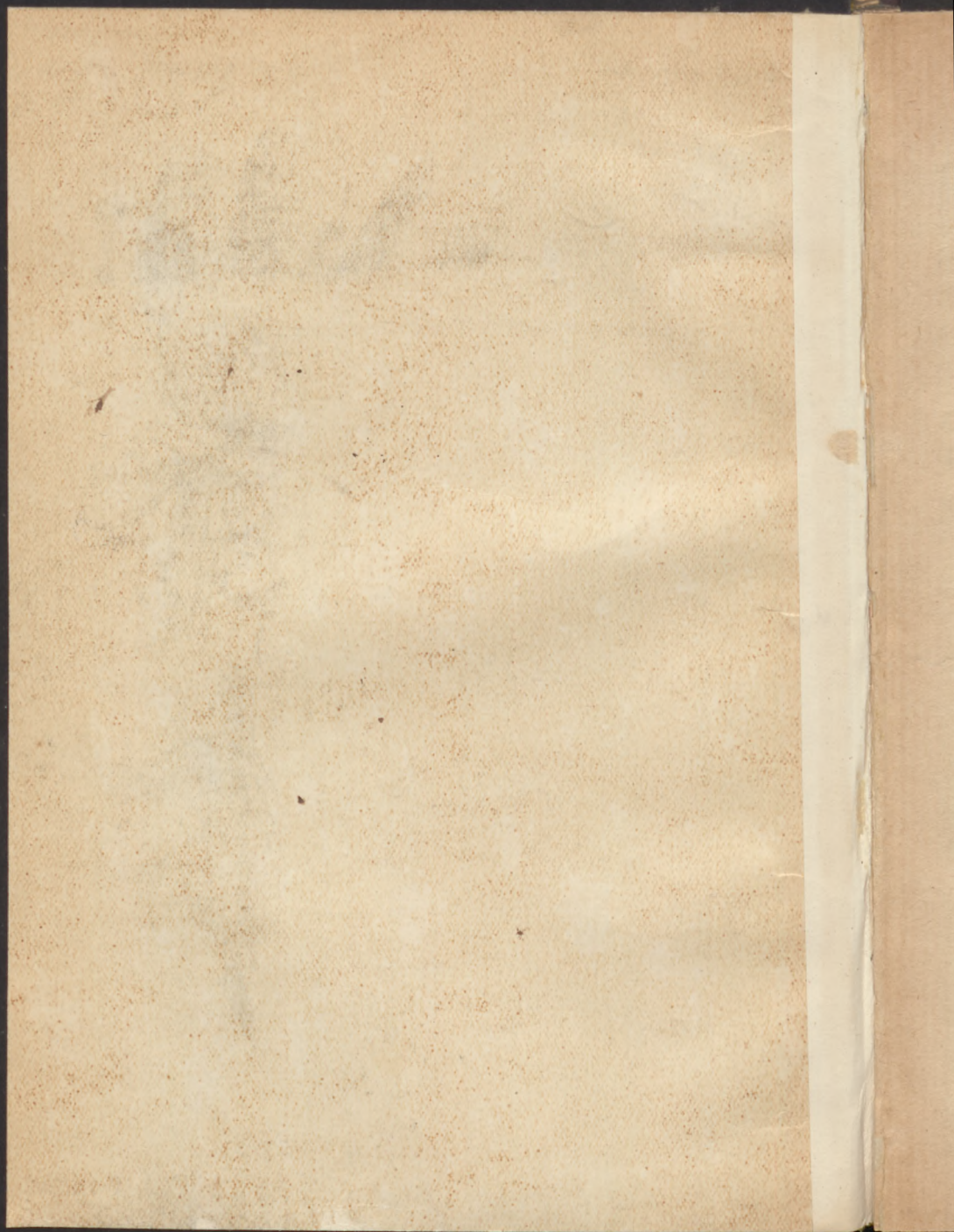
66

2003

VÖRÖSBÖRÜ
ROMANTIKA

LÉGRÁDY-KIADÁS BUDAPEST*

VÖRÖSBÖRŰ ROMANTIKA

INDIÁN TÖRTÉNETEK

IRTA :

IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR

BUDAPEST

LÉGRÁDY NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R.-T. KIADÁSA.

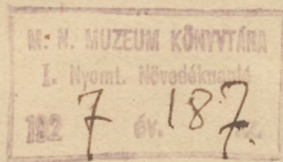

P.O. hung.

4. 2. 06.

62318

Légrády nyomda és könyvkiadó r.-t., Budapest.

ELŐSZÓ.

E könyv, mely Vörösbőrü Romantika cím alatt jelenik meg az olvasóközönség előtt, e könyv keveréke a valóságnak és az írói képzelet játékának.

Való igaz az indiánok lázadása a múlt század utolsó éveiben; való igaz a Folkelore-gyűjtésből származó mesék anyaga; igazak az indián nevek, de ha egyik nem pontosan navaĵo, dakota, sioux, avagy sosono szó, hanem esetleg egy más törzsnyelvnek synonymája, azért ne feddjen meg se az olvasó, se a kritikus.

Az anyagot részint a múlt századbeli amerikai hírlapokból, részint a Smithson-intézet gyűjtéséből merítettem, melyből Longfellow is nyert anyagot. A Hiavata egy-két dologát szintén felhasználtam, de mindent csak úgy, ahogy az írói szabadság azt megengedi.

Jelen könyvemben nem irtam én sem történeti munkát, sem etnografiai tanulmányt, sem népmesegyűjtéményt, sem indián szótárt, csak az anyagok felhasználásával — egy játékot. Magam közel két évig éltem az Egyesült-Államok területén és azt bekalandoztam az Atlanti Óceántól a Csendes Óceánig; Kanadától Mexikóig. És így láttam annak a földnek minden csodáját, ember- és állatvilágát. Ezek az emlékek is bele vannak szöve ebbe a könyvbe, ezek az emlékek tehát a valóságon alapszanak.

Azért újra mondom, kettéválasztani e könyvben a valóságot a fantáziától — lehetetlenség. Mindenki vegye úgy ezt a könyvet, amint az van és ha találkozik oly valaki, aki kedvét leli ez írásban, úgy én elértem célomat, mert nem akartam mást, mint másoknak e sorok révén — örömet szerezni.

Budapest, 1927.

Ifj. Hegedüs Sándor.

ELSŐ RÉSZ.

AZ INDIANOK LÁZADÁSA.

I.

A ranchero.*)

A mult század utolsó évtizedében Kaliforniában töltöttem a telet és február utolsó felében utra keltem, hogy visszatérjek az Atlanti-Óceán partjaihoz. Elutazásom előtt Los Angelesban figyelmeztettek arra, hogy az a vasuti vonal, mely New-Mexikón keresztül vezet Texas felé, most veszélyes, mert a mogui, navajo, apache és komancsok indiánok szövetkezve, fellázadtak az Egyesült-Államok ellen és az Unió kénytelen volt hadseregét mozgósítani és a fölkelők és a kormány csapatai között már hetek óta formális háború folyik.

Ugy látszik, hogy ezek a kóbor törzsek még Mexikóból is kaptak erősítést, mert fegyverük volt bőven és a löszert nem kimélték. Az Unió katonaságának minden igyekezete most arra irányult, hogy az egész területet körülzárja és Mexikóból a segéds csapatok érkezését és a fegyvercsempészkést lehetetlenné tegye.

*) Ranchero spanyol szó és erősítéssel körülvelt farmot jelent. New-Mexikó ugyanis 1848 febr. 2-ig Mexikó tulajdona volt és csak a Guadalupe—Hidalgoi-szerződés, — a győztes Tayler tábornok békeműve, — juttatta az Egyesült-Államoknak, Kalifornia egy nagyrészével együtt.

A kaliforniai lapok nagy tudósításokat hoztak az új háborúról és az indiánok kegyetlenségeiről szóló fejzettek teljesen azonosak voltak a Csingagook korában lejátszódott esetekkel. De sürgős dolgom volt s így mégis utra keltem Kansas City felé. Este indult el a vonat és én a kényelmes Pullmann-kocsi ablakából nézegettem a holdfényben fürdő vidéket. A vonat gyorsan haladt és én tíz óra körül lefeküdtem. Félálomban töltöttem az éjszakát és úgy homályosan emlékszem arra, hogy egyideig egyenletes sebességgel haladt a vonat, aztán megállt, újra elindult, megint állt, hátra tolatott, majd vesztegelni kezdett. Mikor már túlhosszunak tetszett nekem a vonat késése, felhúztam a hálókoesi függönyét és kinéztem a szabadba. Már világos volt és a távolból a Sierra Madre hegység látszott, de mi még a Zuni-hágó innenső oldalán voltunk. Láttam, hogy az utasok az uttesten járkálnak, ezért én is felöltöztem és lesiettem közéjük. Itt aztán megtudtam a következőket: A vonat New-Bridge állomásig haladt előre, de itt golyólövések érték a lokomotívot, mire visszatolatott. Az amerikai katonák kénytelenek voltak visszavonulni, mert a mogui indiánok éjjel átkeltek a Zuni-hágón és a köd védelme alatt az amerikai katonaságot hátbatámadták. Csunya, véres harc volt, foglyot egyik fél sem ejtett és a sebesült a halál fia volt.

Az egész háboru oka még most is a skalpozás körül forgott. A régi mexikói kormány ugyanis, hogy megfélemlítse az indiánokat, egy arany jutalmat tűzött ki minden indián fejbőrre, legyen az akár férfi, akár nő, akár gyermek. Az indiánok ezt nem felejtették el és dacára annak, hogy azóta évtizedek teltek el, aki az ő Reservation-jukba került fehér, annak fejbőrét leszedték. Hivatkozva arra, hogy ez fehér törvény, mely az ő fejükre van kitűzve. Az, hogy azóta New-Mexikó az Egyesült-Államoké, az nem változ-

tatott az indiánok ama felfogásán, hogy nekik ellenboszszura joguk van a fehérek fejbőr-törvényére, mely azonban már régen megszűnt. Így történt, hogy egy tudományos expediciót az apache-ok lemészároltak, mikor ezek beléptek Reservation-jukba. Az Unió azonnal büntető expediciót küldött ellenük s ez robbantotta ki az általános felkelését a négy indián törzsnek, melyek egymáshoz közeli Reservationok-ban laktak. A legborzasztóbb helyzetbe azok a fehérek kerültek, akiknek ranchojuk vagy nyílt farmjuk a fellázadt törzsek között levő területen volt. Hetek óta hír ezekről nem érkezett. Az Unió katonasága minden igyekezetével arra törekedett, hogy elsősorban ezekkel állítsa helyre az összeköttetést és a felkelők megbüntetését későbbre hagyja. A dolog azonban nem volt olyan egyszerű, mert igaz ugyan, hogy az Unió katonasága sokkal jobb felszerelésű volt, de az indiánok a hegyes és vad vidéknek teljesen urai voltak.

Mig az utasokkal beszélgettünk, a vonathoz érkezett egy század amerikai katona és a parancsnok mindenkit leszállított a vonatról, átvette a vonat parancsnokságát, megrakta katonasággal és előre indult. Mi pedig ott táboroztunk a sínek mellett egy-két sátor közelében, melyet a katonák vertek a számunkra.

Délutánra a vonat visszaérkezett, tele sebesültekkel. A katonák gyorsan dolgoztak és a sebesültek nagyhamar a sátrak alatt voltak. Az összes utasok, köztük jómagam is, készségesen segédkeztünk nekik. Így kerültem egy beteg mellé, akinek fejbőrét félig lehúzták, de a felmentő csapat idejében érkezett és még meg lehetett menteni a szerencsétlent a teljes pusztulástól. Az orvos az ereket összekötötte és a fejbőrt visszaszorította a helyére és erős kötést tett rá. Egy ötven-hatvan év körüli ember volt, borotvált arcú, de őszes bajuszu. Mellette ültem és mi-

kor felnézett, vízzel kínáltam meg. Jól esett neki, mélyet sóhajtott és hallottam szavát, amint ezt mondta: „Ranchero!”

— Értem, értem, — mondtam, — önök egy ostromolt rancheróból valók.

Szemével igenlően intett és halkán mondotta: „New-Buda!”

Különös érzés fogott el, mintha megütött volna valaki! Honnét kerül e szó erre a vidékre. Megismételtem a szót: „Buda!”

— Jes — Buda! — felelte a sebesült.

Újra mondtam Buda! Buda, él magyar, áll Buda még! — Elhallgattam, a beteg nagy szemekkel nézett rám, mintha valami messzi-messzi tájról szólították volna, aztán nehezen így szólt:

— Apa magyar . . . Miksa császárral jött . . . itt maradt . . . Én ért magyar!

Csodás öröm szállta meg bensőmet, a ranchero ostromából megmenekült sebesült az őshaza nyelvén beszélt. Hiába jöttem értem, hogy a segédvonat megérkezett és visszamehetek Los Angelosba, nem mentem, ott maradtam és aztán a sebesültet elkísértem Sacramentoba. Itt a kórház nagy kertjében lábadozva elbeszélte nekem az élete történetét.

Négy éves volt, mikor atyja kihozatta Amarikába, aki New-Mexikóban farmot rendezett be a letelepedésre kapott földjén. Itt nőtt fel New-Mexikó vad területén. Még a hetvenes években részt vett a bölényvadászatokon és volt eset, hogy atyjával együtt tíz-tizenkét bölényt öltek le egy napon. Ezeknek húsát összevágták apró szeletekre, aztán felhúzták bőrzsinegekre és így szárították meg. Ezzel a farm husszükségele el volt látva mindig egy-egy évre.

Megkérdeztem, hogyan lestek a bölényekre, ha a ranchero körül farmot műveltek és gabonát termesztettek.

— Oh uram — szólt a sebesült, — az nem úgy volt abban az időben. Atyám jó barátságban volt a navajo indiánokkal, mert egyszer az egyik navajo főnököt megmen-tette az apache-ok kezéből, ezért a navajok hűséges szövetségesek voltak és a szövetség abban nyilvánult meg közöttünk, hogy ők elvállalták a bölényjelzést számunkra. Ez pedig abból állott, hogy amíg mi a farmot műveltük, addig ők lovaikon elkalandoztak messzi vidékeken, aztán ha bölénysorda vonult északról délre, vagy délről északra, amint azt az évszakok változása magával hozta, akkor ők örömtüzeket gyújtottak a halmokon, vagy pedig különös ruhákban táncaikat járták a hegytetőkön, ami jeladás volt a mi számunkra. Ekkor mi is lóra kaptunk, egyesültünk velük, aztán halomra öltük a bölényeket, a zsákmány közös megegyezés szerint osztatott fel és soha sem volt közöttünk emiatt civódás. De aztán elfogytak a bölények és a szegény indiánok mind szomorubb és szomorubb helyzetbe kerültek, míg végre az Unió a Reservationokba helyezte el őket és gondoskodott eltartásukról.

A mostani lázadásnak oka az volt, hogy a dél felől jött indiánok, akik Mexikóban sokkal vadabb helyzetben vannak, mint az Unió indiánjai, elhitették a letelepült komancsokkal és moguikkal, hogy a fehér emberek a fejbőrtörvényt még Mexikóban állják. Az apacheoknak sem kellett több, leöltek egy csomó fehéret. Mert az apache, az nem gondolkozik, a komancsok és mogui, meg a navajo is először megvitatja a dolgokat, de az apache, ha gyilkolni lehet vagy rabolni, pillanatszerűen cselekszik. Tisz-tán ez volt az oka ennek a szerencsétlen háborúnak és szent meggyőződése, ha nem jönnek fel vándor vad törzsek Mexikóból, ez nem is történt volna meg sohasem.

Mert az indián jellem, az az alvó parázs és ha szilaj indulat lobbanik feléje, az lángra kap és akkor nincs határa vadságának. Így esett, hogy mi beszorultunk a fellázadt területre és a vadak kipörkölte bennünket. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a navajok nem harcoltak farmunk ellen. A harcosok legnagyobb része komancsokból állott, de volt köztük mogui indián is. Hisz elvégre mind egy, hogy melyik teszi tönkre és melyik gyilkolja le az embert, de azért megfigyeltem, hogy a navajok atyám iránti tiszteletből minket nem bántottak. Tíz napig védtük a rancherót, de végül betörték ránk, de az is igaz, hogy a tíz napi ostromnak köszönhetjük, hogy az Unió katonái még élve tudtak néhányunkat megtalálni. Hogy mi az, tíz napig védeni egy rancherót indiánok ellen, uram, merem mondani, ez egy külön tudomány, amelyet a hadászat történetében bátran tanítani lehetne, mint külön fejezetet.

II.

Az indiánok lázadása.

Naplemente volt és a Csendes-óceán nagy vizébe hanyatlott a nap lemenő útján, mikor a sebesült farmer elkezdett beszélni rancherója ostromáról.

— A dolog úgy kezdődött, hogy a navajóindiánok főnöke két harcos kíséretében felkereste apámat. Harci fegyverzetben és harci diszben jöttek. Szép augusztusi nap volt és a kora délutáni órákban tüntek fel a hegyek felől és vágatva közeledtek felénk. Festői látványt nyújtott a három indián, amint tollbokrétás fejdiszükkel, gyors lovaikkal hozzánk siettek. Lovaikat a rancheró külső kapuzatához kötötték és ők bejöttek a farm udvarára. Apámat keresték. Az eléjük jött és erre leültek a nagy fa alá. Apám pipával kínálta meg őket, de a navajófőnök elhárította magától a kalumet-et és így szólt:

— A navajók főnöke eljött az ő fehér barátjához és megmondja, hogy többé nem barátja neki!

Apám csodálkozva kérdezte:

— Mivel sértette meg a navajók nagy főnökét a fehér barát, akivel annyi sikeres vadászaton együtt üzték a vadat és testvériesen osztottak meg mindenkoron a zsákmányon?

Az indiánfőnök így válaszolt:

— Nem a fehér ember a hibás, hanem a többi fehér

ember. És most a vörös emberek hü szövetségre léptek, előkeresték az ős csatabárdot, ellejtették a harci táncot és megfogadták, hogy minden fehér ember ellenség és kiirtják őket a vörösök ős földjéről és visszaveszik őseik birtokát. És ebben egyek a moguik az apacheokkal és a komancsok a navajókkal, meg a többi vörös emberrel, akik mind erre jönnek dél felől, hogy a fehér emberektől megtisztítsák ezt a földet!

Apám jóindulattal figyelmeztette a főnököt:

— Rossz uton jártok, mert nem ismeritek a fehér ember nagy hatalmát és az szörnyű büntetést fog rátok mérni!

De a navajófőnök felállt és a két harcos is felállt és ekkor a főnök még ennyit mondott:

— A harc fogja majd elbírálni, kinek részén van az igazság, a fehérekén-e, akik álnok kutyák és minden törvényt megszegnek, vagy a vörösökén, akik őseik földjét követelik vissza.

Ezzel eltávozott társaival együtt.

Nem tudtuk mire vélni a dolgot, de azt láttuk, hogy valami készülöben van a vidéken. Ezért apám estére bezáratta a rancheró kapuit, úgy, hogy a farm egy zárt erődítmény lett, amely körül meg voltak a sáncok, szöges kerítések és árkok, hogy meglepetéstől megkíméljenek bennünket. Pár nap telt el minden különösebb esemény nélkül. Egyik este a lemenő nap fényénél gyanus füstöt láttam felszállni a láthatár déli sarkánál. A sötétség beálltával a füst lángnyelvei is meglátszottak. Tűz volt, egy távoli farm égett. Erre be akartuk zárni a kapukat, mikor lovasokat láttunk közeledni. Én besiettem a házba és fegyvereket hoztam magammal, a kaput gyorsan eltorlaszoltuk és a kémlyukon figyeltük a közelgőket. Nem vörösbőrűek voltak. De menekülők.

Azonnal bebocsátottuk őket, négy férfi és két nőt. Norne-ból menekültek. Az indiánok felgyújtották farmjukat és elűzték őket. Gyors lovaiknak köszönhették, hogy életüket megmentették. De mindenük ott veszett. Mr. Bright, a két Smith és Taylor voltak a férfiak és a két nő a két Smith felesége. Fegyvereiket magukkal hozták. Elhelyezkedtek a farmházban, aztán az estebédnél elmondták szerencsétlenségüket. Körülbelül ezek voltak az idősebb Smith szavai:

— Pár nap óta mind több és több indiánt láttam a környéken csatangolni. Mindjárt észrevettem, hogy ki vannak festve harci színekbe. És az is feltűnt nekem, hogy sok volt köztük olyan indus, amilyen nem lakik a környéken, csak messze délről kerülhetett ide, mert szökek voltak és kékszeműek, amilyenek csak a lipánok vagy a kokopa indiánok. Volt köztük olyan, amelyik csaknem csupasz meztelenül ült a lovon, bőségesen kifestett testtel. Én azonnal tisztában voltam, hogy ezek valamit terveznek. Tegnap láttam egyet, amelyik hosszú póznán egy skalpot tartott és úgy lovagolt körbe-körbe farmunk körül. Ekkor már azt is tudtam, hogy nekünk a nyílt farmról menekülnünk kell, de azért úgy tettem, mintha nem vettem volna észre semmit és egész nap dolgoztam a farmon. Csak a házban az asszonyok készülődtek, ők hozták rendbe a fegyvereket is, a fölösleges töltényt elásták, mindenikünk részére százat-százat tartottak csak vissza, úgy amint utasítottam őket. Közben a lovakat az istállóban felnyergelték és estére mi teljesen indulásra készen voltunk. Ugy látszik, ezt a vadak megsejtették, mert hihetetlen üvöltéssel vágatva közeledtek farmunk felé, de mi lóra kaptunk és menekültünk. Ők nem igen üldöztek, mert látták, hogy nagy térelőnyt nyertünk és inkább a farm elpusztításával mulatták ki magukat.

Egy óráig sem haladtunk még, mikor a felszálló füst jelezte, hogy a gazemberek hosszú évek munkájával elért munkánkat tönkretették. Félek, hogy nem mi vagyunk az egyetlen áldozatok, mert a vadak nagyon tevékenyek és ami fő, sok kóbor csapat van közöttük, amelyek állandóan nyugtalanítják a vidéket.

Itt egy pillanatra elhallgatott Smith és megfontolva ezt mondta:

— Azt hiszem, az Unió kormánya is hibás, hogy ez a lázadás kitört, mert egyszerűbb lett volna a büntető-expedíció megindítása helyett a főnököket lefizetni a dohány- és pálinkaadag felemelésével és azok a gyilkosokat, akik azt az öt tudóst leölték, könnyűszerrel kiszolgáltatták volna. Most el van mérgesítve a dolog és sok áldozata lesz ennek a lázongásnak!

— Csodálatos érzékeny faj ez az indián, lehet őket fékezni, de a tulszigorúság vagy elhibázott intézkedés egészen más hatást vált ki belőlük, mint más népeknél ez észlelhető. Ezeknek ilyenkor rögtön lobog a lelkük és csak egy vágyuk van: a bosszu és csak egy olthatja bosszuszomjukat és az az embervér! És ez így volt az ő fénykoruk, Montesuma ideje óta és ez így lesz, amíg csak egy is élni fog közülük.

A menekültek között az volt a felfogás, hogy legjobb lenne, ha az Unió kegyelmet hirdetne most hirtelen, hogy hadd higgyék a vadak, hogy ők győzelmet arattak és aztán szépen, lassan külön-külön leszerelve az egyes törzseket, meg lehetne büntetni más ürügy révén a gyilkosokat.

Estefelé kelet felől láttuk a füstöt szállongani, nem is maradt el a menekülők csapata sem. Artiscóból menekültek a farmerek, de ezek már nem oly könnyen érték el rancherónkat, mint a torneiek, mert lovas indiánok nyo-

mon üldözték őket és mi eléjük lovagoltunk, mire aztán az indiánok visszafordultak. Most újra hat puskás került hozzánk. Nyolcan voltak, de kettőt lelőttek közülük menekülés közben.

Mr. Barth, az egyik menekült elmondotta, hogy ő elég kemény embernek tartja magát, de mikor letölték a mellette lovagló Migient és a szerencsétlen az indiánok kezébe került, a hideg átfutott hátán. Mert a gazemberek azonnal a sebesülthez vetették magukat és a szerencsétlennek haldoklása közben lehúzták fejbőrét, úgy, hogy az áldozat üvöltése utánuk hallatszott. A rancheróban a hangulat mind izgatottabb és izgatottabb lett. Szerencsére atyám, aki Miksa császár katonája volt, nagyszerű sáncárkokkal vette körül a farmot és a Bluewater vizét keresztülvezette a csapóhidak alatt. Nagyon nyugtalan és elkeseredett volt és váltig azt hangoztatta, hogy minden attól függ, hogy mennyi ideig kell védeni magunkat és mikorra lehet számítani arra, hogy az Unió katonasága felszabadíthat bennünket.

Az éjszaka csendes volt és tiszta. Kint táboroztunk a rancheró előtti sáncokban és figyeltük a környéket. Tüzet láttunk a messzeségben több ponton is és az éjszaka folyamán megérkeztek Valmerde, Acoma, Willow, Grunésből és környékéről való menekülők. Rancherónk férfitagjai negyven főre szaporodtak ezáltal.

Szerencse, hogy a termés nagyrésze még meg volt és állatállományunk teljes volt, mert atyám nem akart eladni ősszel semmit, mert pénzre nem volt szüksége. Így tudtuk ellátni a menekülteket, akik a gazdasági épületekben táboroztak. Az éjszakákat felváltva örködéssel töltöttük el, nappal pedig az erődítéseken dolgoztunk. Egy kétségtelen, és ez az, hogy időt nyertünk, atyám minden napot nagy nyereségnek mondott és váltig azt erősítette, hogy szerinte

ezt a navajófőnöknek köszönheti. Mert a rancheró az ő Reservationjukhoz van legközelebb és ő mindenütt másutt támad, de New-Budát kerüli.

A rancheróban ezalatt nagyon mozgalmas élet volt. A menekülők a legkülönbözőbb borzalmakat beszéltek el a rézbőrűekről, de egyhanguan az Unió kormányát hibáztatták, amely ezuttal nem járt el helyesen a vadakkal szemben. Különösen haragudtak Mac Law kormányzóra, akinek jobban kellett volna ismerni a newmexikói viszonyokat, és a lemeszárolt öt tudós ügyét arra az egy Reservationra lokalizálni és akkor nem történt volna jóformán semmi más, mint egy-két ajándék után a megvesztegetett apache-főnök kiszolgáltatta volna pár emberét az Uniónak. Most pedig messzi tájon ég a környék és a vad fantáziájú rézbőrűek azt hiszik, hogy új korszak dereng rájuk, mert eljött a nagy pillanat a fehérekkel való végleges leszámolásra. De ez természetes is, mennél naivabb egy nép, a fantázia által keltett képzet annál bolondabb, annál valószínűlenebb. De bármily igaz is ez, emellett való igaz az is, hogy Mac Law kormányzó ügyetlenségének sikerült fellázítani a legvadabb indiántörzseket és sok farmercsaládot áldozatul dobni a rézbőrűek kegyetlenségének.

este
tagr
nem
zánk
zárva
gott
hogy
Kali
tök
zárva
gált
cok
volt.
tunk
boru
körü
felfig
délre
ugat
denn

Figy
itj. H

III.

Montesuma vére.

Sohasem felejttem el — szólt a farmer —, csütörtök este volt, mikor a rancherónk menekültjei ötvennyolc tagra emelkedett az újonnan érkezettekkel, akik többé nem keletről, de nyugat felől és észak felől futottak hozzánk és ez világosan hirdette azt, hogy körül vagyunk zárva. Vagyis az indiánok lázadása gyűrűszerűen lobbogott körülöttünk és teljesen lehetetlenné tette részünkre, hogy akár az északi államokkal, akár Texas-szal vagy Kaliforniával érintkezésbe léphessünk. Mondom, csütörtök este volt, szép holdvilágos este. A rancheró kapuja elzárva és eltorlaszolva, a Blue water vize csobogva folydogált a sáncárkon át, a felvonóhid fel volt huzva és a sáncok fegyveres embereinkkel megszállva. Gyönyörű este volt. Ugy kilenc óra felé járt az idő, mind kint táboroztunk a nagy udvaron a szekértábor között. Csillagos éj borult fölénk és a nagy némaság óriási csendje uralkodott körülöttünk. Egyszerre koyotta-ugatást hallottam. Apám felfigyelt, de nem szólt semmit sem. A prairi kutya ugatása délről hallatszott. De alig pár perc múlva északról is ugatni kezdett a koyotta. Ekkor atyám tisztában volt minnemenel. Meg is mondta pontosan a tényállást.

— Most zárják be a gyűrűt az indiánok körülöttünk. Figyeljete csak egy kissé, pár perc múlva a prairi kutya

keleten fog ugatni, aztán nyugaton, ez azt fogja jelenteni, hogy teljes a zárlat.

Ugy is történt. Nem mult el egy röpke fél óra és mind a két oldalról elhangzott a kutyaugatás. De hiába kémleltünk ki a löréseken, semmit nem lehetett látni a szabadban. Az egész körtábor, mely körülzárt bennünket, kigyócsuszással közeledett felénk.

A rancheró parancsnokságát atyám vette át. Különböző helyekre őrköt állított. A fegyvereket és a löszert kiosztotta és az ötvennyolc főből álló férfitábor felosztotta csapatokra, amelyek neki a védelem szempontjából szükségesekek voltak. Mindezt a legnagyobb csendben, a legkevesebb járás-keléssel, nehogy valami feltűnést is észlelhesse nek a küntlevők. Tűz csak a kunyhóban égett és ennek ajtaja zárva volt, nehogy a tűz fénye kivilágoljon a szabadba. Atyám teljesen nyugodt volt és biztos dolgában, azt is megjegyezte: „Ha támadni fognak, akkor a támadás csak hajnalban lesz!”

A legfontosabb őrségeket az állatállomány mellé helyezte, meg a víztartók mellé. Mindenütt meghagyta, hogy löfegyvert csak akkor szabad használni az éj folyamán, ha általános támadás van, vagy ha késsel nem lehet elintézni az ügyet. Csend honolt az egész rancheróban, de ebben a kinos csendben bent volt az a hallatlan feszültség, melyet a helyzet váltott ki mindnyájunkból.

Éjfél elmúlt, mikor a marhakarám felől zajt hallottunk, egy tehén rogyott össze, odasiettünk és csodálkozva láttuk, hogy a tehén oldalába egy nagy nyílás van metszve, mintha egy kis ablaknyi husdarábot vágtak volna ki belőle. Természetesen a tehén megdöglött.

Azonnal körülzártuk a karám oldalát sűrű fegyveresekkel, mert itt csak az történhetett, hogy egy indián

belopódzott a rancheró területére és állatállományunkat akarja leölni az éj leple alatt. Ekkor egy bika zuhant el, a gyomra volt fölhasitva, de szerencsére zuhanásával maga alá temette az indiánt, aki a hasa alá bujva metszette fel az állat bendőjét. Négyen is rávetették magukat, a száját betömték és összekötözve a rancheró udvarára vitték. Apám egy fához kötötte és két őrt állított melléje, hogy minden mozdulatára vigyázzanak.

A tehenet meg a bikát pedig kivonszoltatta a karámból és feldaraboltatta. Szerencsére jó vermeink voltak, hol a hüvösön a hus biztonságban volt. Apám nem vesztette el még jó kedvét sem, mert mosolyogva mondta: „Nem kell legalább holnap leütni egyet sem, indián barátunk elvégezte helyettünk ezt a munkát!“ Az éj hosszú volt, a csend kinos, az órák lassan multak, de azért mégis csak elmúlt az éjszaka. Mikor hajnalodni kezdett, a szélső őr jelentette, hogy a Blue water vizén fatörnköket görget erre-felé az ár. Apám megnézte a közeledő fatörzset, azíán azonnal rálövetett. Nem csalódott. Az nem fatörzs volt, hanem csak fakéreg, melynek belsejében egy indián harcos volt elbujva, a meglyuggatott fatörzsből ugyanis nagyhamar kiborult az agyonlőtt indián vörös teste. Egy pár ilyen fatörzset elpusztítottunk, mire nem indítottak többet utnak a vörösek. A fogoly indiánt is így csempészték be ranckerónkba. A hajnali támadás azonban elmaradt, mert felfedtük idejében fatörzstervüket és így az óvatos vadak elhalasztották munkájukat. Egy napot tehát megint nyertünk!

Ezalatt teljesen megvirradt. De hiába néztünk ki a kémlönyilásokon, sehol egy lelket nem láttunk, igaz az is, hogy a magas füben nem is láthattunk volna. A láthatár felé azonban wighwam-sátrak csucsai emelkedtek és lovak legelésztek. De azért maguk az indiánok nem lehettek

messzebb két-háromszáz méternél a rancherótól; kigyó-
ügyességgel lelapulva a földhöz és lesve az alkalomra,
hogy minket megtámadhassanak. A nappalt ők nem szere-
tik, az ő sötét szemükhöz és sötét kegyetlenségükhöz az
éjszaka a legalkalmasabb, vagy a hajnalszürkület.

Amint világos lett, a rancheróban is vidámabb lett a
hangulat és a feszültség is enyhült, annál is inkább, mert
az asszonyok reggelit főztek, teát és „hot cackset“, hozzá
adtak még szalonnát és égetett bort. Az egész olyan volt,
mint egy nagy majális az ő össze-visszaságában, csak
éppen, hogy rabok voltunk a megerősített helyen. Reggeli
után maga elé vezettette a foglyot édesapám. Ugy emlék-
szem az egész jelenetre, mintha ebben a pillanatban ját-
szódott volna le előttem. A szájáról levétette a kötést, mire
az indián első lélekzetvételre egy saskrákogást hallatott:
„Jól van — mondta neki apám navajo nyelven, — most
már krákoghatsz, ugyis tudják, hogy itt vagy!“ Az indián
nem felelt. Atyám egyik kérdést a másik után tette hozzá,
de az indián a fejét rázta és végül csak annyit mondott:
„Komanchó!“ Tehát nem navajo volt, komanchó indián.
Szerencsére volt a menekültek között egy Lightwill nevű
ember, aki a kilencven ismert indián nyelv közül tizenha-
tot beszélt, azt hívták oda tolmácsnak, akinek az indián
szóról-szóra ezeket mondta: „Fogoly vagyok, de azért sze-
metekbe mondom, hogy a fehér emberek álnok kutyák,
akik nem tartják meg a törvényt, még ha elszívják is rá a
kalumetet. És mind ki fogunk benneteket irtani, mert in-
kább elmegyünk mind a Nagy Szellemhez, mint veletek
egy földön éljünk. Ezt én mondom nektek, a délről jött
Montesuma vére!“ Lightwill megkérdezte: „Tehát nem ko-
mancho indián vagy, csak nyelvüket beszéled!“ Az indián
fejével intett. Lightwill tovább beszélt hozzá: „Büszke
vagy és gögös!“

„Délről jöttem, onnét, ahol még él a nagy király Montesuma vére!

„Gyilkolni, rabolni jöttél, mert ez a ti törvénytek!“ Az indián felkapta a fejét és tüzes láng lobogott abban: „Töletek tanultuk ezt, fehérek, töletek, gyilkosok!“

„A fehérek sohasem voltak gyilkosok, mindig igaz törvényt akartak, de a vörösök nem akarnak törvényt ismerni, csak gyilkolni, rabolni!“ Az indián büszkén föl-emelte fejét és visszavágott: „Hazudsz! És megmondom neked az igazat. Nagy régen, nagyon régen, mikor még élt a nagy fejedelem, nagy ősöm Montesuma, már akkor is arról meséltek a vének, hogy egyszer napkeletről jött egy fehér. Egy jó fehér ember, akinek a kezében egy fa volt, amelyet a másik fa átszelt, egy olyan, amelyet ti a templomaitok fedelére raktok és ez a fehér ember mindenkihez jó volt, de aztán elment tőlünk és mikor kérlelték, hogy maradjon a vörösök között, azt mondta, nem teheti, neki mennie kell vissza és beszállt csónakjába és kiment a nagy vízre, arra a nagy vízre, amelyen sohasem megy le a nap. És eltűnt és sohasem jött vissza. Az ő emlékére mégis akkor mi is felraktuk ezt a jelet épületeinkre!“ Apám közbeszólt Lightwillhez fordulva: „Mit mond ez a fickó?“ Lightwill elgondolkodva felelt: „Amit ő mond, arról én is hallottam, egy szerzetes beszélt nekem arról, hogy a régi indián emlékeken megtalálták volna a kereszt nyomát. Mert Nicaraguában az újabb ásatások olyan aszték emlékeket hoztak felszínre, amelyen a kereszt rajta volt. Ugyanez a szerzetes azt mondta még, hogy Spanyolországban megfejtettek egy pár ős indus papirust,*) melyen az a rege volt írva, hogy napkeletről jött egyszer egy fe-

*) Mind a kettő történelmi valóság, az újabb Aszték-nyomozások eredménye.

hér ember és ez mindenkire jó volt és aztán eltűnt újra, de ígérte, hogy visszatér közéjük megint, nála látták őket először azt a keresztjelvényt!" Lightwill elhallgatott. Az indián pedig így folytatta: „És a vörösök mind, mind ezt a fehér embert várták és aztán jöttek a ti régi apáitok és azok nem az ígért fehér ember jószágával jöttek, de az ördög gonoszságával, akiket csak az arany és a drágakő szomjuhozása üzött és akik csak gyilkoltak, raboltak és akik előtt nem volt semmi törvénynek ereje, hiába szívták el a kalumetet, ahogy ti is hiába szívjátok el azt, arra a törvényre, hogy a Reservationba tilos fehérnek belépni!"

Az indián elhallgatott; apám felállt és eléje lépett, majd így szólt: „Montesuma vére, én szabadá teszlek téged, ha megfogadod, hogy nem harcolsz fehér ember ellen!"

Az indián felelt: „Nem tehetem ezt, mert eljártam a harci táncot és a kísértetek táncát, szavamat csak a vénnek tanácsa oldhatja fel!" Apám ráfelelt: „Menj hát a vénnek tanácsához és terjeszd eléjük szavadat!"

Feloldotta kötelékeit és az indián egy pár szökéssel átvette magát a rancho kerítésein, átszta a Blue watern és csakhamar eltűnt a prairie magas fűvében.

IV.

A királyi sarj.

Dél volt, mikor a magas füből, ugy kétszáz méter távolból fölemelkedett egy alak és határozott léptekkel rancherónk felé közeledett. Megállt a felvonó hiddal szemben és átkiáltott hozzánk. Kikémleltünk a lörésen és azonnal megismertük. A királyi sarj volt, aki Montesuma vérenek vallotta magát.

— Mit akarsz? — kérdezte tőle tolmácsunk.

— Visszajöttem, mert a vének tanácsa nem old fel szavam alól és rám parancsolt, hogy adjam kezetekbe magamat, mert kegyelmet a vörös emberek nem kérnek tőletek, de nem is adnak nektek sem!

— Ravaszság, — feleltük vissza — a rancherót nem nyitjuk ki, így akartok a résen betörni!

Az indián büszkén válaszolt:

— Királyi vérből származom, a királyi vér nem álnok, nem hazug, azért jövök közétek, hogy áldozatok fel a ti isteneiteknek, mert a ti foglyotok vagytok!

A környéken nem látszott senki, apám tanácskozott embereivel, aztán parancsára egy oldalajtót kinyitottak, melyen az indián udvarunkra jött. Tényleg nem volt semmi álnokság eljöttében. Apám jól ismerte a vörösöket, ezek olyanok, mint a gyermekek, de ugy is kell ve-

lük bänni. Házunk elé vezettük a foglyot és a kaput újra elzártuk és a hid-padlót felvontuk.

Be kell vallanunk, hogy gyönyörű látványt nyújtott az indián. Hajában harci disz volt sastollakból, arca és egész teste kék, piros és sárga szinekkel gyönyörűen kifestve, testét pedig egy köpeny borította, amelynél érdekebbet, bizarrabbat még emberi szem nem látott soha sem. A gyönyörű szindus köpeny madártollakból volt készítve. Volt abban a papagályzöldtől elkezdve a kanárisárgáig minden szín beletüzdelve, tollszálakkal. Amit csak a tropus vidéke gazdag szineivel a madártollakra ráfesteni képes, az ott mind megjelent előttünk. Micsoda királyi gondolat — egy tollköpeny! Tropusi madártollból készített csodaszínű lepel. A legszebb pompa, amit elképzelni lehet, a legfestőibb látvány, ami csak felidézhető.

Büszkén, nemes tartással állt előttünk és szólt:

— Tezkatlipoka elé megyek, mert nem fogadhatom el a fehér ember kegyelmét! A vének tanácsa nem oldott fel a kísértetek tánca alól és azt mondta, a vörös harcosnak meg kell halni, mert így kívánja a Nagy Szellem! De a fehér emberek is mind meghalnak most, mert a vörösök egyek az akaratban, hogy nem tűrik meg őket többé az országukban!

Ott állt és erős szemeivel nézett ránk. Valami olyan fenséges nyugalom volt az egész alakon, hogy tagadhatatlanul királyi jelenség benyomását tette mindnyájunkra. Apám odalépett hozzá és vállára tette kezét:

— Én pedig nem öletlek meg tégedet!

Mikor a tolmács megértette vele apám határozatát, dacosan a fejét rázta és intett, hogy az nem lehet. Ezzel leoldotta magáról a tollköpenyt és ott állt kifestett, meztelen testével előttünk, csak egy bőrv volt rajta. A mellén,

a szive fölött, kék és piros festékekkel tetovált madár látszott, ez volt a királyi család jelvénye, ami igazolta, hogy valóban királyi eredetű. A bőrövén pedig ott lógtak a skalpok, amelyeket ő ejtett el. Sok volt a régebbi, már szeszáradt fejbőr, de voltak közöttük egész frissek is, amelyekről látszott, hogy a közel mult napokból valók, vagyis már a lázadás ideje óta szerezte őket.

Elszörnyűködve néztük az alvadtvérű skalpokat, mikor Taylor, a menekült farmer, egészen közel lépett hozzá és egy skalpot levett az indián övéről és magasra tartotta azt előttünk, majd így szólt:

— Megismerem, ez Joungefellow fejbőre, igazolja ezt a halánték körüli öszülő hajcsomó és furcsa fekete tarkóhajzata. Joungefellow velünk menekült, mikor lelőtték lováról és én hallottam vérfagyasztó ordítását, mikor földre zuhant és egy indián rávetette magát és skalpirozni kezdte. New-Mexikó törvényei értelmében, ha egy indián egy fehér embert megskalpolt, bűnéért halállal lakol! Kérem törvényeink végrehajtását!

Apám kezébe vette a skalpot és a tolmács révén megkérdezte az indiánt, hogy ő ölte-e meg ezt a fehéret. Az indián büszkén felelte:

— Igen!

— Akkor — szólt apám, — halállal lakolsz!

— Tudom — felelte az indián — és Huitzilopocstli, a hadisten, örömmel fogad engem, mert hős és bátor harcos voltam!

Apám intett négy farmernek, ezek erre megragadták az indiánt és összekötözték kezeit. A tollpalástot újra ráadták és aztán a farm udvarán levő nagy fa alá vezették. Az indián sasvívójást hallatott, mire a távolból körülközül farmunk körül sasvívójás hallatszott. Éber figyelemmel néztük a mezőt, de semmit nem láttunk, semmi

készülődést nem észleltünk, mely a támadást jelezte volna. Az indiánnak tudtáraadtuk, hogy ha még egyszer jelt ad, száját betömjük és úgy hajtjuk rajta végre a halálos ítéletet. A vörös harcos erre nem felelt, csak merőn nézett ránk. Megkérdeztük tőle, hogy megértette-e, aruit mondtunk, erre válaszolt ilyképen:

— Megértettem, hogy előre megyek a Nagy Szellem országába, hogy jelentsem a ti Nagy Szellemeteknek, hogy rövid időn belül ti mind-mind, ahányan csak vagytok, jöttök utánam, mert a fehér emberek napjai meg vannak számlálva ebben az országban!

Apám leintette:

— Nem vagyunk kíváncsiak a beszédedre, gondolt magadra, mert utolsó perced elérkezett, a többit majd ott a tulvilágon intézd el a te Nagy Szellemeddel, az a te dolgod, ahhoz már nekünk nincs közünk! Te fehér embert skalpoztál s ezért a skalptörvény halált mond a te fejedre!

Most két farmer felmászott a fára és a kötelet megerősítette csigán a fa egyik erős ágára. Ekkor az indián lassu hangon énekelni kezdett, dala mélabus volt és szomorú és így hangzott:

*„Megyek én a Nagy Szellemhez,
Az ő csodás országába,
Hol nagy prairin fut a bölény
És coyott' ugat a nyomába,
Vadat üzni, szarvast ölni,
Gímet, himet elejteni.
Sziklapatak kőágyában
Halat fogni egyre-másra.
Magas fűben leselkedni,
Szép fák alján dohányt szívni.
Nagy Szellemnek ez országa
Fehér embert — be nem bocsátja!*

Ezalatt leengedték a fáról a kötelet és a másik két farmer gyorsan munkához látott. Összekötötték mind a két lábát az indiánnak és a lelógó kötél egyik végére ráfonták a hurkot. Ezalatt az indián csöndes, mélabus hangján tovább énekelt, mintha mindaz, ami körülötte történik, őt nem érdekelné többé:

*Boldogan birtuk ezt a tanyát,
Mig nem ismertük a fehér ember lábnyomát!*)*

Egy-két perc kellett csak és a fermerek elkészültek munkájuk előkészítésével, aztán a hurkot az indián nyakába akasztották és elkezdtek huzni a csiga segítségével föl a fára. Az indián arca egypár másodperc alatt elhalványult, lecsukódott szemhéja, testén átfutott egy-két rángatózás, amit a fulladás okozott, aztán lassan megnyugodott a test, az élet elszállt belőle. Feje lehanyatlott mellére és a büszke királyfi megszűnt élni. Ott lógott a fán, királyi tollköpenyébe takaródzva, harci disszel ékesített feje, amint alácsüngött, olyan volt, mint egy nagy exotikus madárbóbita és az egész látvány oly benyomást tett, mintha egy ritka vad került volna aggatékra. De nem is csoda, hiszen ugyanazon az ágon lógott, amelyre a nagy vadászatok után a leölt bölényt vagy elejtett wapitiszarvast szokták felvontatni, hogy teste kihüljön, mielőtt felszeletelik.

Mikor az indián meghalt, koyottaugatást hallottunk a farm körül és nyilzápor repült a farm felé a magas füből anélkül, hogy valakiben kárt tett volna, ez csak az elhalt királyfi tiszteletére leadott bucsuüdvözlés volt, mellyel

*) Mindkét dal az amerikai folklór gyűjteményéből való, melyeket angolból szabadon fordítva adok itt közzé: de ezenkívül is nagyon sok indián dal van, amely mind a „fehér ember nem ismerle kor“ boldogságáról dalol.

a halott királyfi emlékének adóztak. De a nyilak röptéből megállapítottuk, hogy a vadak meglehetősen közelben tanyáznak a farm körül és bebizonyosodott az, hogy minden lépésünket figyelemmel kísérik. Dacára ennek, nem vesztettük el kedvünket és teljesen biztunk abban, hogy ki tudjuk huzni az időt addig, míg az Unió katonasága felmentésünkre siet, annál is inkább, mert Taylor, ki igen éles hallásu ember volt, azt állította, hogy ő ágyulövéseket hallott, ami azt jelenti, hogy az Unió katonasága már harcban van a vadakkal és kartácsolvésekkel ritkítja soraikat. Apám, aki nagy megfigyelő volt és jól ismerte a vadak lélektanát, estig nem szólt semmit. De mikor az esthajnalcsillag érkezésekor a koyottaugatás mind a négy égalján felhangzott és azt sasvijjogás követte, azonnal tisztában volt a helyzettel és összegyűjtött mindnyájunkat és tudomásunkra adta:

— A támadás még ma éjjel meg fog történni. Általános támadás lesz és nekünk vissza kell azt vernünk, hogy az Unió csapatai felszabadithassanak bennünket. Ezen fordul meg életünk. Minden ember menjen helyére, az asszonyok az ételeket kihordják a posztonállóknak, fel kell készülnie lenni a legádázabb harcra, mert az élethalálharc ideje elérkezett. Fogoly nincs. Kegyelem nincs! Nem lehet a mi részünkről azért, mert a másik oldalról kegyelemre nem számíthatunk; ma éjjel lezajlik a rancho ostroma.

V.

A ranchero ostroma.

Estére feljött a hold és félsarlós képével kóválygott a prairi fölött. Csend volt, olyan csend, amelyet csak a puszta magánya tud szülni az éj leplébe burkolódzva. Ezt a csendet használták fel a vörösök, hogy rancherónkat megtámadják. Mi nem láttunk senkit és egyszerre csak nyilak hullottak a rancheróba. Eleinte mosolyogtunk a dolgon, míg az egyik nyilvessző Taylor karjába nem furódott. Ő kirántotta a vesszőt és megmosta a sebet és be akarta kötni azt, de apám nem engedte. Először is pálinkát itatott Taylорral annyit, amennyi csak beléfért, a sebet pedig alkohollal mosatta. A nyilvesszőt bevitte a házba és a lámpa fényénél megvizsgálta.

Azonnal tisztában volt a dologgal. A nyíl mérgezett hegyü volt, az indiánok híres mérgével, a „variri”-vel volt megkenve. Ez a vörösök speciálisan kegyetlen mérgé, amely a legkisebb karcolásra biztos halált jelent. A varirit úgy csinálják a vadak, hogy kiveszik a marhák lépét, máját, azt egy gödörbe ássák és ebbe a gödörbe beledobálnak mérgeskigyót, viperát, skorpiót, míg az egész egy rothadási folyamat révén kocsonyaszerű péppé foszlik, nyilaikat aztán ezzel bekenik. Ennek a mérgeknek olyan hatása van, hogy az leirhatatlan. Tragikus vé-

letlen, hogy éppen Taylor kapta az első nyilat, aki a királyfi kivégzését a skalptörvény alapján sürgette.

Atyám baljósolata valóra vált, mert egy rövid félóra múlva Taylor keze dagadni kezdett és iszonyuan lüktetett, amint a vérkeringés révén a borzasztó méreg felszívódott szervezetébe. Sietve lefektettük szegényt és mindenki fedezék alá bujt, míg a nyilhullás tartott.

Tayloron nem lehetett segíteni, ezért betakartuk pokrócokkal az egyik csürben és vártuk szorongó lélekkel a fejleményeket, amelyek gyors egymásutánban be is következtek. A Blue Wateren feltűntek a fatönkök, amelyek az indiánokat sodorták és a ranchero sáncfalához csapódtak. Ezekből kibújtak a vörösök és nyakig a vízben rejtőzve, a sánc körül lapultak meg. Mikor elég sokan voltak, elkezdtek kuszni a sáncon fölfelé. Erre elkezdődött a tüzelés. Az indiánok viszonzták és pár perc alatt köröskörül a körülzárt ranchero körül folyt a puskaharc.

Nagy csönd volt a pusztán és a lövések zaja messzire elhallatszott. Mi elszánt erővel védtük fészünköt, de a vadak elszántsága minden képzeletet felülmúlt.

Azt meg tudtuk különböztetni, hogy a különböző törzsek különböző irányból támadtak. A karámok felől a moguik voltak, a Bluewater vizén, a kéregcsónakokon pedig az apachok ereszkedtek alá. A komancsok az árkok felől támadtak, míg a navajok a kapuk felől akartak benyomulni.

Harci ordításuk vérfagyasztó volt, abban a vad hangban benne volt minden ragadozó állat üvöltése, amely vérszagra tör és emberhust akar. A mi számunkra a halál hangja volt, mert mind tudtuk, hogy kegyelemre nem számíthatunk.

A legveszedelmesebben fenyegették létünket az apacheok, akik felkuszta az erődítmény falán és beugráltak a rancho udvarára, ezáltal bent megbolygatták a rendet és minthogy ott puskaharcot nem lehetett vívni, kézitusára vitték a dolgot és késelni kellett. Igaz, hogy többen voltunk, mint a leugráló indiánok, de oly zavart támasztottak azáltal, hogy nagyon féltünk, hogy ez veszélyezteti az egész védelmet. Ekkor kezdtek a tüzesók is röpködni a karámokra, amelyek felgyújtása csak idő kérdése volt. A helyzet rettenetes volt. Részünkről elesett Lightvill, a tolmácsunk, az egyik Smith, a felesége és még kilenc farmer. Nyilsebtől Tayloron kívül meghalt kettő. Igaz, hogy indián legalább száz életét vesztette, de ők oly tömegben voltak, hogy pazarolhatták az emberanyagot, nálunk pedig minden egyes emberélet egy pozíciófeladás volt és a többi életének csökkentette az esélyét. Rettenetes órák voltak ezek. És nekem el kellett nézmem helyemről, amint egy apache beugrott a ranchoba és meglóbálva tomahawkját, apámat leterítette, majd kirántotta kését és a szívébe szurta azt. Sortüzet küldtünk rá, egy-két lépés után megtántorodott és odazuhant apám mellé.

Mit használt az már nekünk és mi vigasz volt az már részemre! Az ő nagy tapasztalata megsemmisült, de rék hős lelke nem volt többé velünk, Mexikó császárnak, Miksának magyar katonája elment ura után és itt hagyott bennünket az élet-halálharcban.

Nem is tudtam figyelni állásomra, egész bensőm remegett a felindulástól és úgy éreztem, hogy egy világ omlott össze bennem.

Az indiánok egyre hevesebben támadtak, de én fásultan néztem támadásukat, még szerencse, hogy nem sok dolgom akadt, mert a vadak másfelé összpontosítottak.

ták erejüket. Fásultságomból egyszerre Mr. Bright kiáltása rázott fel, mely kiáltás az egész ranchero népét felvillanyozta és erejüket megszázsorozta:

— Rakéta! — kiáltott Mr. Bright.

Valóban nyugat felől rakéta szállt fel az éj sötétjében. Az Unió hadserege volt, mely közelgett és rakétajellel értesített bennünket közeledéséről, hogy erőt öntsen belénk és védjük végsőkig magunkat. Ez meg is történt.

A rakétajeleket a vadak is meglátták és még egy utolsó általános rohamot rendeztek ellenünk. Ekkor be is rontottak a rancheróba. Sokat leöltek közülünk, egy gaz mogui engem is letepert és skalpolni kezdett, de az Unió lovassága vágatva közeledett és a hajnal virradásánál szétszórta vagy leölte a vadakat.

Bizony, nem sokan éltük túl e rettenetes éjszakát, mikor az Unió katonái összeszedtek bennünket. Sebesületlen csak nyolc volt közülünk és sebesült még maradt huszonegy. A többi mind elpusztult. Az is igaz, hogy a ranchero körül indián hulla bőven volt és a Bluewater vize is szépen hordta a leölt harcosok tetemét, magán a ranchero udvarán kilenc feküdt, akik közül a legtöbb késharccal lett leterítve. Az egész ranchero fel volt dülva és romba voltak döntve a karámok, földuzzasztva a vizárok, összelödözve az épületek, összetörve-zuzva minden szerszám, az állatok legyilkolva, a kegyetlenül leölt emberek hulláival teleszórva, az egész egy borzasztóan rémes látványt nyújtott.

Ilyen csak az ősidőkben fordulhatott elő, mikor az első telepítvényeseken rajtaütöttek a vadak és teljesen kifosztották őket, hogy aztán skalpbőrüket lenyuzva, halálba taszítsák őket.

Az ember érezte, hogy semmi sem változott meg a földön, minden megisméltódik idők multával és a fenevad mindig fenevad marad!

Én odaléptem apám hullája mellé és térdre ereszkedve imádkoztam, mikor egy kéz nehezedett vállamra.

— Johnson vagyok, az Unió kapitánya! Sajnálom, hogy előbb nem tudtam ideérni!

— Kapitány ur, — mondtam — kérem önt, adassa meg a katonai temetést atyám részére, mert ő hős katonája volt, Miksa császár katonája!

Ezzel elvesztettem eszméletemet s csak a kórházban tértem magamhoz. Így is csodával határosnak találták, hogy én, a félig megskalpolt ember, el tudtam menni atyám holttestéhez és ott még Johnson kapitánynak felelni tudtam bemutatkozására. Az életösztön felszítása és a végső erőfeszítés az élethez, adták meg nekem azt az erőt. Ugy tudom, a kapitány teljesítette is kérésemet. A nagy fa alatt, a rancheroudvar közepén, ott temették el atyámat. Temetésére felvonult az Unió katonasága, a fogoly indiánokat elhajtották a sir előtt, mint a rancherótulajdonos zsákmányát, a ranchero lakói pedig körülállták a sirt, amelybe a magyar földön született mexikói katona hült tetemét tették, aki ott a távolban is mindig magyar maradt, pedig ő volt New-Mexikó egyik legjobb farmere és az Unió egyik leglelkesebb embere. A többi elesettet közös sirba tették, a százharminc indiánt egy veremben földelték el és oltott mészszel öntötték le a vermet elföldelés előtt, nehogy a ragadozók kikaparják és a prairiben szertehordják csontjaikat.

Ezzel a mi rancherónk ostroma és története véget ért. New-Buda megsemmisült, legalább rám nézve meg,

mert semmi kedvet sem érzek oda visszamenni és ott élni, legfőljebb meglátogatni néha, hogy szegény apám sorját koronként felkeresem és a háromszinű lobogót meglengessem a sirja fölött, azt a háromszinű lobogót, melyet az őshazából hozott magával, melyet ott őrzött hűen házában annyi évtizedek alatt és amelyre olyan büszke volt!“

*

Ezzel elhallgatott, előadása itt véget ért és én ott ültem mellette és kezére tettem kezemet, majd hosszasan a szemébe néztem: „Nem hiszi, — szóltam hozzá — mit érzek én mostan, mikor itt, a távolban, a maga angol szavait hallgatva, közel éreztem magamhoz magyar lelkét és a maga magyar lelke által felidézve, ott láttam magam előtt, az ősz magyar, a Miksa császár katonáját, aki az új hazában, az ő rancherójában is megmaradt annak, ami születése pillanatában volt a Duna-Tisza közén, hű magyarnak. Ha elmegy sirjához, boruljon le rá és az ő haza üdvözlétét csókolja rá szent sirhalmára!“

Ezzel elbucsuztam emberemtől és másnap elutaztam Kaliforniából.

VI.

A kalumet.

Az 1898. év áprilisán vitt át utam Santa Fée-n New-Mexico területén. Akkor már az Unió megfékezte az indiánokat és úgy a mogui, mint a kommensok, valamint a navajo és apache indiánok le voltak verve. Mexico felől felszüremlett kóbortörzsek pedig Elpaso irányában kiszorítottak New-Mexico területéről. A New-Mexicoval határos Texas és Kansas területén helyreállt a rend, vagyis az Egyesült Államok, azaz a fehérek utolsó indián háboruja véget ért.

Természetesen, mint minden háboru, úgy ez sem keztyüskézzel lett döntésre vite és az embervér bőven áztatta New-Mexico földjét. A helyzet nehézségét okozták a Mexicoból rablásra és gyilkolásra betört indián hordák, amelyek minden kegyetlenséget felülmuló rémtetteket hajtottak végre. Minthogy pedig a harci színekben kifestett és harci diszbe öltözött indiánok között lehetlenség volt különbséget tenni, hogy vajjon a kóbor mexicói csapatokhoz tartozik-e, vagy pedig az Unió területéről való Reservation-okba tartozik, azért a harc vége egy közönséges öldöklés lett, mert a parancs az volt, hogy nem kell fogoly!

De hogy a dolog idáig jutott, annak tisztán a vad indiánok voltak az okai, mert ha elfogták őket, akkor,

ha másként nem, mérgezett tüskékkel megszurták öreiket, úgyhogy ezek a gyilkos méreg hatását nem bírták ki és iszonyu kinok között pusztultak el. Viszont, ha egy fehér embert, legyen az farmer vagy katona, elfogták, azt a legnagyobb kinok között végezték ki. Még a legenyhébb elbánás az volt, ha elevenen megskalpolták, mert akkor a szerencsétlen áldozat elvérzett, igaz, hogy kinosan, de egy pár óra alatt vége volt. De ha csak alkalmuk volt, az elfogottal a tüztáncot eljáratták és nyilvessző játékaikat a szerencsétlen testén gyakorolták, melynek vége aztán az volt, ha már nagyon vonaglott az áldozat a sok nyíllövéstől, akkor a ló farkához kötötték és nyargalásztak vele a prairin, míg az egész test cafatokra szét nem rongyolódott. Közel hatezer indián esett így el a pár hónapi harc alatt, míg a többi visszavonult Reservation-jaiba, ahonnet követeket küldtek és a békétárgyalások megkezdődtek. Egy jelen volt amerikai így adta elő a Santa Fée-i béke megkötésének történetét:

„Santa Fée alatt volt az U. S. A. hadseregének táborkara, itt táborozott a tüzérség és a Rough Riderek csapata is. Ide jöttek el a különböző indián törzsek kiküldöttei, hogy a békétárgyalást megkezdjék és a béke megpecsételésére a kalumetet törzseik nevében elszívják. Mert náluk a kalumet az, ami a pecsét a kulturnépeknél, melyet az okmányra a tárgyalásokkor rányomnak. Itt a kalumet felszálló füstje pótolja azt.

Az Unió hadseregének parancsnoka, ha nem csalódom, Wayler volt, aki nagy ügyességgel vezette a tárgyalásokat. Az első dolga az volt, hogy a békétárgyalás helyéül egy festőien szép helyet választott ki a Rio Grande partján. Itt állt egy hatalmas fa egy plateau közepén, amely magaslatról messze be lehetett látni a gyönyörű sziklás hegyeket, a vörösbőrű sziklákat és a tá-

volban elterülő hatalmas prairit. Itt, a nagy fa alatt, volt a béketárgyalás. Ide kérte magához az indián törzsek főnökeit, akik eljöttek, hogy az Unió embereivel megkössék a békét. Festői látvány volt, mikor sorra megérkeztek az indiánok küldöttei. Először a navajok jöttek. A főnök és kíséretül hat harcos. Harci diszben, fantasztikus színekben. Aztán a komanchok, madárfejjel tetoválva a testük, számuk ugyanannyi! Vad kiáltással üdvözölték egymást, aztán csöndben földre ültek. Sorrendben a moguik következtek és legutolsónak az apacheok maradtak. Négy főnök és huszonnégy harcos. Ennyi volt a törzsek kiküldötteinek száma.

Mikor mind együtt voltak, Wayler tábornok törzsisztei kíséretében, az amerikai zenekar himnuszainak hangjai mellett, megjelent a küldöttek előtt.

A világ legszebb látványa volt, mikor a Rio Grand-en alá hanyatló nap megvilágította ezt a festői csapatot és a grandiózus tájék egy egységgé olvadt ezzel a szindus-csapattal. Mindenki érezte, hogy szebb, impozánsabb jelenet el sem képzelhető, mert ez a festői felvonulás és megelevenült látomány az ő nagyszerűségével méltó ahhoz a történelmi eseményhez, amely nem más, mint a fehér faj utolsó háborujának végső akkordja a vörösbőrűek ellen. Wayler a csapat közepére állt és akkor tolmácsa révén így szólt a vadakhoz: „A vörösök harci bárdja újra a fehérek ellen fordult, de a fehérek újra megmutatták a vörösöknek, hogy itt az történik, ami a fehér faj akarata. Azért felszólítunk benneteket, hogy térjete vissza Reservationotokba, mert minden vörös ember, aki a parancsnak nem engedelmeskedik és mire újra lefut a nap az égről, nem vonul vissza, az minden kérdés nélkül ki lesz végezve! Megértettétek?” Az indiánok nem feleltek, a főnökök egymásra

néztek, de választ nem adtak, merev arcukról pedig nem lehetett leolvasni azt, hogy belsejükben mit gondolnak.

Wayler ezért újra kérdezte:

— Megértettétek?

Erre hosszú csend után a legöregebb főnök így felelt:

— Megértettük azt, hogy a fehéreket, még ha álnokok és esküszegők is, nem hagyja el a szerencse! Mi elszívtuk a kalumetet a skalptörvényre, ti szegtétek meg azt, amire mi, hogy megbüntessük a ti gazságaitokat, megöltük a törvényszegőket és erre ti minket harcra kényszerítettetek. A mi Nagy Szellemünk elhagyott bennünket, hogy most merre jár, nem tudjuk. Mi csak azt tudjuk, hogy nekünk nem kell töletek kegyelem! Irtások ki mindnyájunkat, hisz ti győztetek, mind a foglyaitok vagyunk, a navajok épp úgy, mint a kommanchok, a mogui-k épp úgy, mint az apache-ok, akkor aztán vége lesz mindennek! De mi nem szívunk veletek többé kalumetet, mert a fehér ember álnok és az előtt a kalumet nem szent!

Wayler elgondolkozott és huszonnégy órára elhalasztotta a tárgyalást, ezalatt Washingtonba jelentést küldött, melyben azt fejtegette, hogy amennyire a vad népek egyszerű lelkivilágát ismeri, ezekkel tényleg egy sajnálatos félreértés következtében igazságtalanság történt, amelyet valamiképen másképen kellene megoldani, mint a vadak kiirtásával. Erre azt a feleletet kapta, hogy pár napig folytasson béketárgyalási eszmecserét a vadakkal, azalatt gondolkoznak a Capitoliumban a dolgon.

A tábornok másnap nagy tüzet rakatott a fa alatt és először megvendégelte a vadakat és aztán újra célzást tett a kalumet elszívására, de a vadak újra mereven elzárkóztak ezelől.

Igy folyt ez a béketárgyalás vagy egy hétig, mire megjött Washingtonból a felelet: „Az amerikai kormány elmozdítja Mac-Law-t, New-Mexico kormányzóját és helyére új kormányzót nevez ki, de viszont a vadak lemondanak arról a jogról, hogy ha valaki fehér ember létére betéved Reservation-jaikba, azt a skalptörvény alapján kivégezhessék. Nekik csak elfogni szabad az ilyen fehéret és az Unió törvénye szabja majd ki a büntetést az ilyen bűnösre.“

Ezen az alapon folytatták aztán a tárgyalást és május közepén a Santa Fée-i békét meg is kötötték, melyen úgy Wayler tábornok, mint New-Mexico új kormányzója elszívták a kalumetet, az összes törzsfőnökökkel, mire az összes vörösbőrűek megnyugodtak és vagy visszamentek Mexicoba, vagy visszatértek az Unió által számukra kijelölt Reservationokba, ahol aztán összes idejüket megint a vadászatnak és a halászatnak szentelik és lassan várják az eljövendő időt, hogy álmosszerű életükből mind átvándoroljanak a Nagy Szellem birodalmába, ahol nem fogja őket zavarni soha többé az undok fehér ember, aki nekik annyi, de annyi fájdalmat okozott.

VII.

A nagy medve.

Az indián lázadás leveretése után úgy, ahogy, megnyugodtak a Reservationok-ban a vörösbőrűek. Fáradtak voltak és csalódottak. Ezt a petyhüdt állapotukat sietve fölhasználta New-Mexico, hogy azokat az intézkedéseket, amelyek egy esetleges újbóli lázadás megtörténhetését megakadályozhassák, sürgősen tegye. Ezek közé tartozott természetesen elsősorban a fegyverek beszolgáltatása, illetőleg a megállapodás a főnökökkel, hogy mennyi fegyvert tarthatnak, mert nem kell elfeledni, hogy az indián férfiak fő, sőt kizárólagos foglalkozása a vadászat. Egy indián férfi, ha a fegyverét elveszik, a teljes megaláztatást érzi s abban a pillanatban lelkében újra gyülemlik a gyanu, a gyülölködés és a bosszu anyaga.

A Mogui és Komanchó, az Apache és Nawajo indiánok, akik a békepipa elszívása után visszavonultak az Egyesült-Államok által a részükre kijelölt területekre, — melyek egymástól sok-sok mérföld távolságra voltak — főnökeik révén folytatták a tárgyalásokat a kormányzóval. Egy ilyen tárgyalásnál történt, hogy a kormányzó és emberei a Nawajok főnökének nem akarta megadni azt az engedélyt, hogy a harcosai a fegyverüket megtarthassák. Ennek egyik legfőbb oka az volt,

hogy ennek a Reservation-nak közelében voltak azok a területek, amelynek pusztá térségein a kóbor indián törzsek Mexico földjéről az Unió területére betörték. Ennélfogva a kormányzó attól félt, ha egyszer egy nagyobb csapat kóbor törzs verődik föl erre a vidékre, akkor azok esetleg megint meg tudják bolondítani ezeket a naiv embereket, hogy elérkezett a bosszu pillanata és a Nagy Szellem nevében ki kell irtani a fehéreket. Ezen a tárgyaláson történt az, hogy a Nawajok főnöke, egy klasszikus feleletet adott a tartomány kormányzójának:

„Ti, fehérek, akiknek oly nagy a hatalma, hogy acél csöveitekből a halált osztó bumveve (a mennydörgés) csapódik felénk, mégis félték tőlünk, akiktől mindent elvettek. Ha ti nem cselekedtetek rosszat velünk, akkor miért félték?“

A kormányzó nem felelt erre, mire a főnök így folytatta: „Ha a vörösember fél valamitől, azt megöli, miért nem teszitek meg ezt mivelünk?“

A kormányzó eszes ember volt és azt kérdezte a főnöktől: „Te elszívtad-e velem a békepipát, hogy a nagy harcot, melyet az Apachokkal, Moguikkal és Komanchokkal a fehérek ellen vezettél, békére fordítod.“ Az indián azt felelte erre: „Neked ezt tudnod kell, mert te is ott ültél a nagy fa alatt, a tűz körül!“

„Jól van, — mondta a kormányzó — én adok néked fegyvert, adok fegyvert a harcosaidnak, de te felelsz azért, hogy a messze vidéken fehéremberek bántódása nem lesz és ha idegen törzsű indián vetődik fegyveresen a környékre, azokat te és harcosaid rabul ejtik és nekünk átadják!“ A Nawajo főnök újra előhozatta a békepipát és elszívta azt erre is, az állam főnökével.

Ebben az időben történt, hogy nem messze a Reservation-tól, a Sierra Madre egy hajlatában, egy fehér

emberre bukkantak, akinek fejbőre le volt szakítva, de a fejbőr nem volt messzebb pár lépésnyire a holttesttől. Ennek az esetnek következtében fegyveres katonaság ment a Nawajokhoz s a főnököt és a főbb harcosokat magukkal vitték a helyszínére és ott a parancsnok így szólt hozzájuk: „Azért hoztunk ide benneteket, hogy tulajdon szemetekkel lássátok, hogy milyen álnok kutyák vagytok, csak rövid napok multak el azóta, hogy a békepipát elszívtátok és a fehérember skalpjá tanulságot hoz róla, hogy megszegették azt, amit fogadtatok, ezért újra ítélünk fölöttetek.“ A Nawajok ezalatt körülállták a szerencsétlen vadász holttestét és élénken nézegették, majd egymás között heves taglejtésekkel beszélgetni kezdtek. A parancsnok nem értett egy szót sem a beszédből, de az indián főnök felé fordult és tolmácsolva a következőt mondotta: „Köszönöm néked, fehérember, hogy ide vezettél bennünket, mert ez a halott bizonyítja azt, hogy a vörösember nem álnok és ha elszívja a békepipát, akkor fogadalmát meg is tartja!“

A parancsnok csodálkozva fordult felé: „Mért mondd ezeket?

„Azért mondom, mert ezt a fejbőrt nem indián kés, nem tomawhaw metszette le, ez a fejbőr úgy van leszakítva a fehéremberről.“

A parancsnok visszafelelt: „De hisz a vadász fegyvere ki van löve és a közelben vérnyomokat találtunk, itt küzdelem volt.“

„Mutasd meg a vérnyomokat, — szorgalmazta a Nawajo. — A sziklás parton tovább vezették őket és megmutatták a halaványuló vércseppeket. Az indiánok figyelmesen nézték a nyomokat, majd katonáktól kisérve csapázni kezdtek a vérfoltok után. Egyik fölkiált: „Mise-makve.“ A másik tiltakozott: „Ka, ka!“ Nem, nem! És

tovább nyomultak a sziklaösvényen. Végre a főnök így szólt a parancsnokhoz: „Látod a nyomokat, ezek a hegy felé visznek, ez nem vörösember nyoma, hanem a Mise-makve (a nagy medve) Ög-ög! Igen, igen, kiáltották az indiánok. „Mise-makve, Mise-makve!“ A parancsnok fürkészve nézte a nyomokat és kénytelen volt belátni, hogy az indiánoknak igazuk van. S hogy fölényét a vörösbőrűeknek bemutassa, azonnal megparancsolta a katonáknak, hogy üldözőbe vehessék a fenevadat. De a Nawajok főnöke, aki szintén részt vett a csapázásban, elhárította magától a fegyvereket és csak az övükben levő késekkel indultak el a nagy medve fölkeresésére. A fegyveres katonák velük tartottak s így a dologból egy érdekes medvevadászat lett.

Az indiánok rögtön látták, hogy a medve meg van sebezve. Alvadt vércseppeket és a sziklához surolt szörpomacsokat találtak, melyek mind az ő föltevésüket igazolták. A csapázás nem volt könnyű, mert több nap mult el az eset óta és közben eső is esett. Azonban itt mutatta meg az indián, hogy ügyességben, éleslátásban és vadászati ösztönben mily hihetetlen magasságban áll a fehér faj fölött. A parancsnok elképedve látta, hogy az ő általa észre nem vett nyomokat mily csodálatos pontossággal állítják össze ezek a vadak. Volt abban a kuszaságban majomügyesség, kutyafüggeség, macskaravasz-ság, hiéna-óvatosság s mindaz az állati képesség, mellyel a ragadozók föl vannak szerelve, hogy zsákmányukat megszerezzhessék.

Több órán át tartott a hajsza a vad után, míg egy nagyon szűk völgyhöz értek, amelynek sziklapartjai valószínűs közsákokat alkottak. Itt az indiánok megálltak és nagy figyelemmel kémlelték a hegyoldalakat. Végre három indián kivált közülük. Kését mindenik a fogai közé

vette és el kezdtek kuszni fölfelé a jobbszélső hegyoldalon. A parancsnok jóformán még meg sem értette, hogy mit akarnak, mikor ők már a függő sziklákon kapaszkodva egy barlang nyílása elé értek.

S most kezdődött a medveugratás. Egy indián árnyékszerűen beosont a barlangba. De alig egy pillanatra rá bömbölésszerű ordítás verte föl a völgy csendjét s az indián egy sebes ugrással kipördült a barlangból s a sziklafalhoz simulva csuszott alá. A barlang nyílásánál pedig megjelent a hatalmas medve és ordítva kereste ádász ellenségét. A parancsnok vállhoz emelte fegyverét, de az indiánok is kiáltották „Kagó-kagó“. „Ne tedd, ne tedd!“ Mire a parancsnok elállt attól, hogy leterítse a sebzett állatot.

S ekkor az indiánok elkezdték az igazi, vagy mondjuk úgy, az ősidőkben divott medvevadászatot. Mostan az a két indián, akik kívül maradtak a barlangnyíláson, — mialatt a másik, aki bebújt volt és mint családtag libegett a medve előtt — most ez a két másik indián akcióba lépett. Villámgyorsan támadtak a medvére, a kés úgy villogott a kezeik között, mintha villám cikázott volna ott, mely mind a medve felé tört. De azért el kell ismerni, hogy a medve, dacára a lött sebének, vad energiájának teljes erejével állta a harcot. Ilyenkor látja csak az ember, hogy milyen elraktározott erő van egy ilyen fenevadban, amelynek ragadozó erővel kell megszereznie élelmét a vad természetben. Csapások porzotnak, amint az emberi testre hullottak. A medve vérszagtól elvakult dühével védekezett és támadott. Az a kis sziklabérc, melyen küzdöttek, nem volt hely az ő mérhetetlen élet-halálra szóló küzdelmükhöz. Hogy aztán a véletlen, vagy az indián harcos ügyessége idézte-e elő a történeteket, azt a völgy aljáról megítélni nem lehetett.

Tény az, hogy egyszerre csak az egyik indián rádobta magát az ágaskodó medvére, egészen hozzásimult s a következő pillanatban, mint egy gomolyag, pörögve gurultak le a sziklaoldalon a völgy aljára. A parancsnok azt hitte, hogy most azután mind a kettőnek, medvének és indiánnak, örökre vége van.

De nagy csodálkozására a völgy alján, az indián kifejtve magát a medve karjai közül, mint egy acéllabda, úgy ugrott talpra. A medve pedig élettelenül ott feküdt a kövek között. Ő is odasietett az állathoz és akkor látta, hogy mi volt az indián fogása. Az, mikor a medvéhez ugrott, a sziklatetőn kését nekiszegezte a medve szívének s akkor hirtelen lerántotta őt a hegyoldalról úgy, hogy a medvének egy szempillantás ideje sem maradt arra, hogy az indiánnal foglalkozzék, az esés pedig beleverte a medve szívébe a kést úgy, hogy a hatalmas állat, mire a völgy aljára ért, kimult.

A parancsnokot annyira magával ragadta ez a bámulatos ügyesség, hogy a saját fegyverét a Nawajónak ajándékozta. Ezzel visszatért a főnökkel és a többi indiánnal a Reservationba és estére kelve, együtt ülte meg a „Mise-makve“ győzelmi torát a vörösbőrűekkel, kik visszakapva fegyverüket, teljes meglepettségben fogyasztották el a medvetalpszeleteket.

MÁSODIK RÉSZ.
GREENWOOD KALAND JAI.

I.

Vörösbőrű romantika.

Isten veled, Uncas, bátor királyfi, kit álnok mungó kés talált szíven és Isten veled kedves, hű Csingagook, utolsója nagy törzsednek, kinek a szörnyű sors, a görög tragédiák rettenetes ítéletét adta osztályrészül, mely átokszerűen sujt le az elítélte és kemény szavai sulyok-csapásként hangzanak: „Maradj utolsónak szeretteid közül!”

Utolsónak! Végignézni, mint tűnnek el sorra a föld mélyébe, akik életünk, lelkünk része volt földi pályafutásunk alatt. És végül egyedül maradni ismeretlen emberek tömkelegében, mint te bájos, öreg mohikán.

Nem kell szapora szó, csak pár rövid mondat és fel lehet idézni a vörösbőrű romantikát, mely még most is ott kísért egypár megmaradt wighwam falán, akár egy kopott bölénybőr, akár egy összeszáradt emberskalp alakjában.

Vadászatok jelvényei, különös alaku agancsok épp úgy idézik ezt elénk, mint a foszladozó mokassin, mely még egy pár indián lábat takar. •

Nagy vadász volt Greenwood és szerette a kalandokat, egyike volt azoknak, akiknek engedelme volt az Indián Reservationokba belépni és ott a főnökkel alkudni az állatbőrökre, sásfonatu szőnyegekre, fapipákra és egyéb apróságokra, amit csak az indiánok áruba bocsátottak. Egy ilyen alkusz-kirándulása alkalmából történt meg vele, hogy édes bort vitt magával, amely rendkívül megnyerte a mogui főnök kedvét, de nemcsak kedvét, hanem a rideg főnök nyelvét is megoldotta, aki aztán Greenwoodot a nagyerdő mélyén sátra előtt vendégül látta.

A mogui nem szidta a fehéreket Greenwoodnak, sőt inkább azt hajtogatta, hogy minden fehér emberben maga a Nagy Szellem van elbujva, mert a fehér ember mindent tud és mindig az történik, amit a fehér ember akar.

A társalgás gyorsan a vadászatra terelődött, mely méltó az indián férfihoz, mint oly foglalkozás, melyet minden vörös harcosnak érteni kell. A mogui főnök nyiltan megmondta vendégének:

— Az, amit ti műveltek, az nem vadászat, mert a ti erőtök nincs benne a ti vadászatotokban. Nekem is van fegyverem, én is használom azt, de nem becsülöm, nem becsülöm annyira, mint ezt a vadászkést, mely itt lóg az övemen és amelyet még apám atyjától örököltem! Nézd meg ezt a kést, ez az igazi vadászfegyver, sok vadnak járta át szívét, mire az összerogyott és zsákmányunkká lett.

Sok év előtt, még egészen gyerek voltam, a sors megengedte látnom, mikor nagyatyám apámmal és harcosaival vadászatra indult. Nem volt azoknál más, mint legfeljebb nyíl, meg ilyen késpenge, mely a vad szívének volt szánva. De voltak lovaik, száguldó lovaik, melyek egygyé nőttek velük a vadászat hevében és közös

akarattal keltek a vad nyomába, a nagy üldözésre, mely a biztos zsákmányt megszerezte.

Jól emlékszem, mindig este készülődtek, az éjszakát a tűz körül töltötték heverészve, aztán a világosság érkezése előtt elindultak.

A lovasok egymásután lépkedtek és csöndben vonultak, mint a kísértetek és mire felébredt a reggel, akkorra félköralakban álltak körül a nagy prairit, melynek dus fűvében legelészett a gyorslábu szarvas, a nagyfejű bölény és amelyben csaholva ugatott a coyottakutya.

Mikor a tiszta légben kirajzolódtak a körvonalak az ébredő világosságban, akkor egy jeladásra megindult a hajsza, a nagy vadászat, a vadüzés az ő igaz mivoltában, úgy, ahogy az méltó a férfiakhoz, úgy, ahogy az a nagy vadat megilleti. Nem álnok les volt az ő mulatságuk, de a férfierő mérkőzése a szabadban élő vad erejével.

A lovak megértették a jeladást, tudták, hogy miről van szó és vad iramban törtek előre a fűdus tartományon. És erre a királyi vad menekült, a szarvas iramba kapott, a bölény vágatott, csak a róka, farkaskutya és coyotta bujt és lapult le, aljas lelkük indulatát követve.

De a királyi vad az menekült, izmaik egész erejével felvéve a versenyt férfias vadászaikkal szemben.

Nem gyermekjáték volt az, amelyben egy ravasz elcsettentésével jutott zsákmányhoz a vadász, de egy napig tartó küzdelem, amelyet néha a siker sem koronázott, vagy pedig áldozata lett egy-két vörösbőrű harcos. De az nem volt baj. Az a vadászat a vörösbőrűek vadászata volt és ha gyenge volt hozzá a legény, úgy megérdemelte, hogy életével lakoljon, mert aki nem egész férfi, annak nincs joga üldözni a királyi vadat.

Most már, ha a harcosoknak sikerült megközelíteni a vágató bölénycsordát, akkor közelébe érve a nagyfejű bölénynek, következett a vezérugrás. Ez abból állott, hogy a harcos felállott vágató lóva hátára, vadölő kését fogai közé szorította, aztán, mikor elérkezettnek látta a pillanatot, lóva hátáról átugrott a vágató bölényre. Itt a sörény és dus nyakszörözetben megkapaszkodott és hagyta, hogy a megvadult bölény vágasson vele tovább.

Természetesen, ha eltévesztette az ugrást, akkor vége volt, mert a vágató bölénycsorda, igen gyakran pedig a mi száguldó lovaink, összetaposták. De mi sohasem sirattuk meg az ilyet, aki elhullott közülünk azért, mert nem volt méltó törzsünk hirnévéhez.

El lehet képzelni, hogy az a megriasztott bölény, mikor a harcost a hátán érezte, minő vad fujással rázta magát és vágatását mily erővel fokozta.

A harcos igazi munkája csak most következett. A bölény hátáról a szörnyű vágatásban le kellett csuszni a bölény hasa alá és aztán a sörénybe kapaszkodva, a szügyéhez férközni. És egy kézzel a sörényt fogva és két lábával a bölény testét szorítva, a szügyébe mártani a kést és addig dolgozni, míg a kés átjárja a bölény szívét. Férfias munka volt ez. A bölény vágatott, míg csak inai birták és azalatt a harcos dolgozott, ahogy csak tudott. A legkisebb ügyetlenségre lezuhant a vágató állatról és akkor vége volt.

De mi erre tanítottuk a harcosokat, erre szolgáltak a vad lovak, amelyeket lasszóval kellett elfogni, aztán ráugorva, hasa alá csuszni és úgy lovagolni, alulról kapaszkodva kézzel és lábbal a ló testébe izomszorítás révén. Ez volt a vadászat, ez a nagy mulatság, melyet a fehér emberek sohasem tudtak.

Néha egy óráig is eltartott, míg a derék harcos kését bele tudta döfni a vad szívébe és ezalatt az vitte őt vad vágatással a hatalmas prairin. Végre a vad megtorpant, vére patakzott, szivverése gyengült és tántorogni kezdett. Ekkor jött az utolsó fejezet. A tántorgó állatról lassan leereszkedett a harcos a földre, majd felugrott hátára újra és várta, hogy alatta összeessen a vad. Ezalatt a többi toványargalt.

Lovaink hüen kísérték minket vadászatainkon, mert épp oly okosak voltak, mint a harcosok. Lovas nélkül is ott ügettek a vadász mellett és mikor látták, hogy a vad lassodik a vágatásban, ők is lassítottak; majd szépen odacsatlakoztak gazdájukhoz és mikor a bölény összerogyott, megálltak mellette. Ugy tudták ezt, érezték, hogy ez a kötelességük és sohasem vágattak tovább a rohanó csoporttal, mert ismerték a kötelességüket.

Ezzel véget ért a vadászat, gyakran hat-nyolc bölény is zsákmányunkul esett, ha pedig szarvascsordára bukkantunk, jóval több is, mert ezeknek a vadászata sokkal könnyebb volt és ha egyszer a harcos a szarvas hátán volt, hátrakarta annak szarvait és vadölő késével átvágta nyakát, mire a szarvas felbukott. Ilyenkor a harcos újra lóra pattant és tovább üldözte a menekülő csordát úgy, hogy egy harcos könnyen elejtett négy-öt szarvast is egy csapatból.

Mikor elég vadunk volt, akkor nem üldöztük többé a menekülőket, hanem kezdődött a nagy mulatság: a vadak összeszedése. Könnyű volt rátalálni a legázolt fűvön, melyen bőven omlott a vad vére és így hamar megöltük őket. Annál is inkább, mert minden harcos tudta, merre fekszik az ő vadja, melyet leterített.

Ezzel megkezdődött a vadak hazaszállítása; a szarvasokat a ló hátára dobtuk, de a bölényeket úgy

vonszoltuk haza a lovak segélyével és közben forgattuk őket, hogy szép bőrük meg ne kopjon nagyon, mert a bölénybőr nagy érték volt, azt használtuk mindenre. Csak a mokasszint készítettük szarvasbőrből, mert az jóval puhább és nagyszerűen simul a lábhoz, úgyhogy jó benne a járás és amellet oly csöndesen lehet benne osonni, mintha nem is ember, csak egy árnyék vonulna a földön.

Mire hazaértünk, talpon volt a falu mind, apraja, nagyja. Égtek a nagy tüzek az erdő alján, forrt a víz és mi dolgoztunk serény munkával, hogy fölszeljük a vadhust és hosszú szeletekben megfüstöljük a tűz fölött, hogy aztán wighwamunk falán ott lógjanak, amig új vadászattal ujat nem szerzünk magunknak. Micsoda élet volt az, egy csudaélet, amilyen nem tanyázik már ezen a földön, legfeljebb odaát, a Nagy Szellem birodalmában, ahová nemsokára én is elmegyek, de oda ti, fehérek, soha, de soha belépni nem fogtok, mert ott nem lesz ereje a ti puskátoknak, sem pedig az égetett bornak, amivel levertétek a vöröseket!

Ezzel a főnök elhallgatott. Greenwood nem felelt semmit, de érezte belsejében, hogy a fehér faj megölt valami szép, nagyszerű dolgot, ami a paradicsom földi képe volt, megölte azért, hogy saját önzését, könyörtelen kapzsiságát kielégítse.

II.

A scalp regéje.

Greenwood a sátor előtt ült, mikor a mogui főnök felállt a kis fatörzsről, amelyen eddig pipázgatott és intett vendégének, hogy kövesse őt a sátorba. A wighwam bőrfüggönyét félrehuzta és beengedte Greenwoodot annak belsejébe. Füstös, szomorú hely volt az, de azért az éj hidege ellen védelmet nyújtott. Allatbőrök bőven voltak ott nemcsak a földön, de még a wighwam falára is kifeszítve, úgyhogy kényelmes tanya lett volna, ha a férgek nem uralkodtak volna benne. Csakhogy azok szép számmal tanyáztak ott, Greenwood nagy keserűségére. A sátor belsejét egy cseréptálon lévő parázsrakás világította meg, amelyre a mogui mindig újabb és újabb kis fadarabokat tett, hogy a világítás megmaradjon. És így vörös pirkadó fény terjengett az egész bőralkotmányban, amelyhez nagyhamar hozzászokott Greenwood szeme. Láta a fegyvereket, a furcsaalaku szarvakat és a mogui főnök nyughelye fölé felhuzva bőrzsínorra valami különös, őszszezsugorodó dolgot. Olyan volt, mint valami szörpamacs, de nem tudta kitalálni, hogy mi lehet az, azért egyszer csak felállt és odalépett és kezébe vette azt. Megdöbbszent egy küssé. Egy scalp volt, amely ott száradt el e kunyhó belsejében. A mogui ravasz szemével követte a fehér ember mozdulatait és mikor meglátta annak meglepődését, így szólt hozzá:

— Uj neked, amit most láttál. Tiltják a törvények, pedig a Nagy Szellem törvénye parancsolja azt, hogy aki álnok és gaz, az lakoljon!

Greenwood feléje fordult:

— Ez nem régi scalp?

— Nem régi, — felelte az indián — de lehet az utolsó! A másik társa a kommanchok főnökénél van, a harmadik a nawajoké és a negyediket az apacheok főnöke őrzi. Megosztottunk rajtuk!

— És nem lett semmi bajotok? — csodálkozott Greenwood. — Büntetést nem kaptatok?

Az indián bólintott:

— Sok-sok vörös harcos ment át ezért a Nagy Szellem birodalmába, a fehérek nagy erővel jöttek ránk és az ő harci bárdjuknak kedvezett a szerencse!*)

— Emlékszem, — felelt Greenwood — megérdemeltétek!

Az indián csöndesen szivta pipáját és csak később felelt:

— A fehér ember más, a vörös ember más, az egyik a vörös nap, a másik a fehér hold. Nem értik egymást. Mi itt ültünk a wighwamok előtt, a mi földünkön, amelyet a fehérek meghagytak nekünk azzal a paranccsal, hogy nekünk nem szabad kijönni innét, a fehéreknek meg nem szabad bejönni ide, de a fehérek mégis bejöttek.

Egyszer estefelé jöttek. Négyen jöttek. Mi nem szoltunk semmit, úgy ültünk tovább a sátrak előtt, mintha nem is látnánk őket és ők jöttek és mentek a mi határunkban, mintha mi nem is élnénk itt. Kődnek néztek bennünket, amelynek el kell oszlani, ha az ember felé lép; ködnek, ami semmi, ami nincs, amit nem vesz észre

*) Az 1898-iki indián lázadás, melyet az Unio New-Mexikóban elfojtott.

az ember. Egy sem jött közénk, hogy elszívjon velünk egy békepipát, egy sem jött közénk, hogy átnyújtson dohányt, üveggyöngyöt, vagy fegyvert, ami a vendég ajándéka házigazdájának. Semmit, semmit nem hoztak ők nekünk, csak bejöttek ide, a mi földünkre és itt sátort ütöttek az egyik nagy fa alatt, amely alól messze belátni a vidéket.

Estefelé hallottuk, hogy fejszecsapásokkal irtották a fák ágait, hogy tüzet rakjanak éjszakára maguknak, de nem jöttek hozzánk, hogy adjunk nekik galyat a tűzhöz, ők maguk rabolták azt a mi erdönkből. A vörös harcosok mind eljöttek sátoromhoz és így szóltak hozzám:

— Főnök! Idegenek tanyáznak a mi erdönkben, ki adta nekik a vendégjogot, hogy itt üssenek sátrat, a vörösök elhatárolt földjén!

Az első felhívásra nem is válaszoltam, de mikor a harcosok mind jobban és jobban türelmetlenkedni kezdtek, akkor feleltem az ő felhívásukra:

— Valóban jogos a ti haragotok, mert mi minden törvényt betartunk, amit csak a fehérek élénk irnak, de ők nem tartják be a vörösök törvényeit!

— Halál rájuk! — kiáltották a harcosok és a tomahawkok felemelkedtek a levegőbe és reszketett a csatakiáltástól az erdő mélye.

— Megálljatok! — szóltam ekkor. — Megvárjuk, míg újra feljön a nap és ha annak leszállta után nem hagyják el a mi földünket, törvényt ülünk felettük!

A vörös harcosoknak nem nagyon tetszett az én beszédem, de azért megnyugodtak és pihenőre tértek.

Másnap ragyogó reggelre ébredtünk. Csend volt az egész területen; de dél felé egy harcos futott sátram elé és így kiáltott rám:

— Nagy Főnök! Nagy tekenős! Ha nem vagy a vö-

rösök árulója, úgy mutasd meg most azt, hogy igazságot osztasz! A fehér kutyák megtépdesték a Nagy Szellem fáját, amely alá halottainkat szoktuk ültetni.

Nagy zürzavar támadt erre a wighwamok között. Mind előjöttek a harcosok és követelték törvényeink alapján a négy fehér skalpját. Nem tudtam tovább uralkodni rajtuk, engednem kellett a vörösök kérésének, azért estére egybehívtam őket, hogy törvényt üljünk a fehérek fölött. És a vörösök mind előttek, mind oda sereglettek sátorom elé, a nagy tűz körül, hogy meghallják ítéletemet. A harcosok már mind harci díszben voltak, késük és csatabárdjuk villogó élesre kivenve. Vérszomjuk olthatatlan volt és a fehérek fölött ítélnem kellett. De előttek a varázslók is, akik ütötték a dobot és fújták a sipokat és a haragos Nagy Szellem kiengesztelését követelték. Azért én így szóltam hozzájuk:

— Tudom, hogy a fehérek álnok kutyák, tudom, hogy a Nagy Szellem haragját magukra vonták, ezért a vörösök törvénye ítéljen felettük!

És akkor a tanácsba gyűlt vének így határoztak: A fehéreknek meg kell halniuk és fejbőrüknek a wighwamok ősi falát kell ékesíteni!

Csatakiáltás jelezte, hogy egy az akarata ebben minden vörös harcosnak. Erre befejeztem az ítélezést.

— Az fog történni, amit a vének határoztak; az éj leple alatt tíz kiválasztott harcos a fehérek sátorához lopezik és végrehajtja az ítéletet!

Erre a harcosok megnyugodtak és kiválasztották a tíz legjobbat maguk közül és ezek elindultak a fehérek sátora felé.

Csöndes est volt, a hold bujkált a felhők között. A harcosok lassan osontak a fehérek sátra felé. A sátor

előtt örködött egy, míg a többi már pihenni tért. Az első dolog volt az őr elnémitása; ezért őt harcos kigyócsuszással közeledett felé, kigyócsuszással, amelyet csak a vörösök tudnak úgy keresztülvinni, hogy azt fehér ember meg nem sejtetheti és akkor egy gyors mozdulattal hátulról elkapja a harcos az ellenfél orrát és száját és azt leszorítja, míg a többi lekötözi az ellenség tagjait. Fényesen sikerült a harcosok küldetése; az őr guzsbakötve hevert pár pillanat alatt és akkor az út szabad volt a sátor felé. Az alvókat hamar meglepték és nagyhamar összekötözve ott feküdtek mind a négyen a porondon. Erre a harcosok elővették késüket és lehúzták a négy fehér ember fejbőrét. A fehér ember nem hős, nem olyan hős, mint a vörös, mert a vörös embertől nem hallasz egy szót sem, egy hangot sem, ha át kell menni a Nagy Szellem birodalmába. Ezek a fehérek pedig úgy ordítottak, míg harcosaim lehúzták fejbőrüket, hogy az erdő mélye rengett bele és a vad riadatan hagyta el csendes nyughelyét.

A harcosok aztán visszatértek hozzánk és magasra tartott póznákon hozták a fehérek skalpját, bizonyosságul, hogy a bünösök meglakoltak a skalptörvény értelmében vakmerőségükért, hogy behatoltak a vörösök földjére és itt megtépték a Nagy Szellem fáját!

— Mi törvényt ültünk törvényeink szerint és a fehér emberek mégis ránk rontottak és minket vádoltak meg gyilkossággal és harcba álltak velünk és megöltek közülünk sokat és sokat a kommancsok, az apacheok és navajok közül. Nekik kedvezett a hadiszerencse, leölték legjobb harcosainkat, beszorították ide, erre a földre és eltiltották nekünk a szabad kóborlást, a többi törzzsel való érintkezést és megnyirbálták jogainkat saját földünkön, mert ők erősebbek voltak. És nekünk nem maradt meg az egész háboruból más, mint minden vörös ember lelkében nagy

keserőség az álnok fehér emberek ellen és ez az összeszáradó scalp, melyet most a kezében tartasz!

Greenwood leült egy bölénybőrre, a főnök mellé, aki békepipát nyújtott felé és míg szivta a mogui kalumetjét, úgy érezte bensejében, hogy a fehér ember nem jól kezeli a vörösöket. Ugy érezte, hogy a fehér ember önzése sokkal kegyetlenebb valami, mint a vadak villogó tomahawkja, mert az csak egyes embert végez ki, de a fehér ember önzése kiirt és halálra ítél egész népfajokat.

III.

Lángüszkőcske.

Greenwood bucsut intett a mogui főnöknek és felült lovára, hogy visszatérjen El-Pásoba. A mogui ott állt a lovas mellett és így bucsuzott Greenwoodtól: „Fehér testvér! Szerencse kísérjen utadon és a nagy szellem legyen veled, ha veszély fenyeget. És ha errefelé jársz, tudd meg, mindig lesz számodra wighwámomban hely a vihar elől, tüzhelyemnél melegítő tűz a hideg elől és pihenésre hely a bőrökön, meg barátságom jeléül kaliumet!”

Greenwood megköszönte a főnök szivességét és kilátásba helyezte, hogy majd újra visszatér hozzá és barátságuk jeléül új művű vadászfegyvert fog részére hozni, meg jófajta égetett bort, amelytől oly édes lesz az élet és oly boldogító az álom. De az csak levélhullás táján lehet, mert előbb sok földeket be kell járnia, köztük a Dakota, Komanncho, Navajok és apache indiánokét. Mikor a mogui meghallotta Greenwood szándékát, hogy felkeresi az ő vörösbőrű társait, intett neki, hogy várjon s ezzel bement sátorába, ahonnét kis vártatva négy faragott fácskával tért vissza, s aztán így szólt Greenwoodhoz:

„Ide figyelj, fehér testvér! Ha felkeresed a Dakoták főnökét, add át neki azt a fácskát, melyre a madárfej van karcolva. Ha pedig az apachokhoz méssz, a kigyóval jel-

zett fácskát nyujtsd át nekik. A szarvasfejjel ellátott a navajok főnökének szól. De a legfontosabb e fácskák között az, melyikre egy teknős van karcolva, ezt őrizve tartsd tarsolyodban és csak akkor vedd elő, ha veszély fenyeget, vagy ha vörösbőrű társaim titkait akarod kifürkészni. Mert a tekenős királyi jelvény és azt jelenti, hogy te egy főnök küldöttje vagy és téged az őket megillető tisztelet illet meg. Most pedig indulj utadra!" Ezzel sarkonfordult és eltűnt Greenwood szemei elől, mire az sarkantyuba kapta lovát és igyekezett kijutni az Indián Reservationból. Utján egy lelket sem látott maga körül, mintha a föld nyelte volna el az összes vörösbőrűeket, még csak az árnyékuk sem vonult el előtte, mialatt földjükön haladt. De legjobban az lepte meg, hogy vadat sem látott sehol, egész idő alatt, még madarat is alig alig. Ezek a vörösök ugyanis olyan félelmetes vadászok, hogy még a vándormadarak is elkerülnek vonuló utjukon a Reservationokat, annyira tudják, hogy arra felé veszély fenyegeti őket.

Greenwood két nap alatt jutott el El-Pásoba és ott táborozott pár napig az Amerikai Szálloda faművű épületében. Nagyon unatkozott, azért gyakran megfordult a „Bar“-ban, ahol whiskyt iszogattak, mialatt nagyban fújták a füstöt a kurta pipákból. Mulatságos társaság volt az, mely ott a „Bar“-ban összeverődött. Vadászok rojtoszélű bőrnadrágokban, cow-boy-ok, széleskarimájú kalapokkal, nyakukon azzal a jellegzetes kendővel, amely sebes vágatásukkor zászlószerűen lobog utánuk. Aztán aranyásók, kereskedők, különböző színű és fajú emberek, akik hol üzlettel, hol játékkal, hol vadászattal foglalkoznak. A legjobban megragadta Greenwoodot két sportszerűen öltözött férfi jelenléte, akik mindig körülötte forogódtak és élénk figyelemmel kísérték Greenwood minden mozdulatát. Végre az egyik meg is szólította:

— Mr. Greenwoodhoz van szerencsém?

Az fejével igenlően intett.

— Ahhoz? Aki az indiánok közül jön? És ott a főnök barátságát élvezte?

— Valóban ahhoz, — felelt Greenwood.

— Ugy engedje meg, hogy bemutatkozzam, nevem Mac Ford és ez itt társam, Wilner. Dr. Wilner egyetemi tanár!

Greenwood kezet fogott az idegenekkel, aztán meghívta őket, mint ahogy ez már szokás, egy pohár italra s aztán megkérdezte, mondják el, mivel lehet ő nekik szolgálatukra?

Erre Mac Ford megmagyarázta, hogy miért szólította őt meg és miért kéri az ő segítségét.

Mac Ford szavainak a lényege körülbelül a következő volt:

— Barátom, Mr. Wilner és én hivatalos küldetésben járunk ezen a vidéken. Küldetésünk nagyon egyszerűnek látszik az első pillanatban és az ember azt gondolná, hogy könnyű, de a tapasztalatok azt igazolják, hogy a legnehezebb dolgok egyike. A küldetés lényege abból áll, hogy azoknak az indián törzseknek, melyek még nagy Amerika földjén élnek, gyűjtsük össze népdalait, jegyezzük fel szokásait és nyelvük sajátosságait és azoknak egymáshoz való hasonlóságát és viszonyát állapítsuk meg.

— A dolog majdnem lehetetlen, nemcsak azért, mert veszélyekkel jár, mert ezek a vadak hamar felkoncolják a fehéréket, ha az ő földjükre lépnek, ami azzal a négy tudóssal a múlt években meg is történt. Azonban a tudomány szempontjából ennél is nagyobb baj az, hogy ezek a zárkózott vadak a fürkésző idegen előtt még zárkózottabbá válnak és így ha még sikerülne is közéjük bejutnunk, ered-

ményt nem érhetünk el, mert ezek előttünk ugyan egy dalt el nem énekelnek, nemhogy egy ősregét elmondjanak!

Greenwood csodálkozva nézett az idegenekre és megkérdezte tőlük:

— Hogy gondolják az urak, hogy én önöknek segítségükre lehetek, mikor tulajdonképpen nem is tudom, hogy mi az a munka, amit végezni akarnak! Annyit kivettem a szavaikból, hogy valami dalgyűjteményt, de hogy szólaltassam én meg ezekre a dalokra az indusokat?

Mac Ford mosolyogni kezdett:

— Oh, uram, a dolog sokkal egyszerűbb, mint ön képzeli. Ön minket maga mellé vesz, mint szolgálát, mi kísérjük önt utain, lovát ellátjuk, málháját elkészítjük és mialatt sürgölődünk, forgolódunk az indiánok között, figyelünk és így észrevétlenül összeszedjük mi azt, amire nekünk szükségünk van!

Greenwood elgondolkozott a dolgon egy darabig, aztán beleegyezését adta. Mac Ford örvendezve újságolta, hogy ők már jóelőre elkészültek erre a kirándulásra, mert üveggyöngyöt, égetett bort, tarka selyem szövetet, sőt még új művü puskát is hoztak magukkal, amelyeket, ha kell, a főnököknek ajándéku adnak.

Egy hét mulva utra keltek a Missouri felé. Itt tanýáztak a Zsak hegységben a dakoták, kiknek főnökével volt Greenwoodnak valamilyen tárgyalása. Mikor megérkeztek a Reservationba, az indiánok rögtön körülfogták őket és főnökükhöz kísérték. Egész kört alkottak körülöttük és várták, hogy a főnök mitévő lészen, azonban Greenwood átadta a kis pálcikát, amelyre a madárfej volt karcolva és a főnök erre azonnal hellyel kínálta meg őket és a kalumet feléjük nyújtotta. Majd azt kérdezte tőlük:

— Mi járatban vagytok?

Greenwood azonnal válaszolt:

— A moguik főnöke beszélt nekem rólad, dicsérte ügyességedet, nagy jártasságodat a vadászatban és azt mondta, jöjtek hozzád bizalommal, mert ami vadbőr vagy ritka prém csak sátorodban van, azt illő csereért mindig átadod. Ezért megrakodva csereárukkal eljöttünk mi kö-zétek!

A főnök helyeslően bólintott fejével és intett em-bereinek, hogy a bőroket hozzák elő. Rendes csereüzlet volt ez, amely sem Mac Fordot, sem Wilnert nem érde-kezte, de azért segédkeztek társuknak, mintha őket is szer-főlött érdekelné a dolog. A csereüzlet alatt egy-két üveg égetett bort itattak meg a főnökkel és embereivel, mire a falu népessége barátságos indulattal kezelte a jövevénye-ket, azok szabadon mozoghattak közöttük és egy-két nap mulva nem is tekintették idegeneknek őket.

Az indián falu egy nagy tisztáson állott a Zsak-hegység erdeje közepén. Kellemetlen füst szállt föl a sá-torok közül, melyben az indián nők főztek s mely körül a kis vörösbőrű gyermekek szaladgáltak. Mac Ford ba-rátjával éppen egypár indián gyereknek cukrot adott, hogy megnyerje kedvüket, mikor a nyári alkony sötétülő homályában egy gyermekhang az erdő szélén elkiáltotta magát: „Vavatézi!“ Erre az összes indián gyerekek nem-csak körülöttek, de az indián faluból is mind arrafelé fu-tottak. Mac Ford és társa nem tudták, mire vélni, hogy mit jelent ez, követték a gyermekcsapatot és egyszerre csak látták, hogy megszámlálhatatlan mennyiségű szent János bogár után futott az egész gyermekcsapat és akik eleinte csak a „Vavatézi“-t kiabálták, most, mikor összeverődtek, dalba kezdtek és Mac Ford nagy gyönyörűségére indián gyermeklelkük bohókás hangulatát követve, így énekeltek:

Vavatézi!
 Vavatézi!
 Ima isan
 Csi bva nibajon — ivi!
 Bi-isan, bi-isan — ivi!
 Vavatézi, Vavatézi!
 Vassekonendzsigan!
 Vassekonendzsigan!

amely érthető nyelven így hangzik:

Csillogó állatka!
 Ragyogó állatka!
 Jöjj ide
 Mielőtt elalszom — ivi!
 Jer ide, jer ide — ivi!
 Csillogó állatka, ragyogó állatka!
 Lángüszkőcske!
 Lángüszkőcske!*)

Mikor visszatértek Greenwoodhoz, az már nagymennyiségű áruval volt megrakodva és nyergelés közben boldogan emlegette, hogy nagyon jó üzletet csinált, mert egy olyan ritka prémre tett szert, amelyért kivételes árat fizetnek a nagy városokban s amely prém egy veszendő állatfaj ritkasága. Mac Ford és Wilner nem szóltak semmit, csak lelkükben éreztek egy titkos örömet, hogy megtalálták a szent János-bogárka dalát, amelynek hiteles szövegét, majd a legelső postaállomásról beküldik Washingtonba, hogy az indián Folklóre gyűjteményét gazdagítsa.

*) Schoolcraft gyűjtése. A washingtoni Smithson-intézet gyűjteményéből való. Schoolcraft 1793-ban született Hamiltonban, Albanyban, Kill völgyében, melyet az irokézok Tavazentanak hívnak. Ő volt az indián Folklór-gyűjtés megalapítója.

Iff. H. S.

IV.

És Ajegu így mesélte.

A dakota főnök megkérdezte Greenwoodot, miért akar elsietni az ő falujából?

Greenwood, mire sem gondolva, elővette az állatjegyekkel megkarcolt fácskákat és azt mondta a főnöknek: „Lásd, még mindezen törzseket föl kell keresnem, hogy utamat befejezzem!” Greenwoodnak meg sem villant az agyában, hogy a tekenőssel jelzett fácskát is a kezében tartja, de a dakota főnök szeme egy villanással meglátta a királyi jelvényt, erre mélyen meghajolt a fehér ember előtt, kezét szívére tette és hajladozása közben áhítatosan szólt: „Nem tudtam, hogy ilyen nagy vendéget fogadtam sátoromba, nem tudtam, hogy ilyen nagy küldetéssel jársz, de ezekután távoznod sem szabad mindaz ideig, míg törzsünk szokásos ünnepélyeit végig nem élvezed!”

Greenwoodot ugyan nem nagyon érdekelte a dolog, de két társa, Wilner és Mac Ford annál helyeslőbben intettek, hogy a főnök megrendezze törzsének ilyfajta ünnepélyeit. Gyors parancsokat adott a dakota és az egész falu rajzani kezdett. Rőzsét hordtak, a wighvamokban meleg vizet forraltak, bájszereket készítettek, a harcosok tarka színekkel kifestették magukat, tolldiszeiket rendbe-szedték és készülődtek a nagy ünnepélyre.

Greenwood és társai érdeklődve nézték a nagy sür-

gés-forgást, majd fölsétáltak a hegygerincre, hogy elgyönyörködjenek a gyönyörű természet szindus képében, mi alatt a vörös színébe öltözött nap egy gyönyörű naplementét rendezett a festői panorámában. A hatalmas környezet a körülöttük fekvő szindus világ és a tolldiszekbe öltözött öslakók festői csoportja, fehér ember nem látta időket juttatta eszükbe. Annak a nagy-nagy időnek emlékét, mikor még ezen a földön kilencven különböző nyelvű rézbőrű lakott, melyek tengertől-tengerig benépesítették ezt a hatalmas birodalmat. Most előttük egy atomnyi részecske kezdett életrekelni, annak az eltűnő, elsodort világnak. Mikor a nap lement a távoli hegyek mögött, ők visszaindultak az indián faluba. Ott, a falu előtt, várta őket teljes díszben a dakota főnök törzsének embereivel. Nagy üdvözlőalkalmat fogadták az érkezőket, aztán körbe-körbe tánc kezdődött körülöttük, nagy szenvedélyes mozdulatokkal, amelyekben benne élt a vörösbőrűek minden indulata. A kifestett arcok szilaj örömet mutattak, a szemekben bátor és önérzetes tűz lobogott és egész mivoltuk az ünnepléységet árulta el. Így értek a nagy tisztás közepére, ahol már összesereglett a dakoták népe. A vendégeket bölénybőrrel leterített puha trónülésre ültették és mellettük ült a dakoták főnöke színesre festett harci bunkójával. Mikor ezt fölemelte, erre a jelre tüzet fogott a rőzszerakás és a lángok ropogva nyaldosták az összehordott ágacs-kákat. Most megszólalt a vörösfőnök: „Jöjjön elő Csi-biabaszi*) és minden társával kezdjen munkába“, erre jöttek a zenészek rettenetes hangszereikkel és éktelen lármával doboltak és bögtek, amely zürzavaros lármát az összes harcosok vad kiáltásokkal kísérték „és jöjjön elő Ajegu s oldja meg nyelvét és mondjon mesét nekünk, mondjon me-

*) Csi-biabaszi = zenész. Ajegu = mesemondó. Bem Veve = mennydörgés. Panguk = halál. Ög = igen. Részint dakota szók, részint egyéb indián törzs szavai.

Iff. H. S.

sét régi időkről, mikor még nem jöttek a vitorlás kanoek messze keletről, mennydörgés tüzes csöve nem zugott ezen a tájon.“ Most a zenészek még kimerítőbb hangzavart vertek föl és a vörösök ajkáról még erősebben hangzott a rikoltozás. Erre jött Ajegu, a mesemondó. Medvebőr volt testére huzva, fején nagyszerű tolldisz és háncskéregből készült lárvá, mely tarka színekkel volt kifestve. Jött méltóságteljesen, két harcos kísérte, egyik harcibunkót tartott kezében, a másik nyirfakéregből készült kelyhet és vörösköböl készült békepipát. Mikor középre ért, elhallgatott a zene és elnémult a harcosok rikoltása.

— Nos, Ajegu, — szól a főnök, — mesemondó a neved, mondj hát mesét, amely kedves a vörösöknek és a fehéreknek elmondja a vörösök hatalmát. — Ajegu leült a tűz körébe a bölénytrónok mellé és a lobogó, szikrázó rőzseláng, furcsa fénnel játszott torz arcu lárváján. És sorra kezdé kérdéseit Bem-Vevéről, a mennydörgésről meséljek-e most, amelyet nagy, , óriás Veve (Vadlud) szárnyecsattogása okoz, vagy a nagy pipáról, melynek fején fellegek usznak és kőbarlangjaiban két vörös nőt tart befalazva, vagy arról a fényes utról, amelyen a panguk után a nagy szellem rejtett vadásztelepére vonulnak a harcosok vagy a csupasz medvéről, amely az erdő rengetegjében fölfalja a vadászokat. A mesemondó megállt és várta, hogy a harcosok rákiáltják, Ög, vagyis igen, de azok vártak és még nem feleltek. Ajegu azért újra kezdte. Monújak talán mesét Osseoról, az estcsillag fiáról? Erre aztán fölharsant a harcosok „Ög“-kiáltása és Ajegu így meséle: Egyszer, még az ősi időkben, mikor az ég közelebb volt, észak földön, egy vadász élt, volt neki tíz leánya, egyik szebb, mint a másik. Nőül mentek büszke, szép harcosokhoz, csak a legszebbik ment az öreg, rut Osseohoz. Gunyolták is őket nénjei, meg a többi harcos. Egyszer,

mikor az erdön mentek, valami nagy ünnepélyre és gunyolódva nézték a botorkáló vén Osseot, fiatal, szép hitvesével, a nagy erdő mélyére értek és ott Osseo egy hatalmas korhadt tölgyfának beugrott az odujába és nagy csodákra, mindenki bámulatára, mint erős, szép ifju jött ki a másik részén a tölgyodunak. De míg belőle ifju lett, szép hitvese összecsuklott, ráncos, öreg, vén banya lett. S most őt gunyolták a többiek, de Osseo hű maradt és jószívű hirtelenvén hitveséhez. Így értek el az ünnepre és körülülték az étkeket s míg őket gunyolták a harcosok nejeikkel, Osseo az est csillagához fohászkodott és egyszerre csak meg rázkódott a hajlék és mindenkivel és mindennel fölszállt a lombhomályból. A hárskupák ezüstök, a nyirfatalak színes kagylók lettek, de a bűverő igaz ereje a gunyolódók táborát érte utol, mert a harcosok és nejeik mind madarakká változtak át és gunyszavuk most szarkacsörgés, lappantyu és más madárhang nyelvéen szólalt meg. Osseonak rut asszonya megint szép lett, vándorbotja ezüsttollá, rongyos ruhája hermelinné alakult.

Szépen éltek ők most ketten és a wighwam sarkán a nagy kalit tele siró, csiripelő madarakkal, kik gunyolódva, szajkómódra daloltak réggeltől napestig. Idők jártán Osseonak fiat szült a hitestársa, a kis Ovinit, aki, mikor fölserdült, már ijjat kapott nyilvesszővel s ekkor aztán Osseo leoldotta a nagy kalitot, kinyitotta az ajtaját, Ovini meg a kiröppenő madárkákra rányilazott. De mily csoda és mily bámulat, az átlőtt madár átalakult hercegnővé, akinek nyil járta át a szívét“...* Nagy üdvívalgás, „Ög“-kiáltás követé Ajegunak a szavait. A vöröstábor minden tagja meglelgedve hallgatta a mesemondó ösmeséjét. Hordtak is föl italfélét, hogy az öröm hangulata le ne

*) Longfellow Henrik is fölhasználta ezt a mesét a *Hiavatában*.
Iff. H. S.

lohadjon. Erre aztán a harcosok is nagy örömmel elkezdtek a tüztáncjárást, a szenvedélynek, vaderőnek és a féktelenségnek ezt a borzasztóan izgató ösmutatványát, amely az üvöltő vad zenével és eszeveszett rikoltozással oly böszült és félelmes volt, mintha régen a messze múltban véstort ültek volna áldozati foglyok fölött. Ezenközben előjöttek a kuruzslók, a csodatevők fantasztikus öltözetben. Volt azokon bölényfarktól sünkörömig mindenféle vad cifraság, még a régi skalpok is előjöttek, melyek az övfűzőkön ékeskedtek, hogy a régi, elmúlt idők harci képét jelképezzék. Szinben, különlegességben, az érdekességet talán fokozni sem lehetett volna, olyan idegfeszítően rendkívüli volt a látvány, amelyet ennek a vadcsoporthnak királyi mulatsága mutatott. A végső akkordjai az éji ünnepélynek abban állott, hogy a nagy vendéget társaival ünnepélyes, nagy menetben sátrába kísérték. Odáig szólt a zene, hangzott a rettenetes kiabálás, mikor a vendég belépett sátrába s a wighwam bőrfedele becsapódott, egyszerre elhallgatott minden zaj, mintha az erdő meghalt volna. Greenwood társaival leheveredett a nyugágyul szolgáló bőrökre s ekkor Greenwood a házigazda főlnyével megkérdezte társait, hogy meg voltak-e elégedve az ünnepély érdekességével. Erre Mac Ford így felelt: „Ajegu, a mesemondó ösmeséje bent van az Ezeregyék meséinek regéi között, ott is az elvarázsolt királyleány egy kalitba van börtönözve, amelyben madáralakban él és úgy énekel. Ott is csak egy királyfi érintésére nyerheti vissza emberi alakját.

Hogy a rege ősanyaga, alapgondolata Bagdad környékéről hogyan szállhatott át sok száz, sőt ezer év alatt egy egészen más, egy tőlük borzasztó messze élő nép fantáziájából, akikkel lehetetlen, hogy nekik érintkezésük lett volna, ide erre a földre, amelyet a fehérek is csak pár

száz év óta ismernek, az megmagyarázhatatlan. Vagy talán az egyszerű népek termékenyülése, fantáziájuknak játékvilága, egy és ugyanaz és egyforma képzeleteket alkot, amelybe beleilleszti aztán alakjait?”

Ezzel elhallgatott és csend volt a sátorban, mindhárman az Ezeregyéj meséinek madárrá varázsolt, elátkozott királykisasszonyára gondoltak, amelynek bűvös meséje újra fölhangzott itt, előttük az egyszerű Ajegu ajkáról, itt az őserdőben, az ősvadonban, az ősnép között!

Másnap korán fölkészültek és nyeregbe szálltak. A főnök és a harcosok már készen várták őket s amikor ők nyeregbe szálltak, azok is lovaikra kaptak s mellettük lovagoltak, egészen a dakota-föld határáig, a nagy erdő széléig; ahonnét aztán az indiánok mint az árnyak, oly szótlanul visszatértek az erdő mélyébe, míg Greenwood és társai tovább lovagoltak, hogy fölkeresve más tájakat, meglássanak más embereket és más szokásokat.

V.

A kukorica tolvaj.

A legérdekesebb kirándulása Greenwood és társainak az volt, mikor fölkeresték New-Mexikóban a Mohi indiánokat, akik Puebló körül fészkeltek meg magukat. Már magábanvéve az, hogy a Painted Desert-en vitt át utjuk, felülmult minden emberi fantáziát, mert sok csodás, nagyméretű természeti jelenség teszi csodássá Amerika földjét, de az, amit a Szines-Wadon produkál, az Amerika földjének legérdekesebb megnyilatkozása. Az egész Szines-vadon egy magas fennsík, amelyet szindus sziklák alkotnak, melyeket mély, nagy Canonok szagatnak be, melyekben mélyen csattogva zug a Minchaha (a vizesés) s a pizstrángok nagy tömegben szöknek az árral szemben az ivás idején. Termékeny föld kevés akad, éppen azért nagyban üldözik a Mohik között a Wage-mint, a kukoricatolvajt.

Naplemente volt, mikor Greenwood és társai, a plató tetején megálltak és nézték az aranynapot, amint e szines birodalmon nyugovóra tért. Szinek, árnyékoló sávok, aranysugarak összjátékszerű mutatóványa volt ez, mely a hihetetlen szép földön előttük végbement. Már maga a vörösragyás sziklák mérhetetlen tömkelege, az ormótlán kövek különös alakulatai és a hegyszakadékok szeszélyes össze-visszasága olyan bámulatot keltő lát-

vány volt, hogy magábvéve elég volt arra, hogy megál-
litsa az idegent. De ehhez járul a lemenő nap, amely élénk
sugaraival a színeket kicsiszolta, a sziklákat ragyogásra
készítette és élni parancsolt fényszínében játszva minden
élettelen követ, minden megmerevedett hegyormot és min-
den sziklahorgot. A láthatár mélységéig minden világ-
táj felé csak vörösragyás képződmények látszottak,
csak azok jelentek meg az utasok előtt. De minő
erő volt ebben a látványban, egy óriás tobzódása szirt-
képekkel, sziklabirodalommal. Szikla a föld mindenfelé,
mert a völgyek, szakadékok nyoma összefoly e vad felü-
lettel; gyönyörűség volt nézni ezt a látványt, bámulat
volt áttekinteni ezt a csodás köbirodalmat és itt, ahol a
természet kitombolta sziklaalakban vad erejét, itt éltek
a Mohi indiánok. Erős, kemény faj, magas szál embe-
rek, arcukon ugyanaz a vad kifejezés, amelyet a tájék
merev képe visszatükrözött.

Nem nagy szivességgel fogadták Greenwoodot, sem
társait, dacára, hogy átadták a fácskát a teknősbéka-
vénnel, mely küldetésüket igazolta. Fészkük az egyik
Canon mélyén volt berendezve, amelynek szűk medrében
kis kukoricatábláik sárgállottak. Füstös, piszkos, bűdös
kis sziklaodukban laktak, melyeknek nyílásán a konyha
füstje tódult ki a szabadba.

A jócsok, a kuruzslók éppen esőt vártak, azt idézték
s így önkéntelenül is a vendégeknek nagy mulatságot
szereztek, mert meg kell vallani, hogy e vademberek az
ő egyéni fantáziájuktól üzve, rendkívül módon képzeltek
el azt, hogy a felhőket elő tudják csalogatni ismeretlen
rejtükükből, hogy az ő kukoricájukat megöntözzék. Elő-
ször előjöttek a zenészek. Félkört alkottak a térség kö-
rül és ütötték a hangszerüket, a dobót, mely rettenetes
monotonossággal szólt és kellemetlen tompasággal verte

föl a csöndet. De ezek a dobok nem voltak egyformák, volt közöttük keskeny tambura szélességű, volt közöttük rendes dobformájú és volt olyan, mely derekuktól egészen a lábukig ért. És ezek ütötték, verték ezeket a dobokat irgalmatlan ritmussal. A zenészek fejdisze sem volt utolsó, mindenik igyekezett tarkára felrakni fejkoróját, hogy az ünnepélyességet jelezze. De a dobok nagy zaja között egyszerre csak megérkeztek a táncosok, hogy kezdetét vegye a nagy ceremónia az esőt hozó kigyótánc kezdete. A táncosok övig meztelenek voltak, testük felső része színesre befestve s mikor táncaikat körben járták, megérkezett a főpap — bölényszarv fejdisszel — ünnepélyes menetben. S ekkor tér közepébe csörgőkigyókat szórtak, mire a főpap fölemelt egyet a kigyók közül, azt derekánál fogai közé kapta, mire elkezdte hajladozó kigyótáncát a térség körül, mialatt a kigyó testét csapdosta undok tagjaival. A főpap példájára mindenik táncos a foga közé kapott egy ilyen kigyót, aztán hajlékony forgásokkal folyt a kigyótánc, mialatt kukoricát szórtak a tér közepére s akkor a táncolók a kigyókat mind a kukoricára dobták, ez jelképezte azt, hogy az eső megjön a kukoricavetésekre.

Ezalatt leszállt az éj s ekkor a főpap, hogy a szertartásnak véget vessen, ünnepélyes menetet kezdett a kigyók körül és a táncosok egyesével mögötte haladtak, mindenik fölvelt egy vagy két kigyót, azt testére csavarta s eltűnt vele az éj homályában. Ezzel az ünnepély véget ért, az ég gyönyörű csillagos volt. Nyárutónak fényes csillagzata borult a keskeny Canon fölé, Nagyhamar rőzsetüzek csaptak föl a főnök tanyája előtt, amely körül ott tanyáztak Greenwood és társai a Mohik főembereivel, a vénekkel, a harcosokkal, a jósokkal s a bölény fejdiszű főpappal. Az ajándékokat osztották ki. Az üveggyöngyöket és egyéb csecsebecséket. És a főnök már-már fölaján-

lotta a békepipát, mikor egyszerre csak nagy zajongás hallatszott, emberek kiáltozása, orditozás, nagy hangzavar: „Wagemin, wagemin!“

Mind fölugráltak a tűz körül ülők és résztvettek az izgalomban, mely fölverte a Mohik táborát. Kisvártatva erre két indián közelgett feléjük, akik egy harmadikat lökve, toltak maguk előtt. Az indián keze hátra volt kötve, indaguzs volt rajta. A főnök elé vezették, kísérői vad hangokon orditoztak, amely kiáltozásból Mac Ford csak annyit értett meg, hogy „wagemint“, kukoricatolvajt fogtak.

A főnök visszaült helyére s erre a tűz köré ültek a többiek is. Az indiánon zöld festékekkel melle alatt egy sas látszott körgyűrűbe befoglalva.

— Te Delaware vagy s nem mohi. Wighwamod nem áll a mi sátraink között, a nap nyomát kísérve jöttél erre a tájra? — szólt a főnök.

De az indián nem felelt a kérdésére.

— Te wagemin vagy s álnokul megrontottad a mi táncaink varázsát, mert akkor loptál földjeinken, mikor mi kigyótáncokat jártunk, hogy a Nagy Szellem esőt adjon kukoricaföldjeinkre!

Delaware újra nem felelt, a főnök pedig így folytatta:

— Mint a mohik főnöke, összehívom a véneket, a táncosokat és a papokat, hogy tanácskozzanak felőled.

Erre az indiánt elvezették és a főnök intett Greenwoodnak és társainak, hogy távozzanak a tűz mellől. Azok távolabbra vonultak, mire a Mohik összebujtak és tanácskoztak egymás között. Greenwood társaival messziről nézte ezt a különös látványt, amint ott a tűz körül, mint settenkedő árnyak bólogattak s keringtek ezek a vörös ördögök.

Először háromszor kerülték meg a tüzet a főpap vezetésével, aki után haladt a főnök, utána pedig a vének, a harcosok és a táncolók. Majd újra leültek a tűz köré és bólogatva tanácskoztak. Mikor a tanácskozás véget ért, Greenwood csak azt látta, hogy a Mohik követeket szednek a patak medrében, éles, metsző kavicsokat s azokat parazsakon megtüzesítik. Tisztában voltak azal, hogy a szegény kukoricatolvaj Delaware-on szörnyű bosszút szándékoznak állani, de hatalmuk nem volt, hogy megakadályozzák a vörösök bosszuitéletét, annál is kevésbbé, mert az Egyesült Államokkal kötött megállapodásuk értelmében minden Reservationban a vadak maguk ítélkeznek — saját törzsük törvényei szerint — az esetleges kisebb bűntények felett. A kukoricatolvajlás pedig nem tartozott a főbenjáró bűnök közé, még akkor sem, ha az a varázstáncot megzavarta. Greenwood és társai ezért nem szóltak egy szót sem, csak némán nézték az eseményeket s azok most már gyors egymásutánban peregtek le előttük.

Mikor a kövek megtüzesedtek, akkor elővezették a Delawaret és egy fához kötözték. Akkor azok, akik a Totem-készítésben járatosak voltak, nekiálltak munkájuknak. A munka abból állott, hogy facsiptetőkkel kiszedték a tüzes kavicsokat a tűzből s ezeknek tüzes élével az indián testébe egy kigyó mását égették, még pedig úgy, hogy a kigyó egész testét átölelte és a feje az indián mellén nyugodott.

A Delaware egy jajsztót sem hallatott. Égett hús- szag szállongott a levegőben és Greenwood és társai elfordultak, mert ők átérezték azt a borzasztó fájdalmat, melyet az elfogott vadembernek kellett éreznie, annak, aki a megalázó műtetre egy jajszóval sem válaszolt. Mikor az egész kigyó így bele volt égetve testébe, a főpap

szerint megtörtént a Nagy Szellem kiengesztelődése, mire leoldották a fogoly békóit s azt szabadon engedték. Greenwood és társai azt hitték, hogy a szerencsétlen a kinoktól össze fog esni eszméletlenül. De ehelyett az indián inaszakadtából futni kezdett és eltűnt kinzói szemei előtt.

Másnap Greenwood társaival lóra kapott s elhagyták a Mohik undok tanyáját. Mikor egy Canonon lovagoltak át, melyen egy hűs vizű patak futott a folyam-meder sziklakövei között, egy diszes indiánfejet láttak kiállni a vízből s mikor közelébe értek, akkor látták, hogy a szerencsétlen Delaware volt az, aki égett sebével nyakig beleült a patak friss vizébe, hogy sebének fájdalmát enyhítse s míg az kigyógyul, azt hüsen tartsa. Éppen egy maga fogta nyers pisztrángot evett és a hal koppantyuit rágicsálta és mindezt olyan természetesen, mintha nem történt volna vele semmi különös. Mac Ford jellemezte jól csodálkozó társainak a dolgot:

„Ami előttünk különleges, az ezeknek a vadaknak természetes! Az ő fajuk szokásainak az felel meg s ezért ők ebben nem találnak semmi rendkívülit, mert hisz minden ember azt tartja helyesnek, ami képzeletében, az ő általa felépített világrendnek megfelel.“

VI.

Pezhiki.

Sok mérföldet lovagoltak Greenwood és társai, míg a Bear és Milk-Water vizeihez értek. Gyönyörű pittoresk vidéken keltek át, amely tájék a vörösbőrű Rocky Mountain elágazásaiból formálódott. Utjuk nagyrésze a pusztán vezetett át. A prairin, ezen a fűdús tartományon, amelynél szebbet tavaszérkezésekor elképzelni sem lehet, mert megdöbbenően szomorú a pusztá őszi levélhullás idején, mikor az aszott fű ráborul a földekre és rohadva betapad a rögbe, hogy termékennyé tegye a jövő kikelet számára. De tavasszal, mikor a milliárdfejú kis virágok fölemelik fejüket a földről a napfény felé nézve, egy illatos szőnyeggé elevenül a prairi, melynek lehelete, párája egy parfümös ozont kever az egész nagy fölület fölé, mely felfrissíti, újjáalakítja és magával ragadja még a legelesigázottabb vándort is. Ezen a nagy fűtengeren ügettek át Greenwood és társai, míg elértek a nagy fennsíkra, mely ma Mentana államát alkotja. Itt ők keresték fel a sioux Reservationját, mely szerencsésen van kihasítva a rézbörtiek részére, mert a hegyek aljából fakad és fölhuzódik a vörösbőrű sziklás vidék völgyeibe, valamint Kanada hegydús erdei felé. Előttük pedig a nagy fennsík, melyen vad lovaikon szabadon kóboroghatnak.

Mikor Greenwood társaival egy esermelyen átgá-

zolt, már a sioux földjére érkezett. Ő gondtalanul tipegett tovább és estére egy sziklamélyedés előtt ütött tanyát. Előttük a Milk-Water kedves vize folydogált, mögöttük vörösragyás sziklák képezték a hátvédet. A lovakat lenyergelték, az abraktarisznya is előkerült s ők rőzsetörzset raktak, hogy elkészítsék estebédjüket. Homályosodott a táj s az éj szorosra vonta köröttük fekete keszkenőjét, a tájékon hallgatott a sötétség, csak a víz játéka hallatszott. Popogva szállt a szikra a katlan rőzsetüztől s a füst kavargva bontakozott ki a lángok tűznyelvű hegyéből.

Greenwood, Milner és Macford ott ültek a tűz körül s lesték a víz forrását. Nesz nem hallatszott sehonnan sem. Egyszerre csak egy árnyék esett a sziklafalra; mind fölnéztek, de ekkor már előttük állt egy vad harcos teljes fegyverzetében s rögtön rájuk szólt:

— Fehérek, kik vagytok?

Greenwood felelt:

— A főnök vendégei.

A vörös ráfelelt:

— Ha a főnök vendégei vagytok, miért jártok tilos utakon?

— Mert nem tudjuk az utat, mely sátorához vezet.

A vörös nem tágitott:

— A főnök vendégei mindig megtalálják annak wighwamját, csak az álnok, rossz szellem küldte fehér nem találja azt.

Több feleletet nem várva, vércsevijogást hallatott. Ebben a pillanatban vad ordítással egy csapat vörösbőrű tört rájuk, lefogták őket, lovaikra kötözték s elindultak velük a tartomány belsejébe. Jo sokáig meneteltek velük, míg egy hosszú sziklás völgybe értek, melynek köpartjai a vörösök lakásául szolgáltak, csak egypár sá-

tor állott a völgy közepén, melyek a főnök és a nagyharcosok tanyájául szolgáltak. Hatalmas csatazaj és kiáltozás verte fel a sziklafalat, mikor a vadak Greenwooddal és társaival a főnök sátora elé érkeztek. Lobogó tűz világította meg a térséget és a főnök csakhamar megjelent sátora előtt. Egy magas, sasorru, élesszemű ember volt, kinek fejdíszé tarkított a színes tollaktól. Rögtön a foglyokhoz fordult:

— Törvényeink alatt álltok, mert engedelem nélkül léptétek át határainkat!

De Greenwood azonnal felelt:

— Tévedsz, nagy főnök, én királyi küldetésben vagyok, mert engem és társaimat a Mogui nagy főnöke küldött hozzád, azért paracsold meg embereidnek, hogy oldozzák le kötelekeinket, hogy átadhassam neked a Mogui főnök jelvényét.

A sioux főnök intett és egy harcos erre az indaguzst egy késsel levágta a foglyok kezéről, mire Greenwood elővette a kis pálcikát, melyre a teknősbéka-jel volt karcolva és ezt odaadta a főnöknek. A főnök sokáig elnézte a tűzfénynél a jelvényt, majd Greenwood felé fordult:

— Sápadtarcu, lépj be sátoromba, hogy vendégemül lássalak, téged, az idegent.

A harcosok nagy csodálkozással látták a jelenetet és lassan oszlottak el, mialatt Greenwood társaival belépett a főnök sátorába.

Pár napja táboroztak már itt, megajándékozva a főnököt színes gyöngyökkel, égetett borral, amelyet ő vadbőrök ajándékozásával viszonzott, mikor egy reggel, közvetlen napkelte idejében, egy rendkívüli dolog történt. Az ébredő falu csendjét egy loyon vágatató vörös harcos

verte fel, aki harci bárdját feje fölött villogtatva, vadul üvöltözött:

— Pezhiki, pezhiki!

(Pezhiki indián szó, bölényt jelent. Eredetileg dakota szó, de a többi indián nyelv is átvette.)

Irtózatossá kavarodás támadt erre, az egész falu mint egy fölhevült méhkas nyargalt, ugrált, üvöltözött. A harcosok rikító színekkel festették magukat, kifenték a kést, a bárdot, a fegyvereket. A wighwam belsejéből előhúzkodták a lasszót. A lovak egy pillanat alatt előkerültek, mindenki futott, rohant, ordított, élükön a főnökkel. Greenwood és társai is előjöttek a sátorból, de nem tudták mire vélni a dolgot, csak azt látták, hogy asszonyok, gyerekek, faluvénjei vad iramban rohantak föl a sziklapart hegyoldalán, amelynek gerincéről át lehet tekinteni a fűdűs fennsíkot. Greenwood és társai szintén a hegytetőre siettek és valóban érdekes látvány tárult eléjük. A dűs legelőn hat bölény tanyázott, amelyek úgy látszik, Kanadából, a nagy erdőkből jöttek le a zöldelő prairire.

Erre a vadak megkezdték az ő-ös vaduk yadászatát. Összokásaikból csodálatosan semmit sem felejtettek el, dacára annak, hogy évtizedek óta nem volt alkalmuk hasonló vadászatra, de mintha minden indiánnak idegzetébe volna bevésvé az összokás, mely a bölényvadászatok velejáró kelléke, ezért ezek is ösztöneiktől üzve, elkezdtek az őstáncot, ledobva magukról minden öltözetet, hogy a felkelő nap vöröses színe csillogva fürödjön vörösbőrű testükön.

S a harcosok ezalatt lórapapva, fölverődtek s két részre oszolva, eltűntek a szem elől. És egyszer csak látszott, hogy a messzire nyúló prairin gazdátlan lovak bukkannak fel, melyek nagy kört alkotva, gyűrűszerűen

szüksülnek a legelésző bölények körül. Lovas nem látszott egy sem. Az mind a vadul vágató állatok hasaaljához volt simulva s ott csodálatos ügyességgel tartotta fenn magát. Lábaikkal a ló derekába kapaszkodva, karjaikkal a ló sörényét fogva. S mikor a gyűrű beszűkülte kellett arányra, akkor egy jeladásra minden vad ló hátán felvillant a lovas és felharsant a csatazaj. Az ősidők diadalordítása, mikor a vad indián elérkezettnek látta az időt, hogy prédájára csapjon.

Greenwood és társai a hegytetőről kintinő triader látcsövekkel nézték ezt a csodálatos dolgot, melyet a mai korban már-már el sem hihettek, hogy újra megtörténhetik. De ékebben szól minden szónál maga a tett, amelyet a vadak e bölényvadászaton véghezvittek.

Amint minden lovas a lován ült, vad iramban rohantak minden oldalról a bölényekre. A hatalmas állatok megtorpantak, kisebb iramokat vettek jobbra, balra, minthogy mindenünnen ellenséget láttak közeledni, végre a bölénytehén vezetésével egy elszánt iramra határozták el magukat és nagy irammal szembefordultak zárt sorokban a közelgő lovasoknak. A megriadt és felbőszült állatok el voltak szánva, hogy keresztültörnek üldözőik gyűrűjén. Azok az indiánok, akik felé vágattak a bölények, fölálltak a lovaik hátára. A két ellenfél mennél közelebb ért egymáshoz, annál elszántabb lett a rohanás irama. Idegfeszítő pillanat volt, mikor már csak pár méternyire voltak egymástól. Mac Ford maga mondta: Soha úgy szívét torkában nem érezte, mint mikor látcsövével ezt a jelenetet nézte. Körötte pedig a falu népe táncolt és üvöltözött: „Pezhiki, pezhiki!”

Most az ellenfelek összeértek. Nagy gomolyag támadt; bölény, ló, indián kavargott, a föld porzott. A kivágott fű szállongott, egy-két ló fölborult, magasra dobta

a bölény szarva, a lasszók repültek, az indiántestek csapódtak hol a földre, hol a lóra, hol a bölény hátára, a kések villogtak a napfényben; óriási kavarodás. Különböző testek gomolyaga látszott, aztán feltűnt, hogy négy bölény utat nyer és vágat a kanadai erdők felé. A vadászat véget ért. A zsákmány két bölény volt, az áldozat négy ló és egy harcos, akit a bölénybika széttaposott.

Most megkezdődött a bevonulás a faluba. Lovak vonszolták be a bölényeket a főnök sátra elé. Az elesett harcost pedig lovára kötözték s úgy hozták vissza sátor-tanyájához, hogy aztán a jósok, a kuruzslók, a papok, az ajegük siró jajgatása között egy fa tövébe tegyék.

Greenwood és társai gyönyörködve nézték a hatalmas állatokat; a falu népe pedig sütni-főzni kezdett, vizet forralt, hogy földolgozza a ritka zsákmányt.

Még aznap este Greenwood és társai együtt lakmároztak a vörös harcosokkal a tüznél piritott bölénypecsenye nagy torát élvezve, amely különös lakoma talán az utolsó volt ebben a fajtában, amelyet fehér ember valaha még élvezhet.

VII.

Totem.

A bölénycsata áldozatát, a széttagosított szerencsétlen harcost el kellett temetni. Ez már a Midé-k, Dzsosszakid-ok, Csibiabasz-ok dolga volt. Hozzá is láttak nagyserényen, hogy az ősi szokás minden kívánalmainak megfeleljenek. Greenwood és társai gyönyörködve nézték az érdekes készülődést, melyet a főemberekkel a többi harcosok és szolgák végeztek. Először is fakéregből készítettek egy emberalakot, mely hivatva volt a hősi harcost ábrázolni, aztán élénkszinű festékekkel jeleket, jelvényeket rajzoltak a fakéregre. Ezek a jelek és jelvények hirdették az elköltözött hőstetteit és ügyességét. Aztán ráborították ezt az elhunyt hősre, aki sátora földjén harci diszben ült megmerevedve. Most a fakéreg beborította hullát kivitték az erdömélybe és vad tánccal, egétverő ordítózással ugrálták körül halott társukat. Ott egy nagy fa alá tették, hogy ülő helyzetben várja meg a nagy szellemet, amely majd őt a nagy vadászterületekre elvezérli, hová az ut a csillagos ég tejútján vezet. Mihelyt leültették a nagy fa alatt az elhalt harcost, megkezdődött a halotti tánc a nagy fa körül, az erdő mélyén, olyan vad és irtózatosszenvedéllyel, hogy annak vérfagyasztó ordítása még Greenwoodot és társát is megzavarta. De a va-

dak egyre járták elszánt táncát a haláltor játékának. Vad menekült, az erdő rendült az ős faj siró jajsavától s a nézők csak ott álltak s amig nézték és figyelték a fájdalom vad indulatját ily alakban kifejezve, az az érzés szállt le rájuk, mintha az embernépek ős mélyéből most előtűnik itt megvillanna a legmélyebből kelő jajszó, mely a tovatűnő nemzedékek minden hangját összefogva, most üvöltő jajsavával a mérhetetlen fájdalmat kifejezi.

A vége persze rőzsegyújtás, tüztánc s baltadobás volt a fára, melynek tövében a halott guggolt.

De az ünnepélyek sorozata, mely a gyászból alakult ki, nem ért véget az erdő mélyén, de odabenn a wighwámok közt folytatódott. A sátrak előtt tűz lobogott a vak éjben és ide gyűltek a harcosok, a faluvének, az asszonyok és a gyermeksereg s ekkor jött a főnök vérpirosra festett testtel s intett a harcosoknak, hogy jöjjön elő Ajegu, a mesemondó és mondja el előszóval, amit a Totem jele színes képpel hirdet kint, az erdő mélyén.

És jött Ajegu, a mesemondó, vad hangszerek resegtek el érkezését s ő furcsa, lárvás öltözetben odaült a tűz körébe, a főnök mellé telepedve. Nagy csönd volt a tűz körében és a főnök Ajeguhoz ekkép szóla: Nos, beszélj most okos szokat jó Ajegu a Gyors-kigyóról, derék bátor harcosunkról, ki Panima földjére ment, hogy ott, a Nagy Szellem vadhus földjén vadászgasson mindörökké, mondd el nekünk szép életét, hős halálát. Hatalmas „Ög!”-kiáltás verte föl a siri csendet. És ekkor aztán a bölcs Ajegu ekkép szólott:

— Gyors-kigyó, kit a Pauguk (halál) magával vitt, igaz harcos volt életében s nem gyáván halt, de hősiesen.

Erősizmu volt a karja, de a Pezhiki még erősebb és hogy tegnap reggel összemérték izmaikat, a Gyors-kigyó alul maradt s nem jött többé vissza hozzánk, hogy sátorunkat fölkeresse. Mikor már körbe-körbe záró gyűrű fonta körül a bölények kis csapatját, Gyors-kigyó széles kését szájjában tartva fölállt lova derekára. A bölénybika észrevette, hogy Gyors-kigyó feléje vágat és böszült fejével tört lovára, hogy felöklelje mind a kettőt, de Gyors-kigyó hű maradva nagy nevéhez, nem rettent meg a közelgő bösz állattól, hanem mikor az lovát felöklelte, egy hatalmas lendülettel ráugrott a bölény hátára s annak bozontos nyaksörényében megkapaszkodott. A bölény sem lett lustább erre, saját hátán érezve őt ellenfelét, először egy vad irammal nagyot nyargalt, hogy így lerázza Gyors-kigyót a testéről, de Gyors-kigyó nem volt lusta, lábával szorította a vad bölény derekát. Erre megállt a bölénybika és most ugrott, olyat szökött, mintha nagy testével föl készülné repülni, föl a magas égre, de visszazuhant, trunkus teste ott volt megint a rőt porondon. Most nagyokat fújt, nyakát rázta, hátrált, hátrált egyetlen nagy mozdulattal, hogy talán így leteríti tarkójáról ellenfelét, de Gyors-kigyó csak egyre fogta a dus sörény-nyak bodrozatát. Most forogni kezdett vele, hogy leszédítse a vörösbőrűt a nyakáról. Ez se használt. Gyors-kigyó ott ült, biztos lábbal kapaszkodva a bölényháton. Mást gondolt a bölénybika, szökdécselt és ugrott három-négyet egyvégtiben. De kinos terhét nem tudta a földre tenni. Ekkor nagysebesen társai közé furakodott, hogy lesodorja hátáról a többi testnek segélyével kellemtelen üldözőjét. De Gyors-kigyó ismerte az ellenfelét és késével villámgyorsan szurást tett a nyakerekben. A bölény megpördült erre, vér buggyant ki nyaka marján,

mely még vadabbá ingerelte. Most toporzékolt, lábaival tapodta a föld porondját, szarvaival meg döfött, döfött a levegőben, mintha így akarná, szarvdőféssel, megölni az ellenfelét, de hiába volt minden furfang. Gyors-kigyó erős, gyors és simulékony, mint a kigyó. Gyorsan villant kezében a kés és többször vágott mély sebet a bölény nyakán, de nem birt sehogy közelférni a nagy állat szívéhez. Ekkor fordult a nagy bika a csapat felé, sebes vágatással ugratott közéjük, hogy így sodorja le a testén ülő harcost, de Gyors-kigyó lesiklott a bölényhátról s a sörénynyakon kapaszkodva, a vágató vad hasa alá kuszott és késével nagysebesen kereste az állat szívét. De ez volt éppen a végzete, mert mikor a szarvasölő nagy pengéjét belevágta az állat mély sügyébe, a sebzett vad, beszorítva társai közt, felszökkent két lábra, mire aztán a tolongásban egy másik bölény leöklelte s ő földre esett a vad forgatagban. A sebzett bika felismerie ellenfelét és bösz fujással rájarontott, patáival letapodta, majd egyszerre csak fölkapta a szarv élére, földobta jó magasra, hogy a ragyogó nap aranyfénye ott csillogott a vérestestü Gyors-kigyó repülő testén. És amint az földre hullott, nyomába kelt és újra törte. Se nem látott, se nem hallott, csak dühét fujta Gyors-kigyóra. Ezért történt aztán éppen, hogy a többi harcos utolérte s egyik fegyver a másik után szabta testét, míg végre mégis földre rogyott, de ekkor már Gyors-kigyó Paugukkal járt a Panimában. S most itt ülünk a tűz fényénél. Mi, a főnök, a harcosok, sioux népe és gondolva hős Gyors-kigyóra, bölényhust szel a késünk, hogy azt fogyasztva ráemlékezzünk!

S a főnök intett s elhozták a fölszelt hust is s a tűznél ülve nagy boldogan lakmároztak s a zenészek ékelesen zaj közepette muzsikáltak, de Ajegu újra intett s

csönd lett a környezetben: Most pediglen hozzátok elő a békepipát! S akkor a harcosok nagy rivalgással előhcztak egy sastollakkal cifrázott, vörös kőből készült, hosszuszaru pipát s amig érte mentek s amig mentek, minden harcos orditozott, örömhangan rikoitozott.

Greenwood és társai előtt lejátszódozott a ragy szer-tartás, a békepipa megtöltése. A békepipát Ajegu kezébe adták, minden harcos vágott dohányt a vöröskő-pipához és varázsszavakat mondva belédobta azt. Mikor a pipa megtelt dohánnyal, a főnök fölállt helyéről, benyult a tüzláng közé, kivett egy égő faágat, azt a pipa fölé tartotta, mire Ajegu szájába vette a hosszú pipaszárt és a békepipát szívni kezdte. Mikor fölszállt az első füst a pipa torkából, Ajegu is fölállt helyéről és vele együtt fölállt a főnök, fölálltak a harcosok, a vének a kuruzslók, a táncosok, a zenészek, mind-mind a sioux népe. És ekkor Ajegu így szólt: Vörös köszirtből készült ez a pipa, mert a Fő-szellem, aki itt, a nagy vörös hegyek alján hívta össze az összes vörös törzseket, azt mondta akkor, mielőtt vörös fejét felhőbe burkolta: „a békepipa minden törzseknek e vörösszinű sziklából készüljön, mert ez a vörös kő nem más, mint a ti testetek!“ S mikor a Fő-szellem eltűnt, a vörös hegyek ragyogóssá lettek és a hegy alján kemence nyílt meg, amelynek lángjaiba két nő lépett be, akik ott senyvednek és a jósök, papok mennek a hegyhez és tanácsért hívogatják őket s azok ma is válaszolnak: „Csomok-kaszi!“ Ezzel előjöttek az asszonyok, vizet hordtak a tüzlángokra és a parazsak nagy sisteregve kialudtak, fojtó fehér füst szállt föl a levegőbe s az ünnepély véget ért.

*) Indián rege, mely a Rocky Mountain-ból ered, mely vasoxid révén vörösszinű. íjj. H. S.

Greenwood másnap nagy alkudozások közben egy fegyverért megvette a bölénybört s azt szarvastul, patástul összezsavarva odaszíjazta nyeregkápájához s aztán bucsut mondva az indiánoknak, társaival együtt utra keltek, elhagyva a vörösbőrű hegyek tartományát, magas fennsíkjával s rejtelmes canonjával együtt.

elő
elő-
ült,
tek,
zer-
zébe
rhoz
pipa
lt a
tar-
és a
st a
föl-
slók,
kkor
mert
hivta
, mi-
nden
ez a
Fö-
hegy
ő lé-
ennek
is vá-
sszo-
nagy
egőbe

vasoxid
H. S.

VIII.

Minehaha.

És Mr. Greenwood így mesélte: — Vad pusztának vad vadonján vadat üzve délre törtünk, minden kopár, tar fennsikon átügettünk, üzve-hajtva viharzó nagy szenvedélytől, hogy vadat ejtsünk és leterítsük teritékre. Mámoren szenvedély vitt bennünket, a gyönyör kábitó ereje sarkalta vágyainkat és mi mentünk csak előre — előre, le délnyugatra. Ott ragyognak a napfényben véresszínű sziklahegyek és ormótlan nagy tömbjeiket kemény, erős akarattal nyujtogatják az ég felé. Sziklavilág, csoda világ, más, mint bármily földi táj ez. Idementünk gyors-ügetve, vadat verve, fölriasztva. Kiséretünk négy dakotaindián volt, akik a legtökéletesebb vadászok, olyanok, aminőket mi csak a mesékből ismerünk. Leleményességük, ravaszságuk, nyomozókéességük, fürgeségük, mind-mind az ősidők embereit juttatták eszünkbe, akiknek még izomerejükkel kellett megszerezni a húst a táplálékhoz és a vadbőrt a ruházathoz. Ezzel a csapattal hatoltunk be a Rocky Mountainok szindús canon-jaiba. Festő nem vagyok és így a színeket, amelyek a sziklacsúcsokon ott felém ragyogtak, leírni nem tudom, de azt tudom, hogy fenségesebbet elképzelni nem lehet. Minden, ami nagyszerű, minden, ami hatalmas, megjelent ott előttem, oly erővel, oly sziklaakarattal, hogy azt hittem, ezek a vad

hegyek, az eget ostromló titánok, akik itt kövé meredtek, sikertelen harcaik után.

Egy vizmosáson haladtunk fölfelé, sekély viz folydogált benne, a sziklás mederben a lovak nehezen mentek, a kövek ki-kicsúsztak lábaik alatt. De azért mentünk előre, bukdácsolva, lassu haladással. Engem elkábitottak a változó alakulatban előbukkanó sziklacsoportok; az égis nyúló kőóriások, melyek mind-mind vörös színben ragyogtak és a napfény arany fényében szinte csillogni látszottak. Hatalmas világ ez a Rocky Mountainok bérévilága, elbájol, magával ragad és uralkodik az emberen.

Álmélkodásomból a vezető indián zavart föl, egy felhőt mutatott az ég sarkában. Fejemmel intettem, hogy látom. De akkor még nem tudtam, mit jelent ez. De az indián nőgatni kezdte lovát és mi sebesebben haladtunk, a nagy nehézségek dacára.

Pár perc múlva, mikor egy szélesebb sziklatorokról felnéztem az égre, akkor láttam, hogy a felhők egész raja közeledik nagy tülekedéssel a sziklavidék fölé. Az indián tudta, mit jelez a vihar, eső volt készülöben, ami ezen a vidéken mást jelent, mint bármely más táján e határtolt világnak.

Nem telt bele egynegyed óra sem és hűvös, sűrűltö szellő csapott le a völgybe. A sziklák színe hirtelen megváltozott, mintha megharagudtak volna azért mert elvették tőlük a ragyogó napsugarat. Nem voltak többé ragyogóak, nem csillogtak többé pirosas köntösükben, hanem úgy tetszettek, mintha piszkosabbá kenték volna át szép vöröses, büszke színüket.

De az indián nem hagyott időt a csodálkozásra, hanem szigoruan ösztökélt bennünket: „Get up! Get up!” És mi siettünk, ahogy birtunk! És egyszerre csak lehullott rám az első hatalmas vizesöpp, olyan nagy volt a

nyoma a nyereg kápáján, mint egy dió kerülete, de nem jött egyedül, utánazúdult többi kísézője és ezzel megin-
dult a vihareső, oly erővel, oly hatalmas lendülettel, mint-
ha a felhők ereje birokra akarna kelni a sziklák hatal-
mával. Még ilyen esőt nem láttam. Az nem eső volt, de
egy vízfal, amely az égből egy varázsütésre alászállott.
Ereje szédületes, tömege iszonyu, hatása kimondhatat-
lan, víztömege növekvő. Egy fátyolfolyó, mely le-
ereszkedik az égből a földre. Pár perc alatt minden víz-
ben uszott; mi, a lovak, a köröttünk levő sziklák és a
paripáink patái alatt csörgedező patak. És úgy látszik,
ez volt a jeladás, mert a patak erre a titkos vízjelre ön-
tudatra ébredt, nem botorkált többé a kövek között, hogy
keresse az utat, hogy merre tartson; hanem földuzzasztva
vizkeblét, biztos öntudattal dobta át magát a köveken, buk-
fencet vetett a sziklákon és rohant-rohant előre. A lovak
meg-megálltak, meginogtak, az ár ereje szügyüket
visszanyomta, nem birták a menetelést. Az indián bór-
korbáccsal ütötte őket és idegesen mutogatott nekem, egy
hatalmas vizesésre, mely előttünk zuhant le egy szikla-
falról, vagy száz méter magasságból, utunk elé. — Arra?
— kérdém. — Ög! Ög! (Igen, igen.) Minehaha! (A víz-
esés.) — Nem értettem a dolgot, de követtem az indiánt.
Nagy kinnal értünk a vizesés lábáhciz és ekkor az indián
partra ugrott és egyenként kivezette lovainkat a meder-
ágyból és nagy ügyesen, a sziklafal oldalán, elvezette
csapatomat a vizesés leomló vízfala mögé. Itt volt egy
nagy mélyedés, amelybe mindannyian lovastul belefér-
tünk, mialatt a víz, hatalmas tömegével, ott zuhant le
szemünk előtt, mintegy vastagszövetű vízszőnyeg, amelyet
folyton szőnek vízcsöppekből és szövetteste folyton nyú-
lik a végtelen anyag folytán. Csodálatos látvány volt, itt
a vizesés alatt, egy barlangban meglapulva nézni ezt a

hatalmas vizzuhatagot. Egy új kép, egy új csoda, amely bűvös jeladásra megjelent előttem és amellet muzsikált, hangja egyre nőtt, zúgott, mozgott, orgonázott, aszerint, amint a vitztömeg zuhanása viztestének ezt parancsolta. Rejtélyesebb zenét még nem hallottam, vízcepek voltak a hangszerek, melyek zuhanva zúgtak és estükben muzsikáltak. Hatalmas erő parancsát követték és annak hűen engedelmeskedtek. Félelmetes volt és elragadó. Szilaj, fékevesztett — de uralkodott hatalmával a lelken. A földre zuhant felhő folytatása volt ez, mely itt folytatta nagyméretű esését. Ott ültem egy kövön és néztem, egyre néztem a természeti csodát.

Egyszerre füstszag ütötte meg az orromat. Az indiánok fölfigyeltek. Az egyik éleset fűtlyentett, mind talpra ugrottunk és a vezető indiánra figyeltünk. Az meg hirtelen kúszni kezdett a sziklafalon fölfelé, a vizesés alatt és egy üreg szájáig hatolt, majd onnét lekiáltott: „Pukvana!“ A többi indián rákiáltott: „Pukvana!“ (Füst.) Ujabb csend volt, nagy várakozással mult el minden pillanat, az indián úgy kúszott a meredek sziklán jobbra-balra, mint egy folyondár, mely befut egy sziklapartot. Egyszerre megállt; hallgatódzott, majd kiáltott: „Sosono!“ Ezt a szót ismertem, a Rocky Mountain indiánjait, a kigyó-indiánokat hívják így. Elővettem egy csomó üveggyöngyöt és mutattam az indiánnak, mire ez visszajött hozzám és az üveggyönggyel fölkúszott az üreg bejáratához és ott bekiáltott. Egy indiánfej jelent meg a nyíláson, erre alkudozni kezdtek. Az üveggyöngyök csakhamar gazdát cseréltek, mire előkerült a békepipa és a két indián ott a sziklafalon elszívta azt. Erre előjöttek a sosonok a barlangokból. Lovainkat lent hagytuk a hegy lábánál, a vizesés alatt, mi pedig mind fölkúsztunk nagynehezen a sosonok barlangtáborába.

Csodálatos hely volt az, az ősidők, a prehisztórikus ember lakása, amely sokezer év előtt a föld lakóinak ott-honául szolgált. Minden abban az állapotban maradt itt meg, mint ahogy az első emberek korában volt. A szik-lába vágott kunyhó, amelynek kürtője az üreg száján fujja ki a füstöt, a vadbőrök, amelyek nyugvóhelyül szol-gálnak. A kőszerszámok, melyek a kőzet kőveiből ké-szültek. A bölcső számára készült kőkapocs a barlang falán, melyen a sásbölcső ringatódzik. Középen a kőasz-tal, körötte lapos szikladarabok, ülőhelyekül elrakva és furesaságul a kunyhó fölött, a barlang tetején füstölődő és összeszáradó skalpok, amelyek a multból, az elmúlt idők-ből ittmaradtak. A sósónok szívélyesen fogadtak bennünket és a vendég jogát élvezték náluk, mert vár-nunk kellett, napokig várunk, míg a nagy vizesés lefut, a patak elcsöndesül, lepad, hogy újra utra kelhessünk benne. Ez alatt a pár nap alatt figyeltem meg ezeket a kígyó-indiánokat, akik nemcsak öslakásukat tartották meg, de összokásaikat is. Egy ilyen összokásukat végig kellett néznem és nem volt hatalmam megakadályozni sem. Mikor két csecsemőt fölládoztak a „Minehaha“ (a vizesés) tiszteletére.

Vad sziklavidék vad ereje szülte beléjük ezt a vad gondolatot és ök, hogy kiengeszteljék a vad vizek ször-nyü haragját, fölmentek a sziklafal tetejére és a borzasztó zuhatag vad vizébe beledobtak két ártatlan kis csecse-mőt, hogy elüljön a víz árja és a Minehaha megnyugod-jon. És ekkor láttam egy vad szertartást, amely sok száz évek során élt már ő közöttük és az idők árja nem tudta kimosni azt emlékükből, mert belső parancs üzte öket, hogy gyermekhússal áldozzanak Minehaha erejének, a vad vizek nagy hatalmának.

IX.

A sosenok.

„Már közel egy hete voltunk a sosenok vendégei, de a víz ereje nem akart megapadni. Ekkor történt az a borzasztó szertartás, mely még ma is fellázítja bensőmet, melyet akarva, nem akarva, végig kellett néznem!” Greenwood itt szünetet tartott elbeszélésében, majd így folytatta: „Az eső elállt, de a zuhatag ereje nem csökkent, a Rocky Mountain nagy felületéről gyűlt ebbe a mederágyba a víz, persze ezt a vadak megérteni nem tudták, ezért, hogy a Minehaha (a vizesés) szellemét kiengeszteljék, nagy és szörnyű szertartásra készülődtek. Eleinte nem tudtam mit akarnak, csak azt láttam, hogy nagy mozgás van közöttük. Az egyik sziklafalról sziklafalra ugrott és ott bekiáltott minden egyes nyíláson: „Dzsibi!” „Dzsibi!” (Szellem! Szellem!) Erre ezekben a földalatti odukban megpezsdült az élet, a sosenok apraja-nagyja készülődött; dakota vezetőmtől megtudtam, hogy a „kacagó víz” haragját akarják kiengesztelni, ezért mit sem sejtve gyanutlanul néztem készülődéseiket.

Az egyik üregből előmászott egy fantasztikus öltözetű alak: „Dzsosszakid!” (Jós) sugta a dakota nekem. Ez leült egy sziklacsúcsra és rettenetes dobolással és vad lármával verte fel a sziklák falvárát. És erre, mint a szirti fecskék, melyek a hegypartokban fészkelnek és vonulásuk

idejére kirepülnek parti tanyájukból, úgy a dzsosszakid rettentő lármájára a sziklafalak köoduiból előbujt a kigyóindianok népe. Festői, de vad látvány volt ez a föld mélyéből, sziklák üregéből előkuszó emberraj, amint egyszerre elevenné varázsolták a vad völgy kömagányát. Mindenik tudta, hogy ünnepre indul, ezért fel is öltözött mindenik a legkáprázatosabb ruhájába és groteszk észjárásuk és vad lelkük minden különlegességét belecsempészték öltözékeikbe. Volt ott állatbőr mindenféle válfajban és volt a fejeken emberlárva, medvefej, bölénykoponya, vadkos fejcsont, ökörszarv, szarvasfej, rókaprém, kojotabőr, mind teletűzdelve tollakkal, színes és tarka ékítményekkel, kócsagtollal (susuga) és vampummal (kagylóhéj), melyet füzéren viseltek a nyakukon.

Mikor a hegyoldalak így megelevenedtek és előjött a sasonok népe, akkor a jós elhagyta a dobolást és szaggatott szavakat kiáltott az indiánok felé, hogy mi volt, azt nem érthettem, csak egyszerre mozgás támadt és egy harcos átkiáltott a tulsó partra „csimon, csimon (nyirfa-csónak), erre két harcos a hegyoldalhoz futott és ott egy üregből nagy szaporán előhuzott egy nyirfa-csónakot, melyet aztán azok a vállaikra kaptak és ezzel a menet megindult a sziklafal hegyoldalán és körül-köre ugrálva haladt fölfelé a vizesés lendülő köpárkányához. Elöl ment a jós, utána a többi kuruzsló, hangszerek éktelen zajában nem volt hiány, éles rikoltozásuk és vad dobolásuk valóban elnyelte a vizesés zaját. A vad szertartást végző papok és jósok után lépdelt a harcosok nagy csapata, mind kifestve harci színeikbe. Tolldiszüik csodaszerű volt, mindenik úgy nézett ki, mint valami exotikus madár, mely csak a Rocky Mountainok vad vidékén tanyázik még, de már másutt elpusztult a földről. Rám oly hatást tett az egész, mint egy etnográfiai gyűjtemény felvonulása.

Aztán a sok apró gyerek meg asszony, fülsiketítő ordítózással aláfestve az éktelen hangszerek vad lármáját.

A menetben két sásbölcset is vittek vállaikon a kvassind-ek (legerősebb emberek), kis gyerekek himbálództak benne, gyanútlan együgyűséggel. Nehéz volt követni őket a mély szakadéku hegyoldalon, mely olyan volt, mint egy hatalmas köfal és az indiánok minden lépésnél ismerték azt a kis kiálló kőesúcsot vagy szirtöklöt, amelyre lépni lehetett, hogy az ember alá ne zuhanjon a völgybe.

Szerencsére egyik dakota vezetőm előttem ment, a másik utánam és így szépen mi is fölértünk a hegytetőre, ahol mint egy széles folyam, úgy rohant felénk a vizesés árereje a kiszélesült mederágban.

Itt fönt, a fensik tetején kezdődött a nagy szertartás, a vizesés szellemének, a „Nibanabeg“ kiengesztelése, vagy amint dakota vezetőm sugta nekem az ő nyelvén, ez „unktehi“ megbékéltetése. Elsőnek is a „csimon“ került elő, amelybe egy erős harcos ült be és ekkor nagy erővel a többiek meglóditották a nyirfa-csónakot és azt vitte az ár a duzzadt víz közepén a vizesés felé. Ámulva néztem ezt a jelenetet. Az indián nyugodtan ült a csónakban, mikor pedig az a vizeséshez közeledett rohanó futtában, akkor felállt az indián, nagyszerűen ellensúlyozta magát és aztán egy libbenés és a csónakkal együtt eltűnt a vizesés zuhatagában.

A partoldalon lerohantam a vizesésig, hogy lássam, mi történt a nyirfa-csónakkal és az indiánnal, de nagy bámulatomra a „sosono“ már akkor lent evezett a zuhatag alatt és a vad partok felé terelte a nyirfa-canoe-t. Ekkor a zenészek fülsiketítő zajba kezdtek és megkezdődött a vad vizeknek szánt szertartások folytatása. Most a két kvassind állott elő és a sás-bölcsovel a hátukon, körülköre ugorva bementek a sebes ár közepére. Mikor oda-

érték, érthetetlen szavakat kiáltoztak a part felé, mire ott a jósok, papok, kuruzslók, orvosok elkezdtek a „dzsibi“- (szellem)-idézt. Először füvet szórtak a vízbe, aztán tárgallyakat, majd homokot és kigyóbőrt, mialatt a zene sikoltzott és a vad embersereg üvöltő zajjal verte föl a tájat. Ekkor a két harcos kifeszítette a bölcsőket a víz felett és elkezdte lóbálni azokat, mikor aztán a papok megadták a jelt, akkor azt a két szerencsétlen csecsemőt behajították az örvénylő vízbe, amely egy locsanással elnyelte őket és lesodorta őket a vizesés árján a patak sziklás mederágyába. Ez volt az örömtánc kezdetének ideje. Megkezdődött a vad ugrálás a partokon és tartott hazáig, míg az egész népe a kigyóindíánoknak visszatért a partoldalba vájt üregeikbe.

Az asszonyok azonnal főzéshez kezdtek és előkerült a szárított hus és a mandamin (kukorica), a csatabunkóra (Puggavengen) falevelet szórtak és nekiültek a lakmározásnak. Ettek, ittak, amennyi csak bendőjükbe fért, azt a „nagy napot“ („gizisz“-t) méltóan akarták befejezni és az ő kezdetleges gondolatmenetükben a legfőbb dolog e nagy tett bevégezése után, a lakmározás volt.

Messziről néztem őket és undoromat csak azzal tudtam mérsékelni, hogy önmagam előtt mentegettem őket, hogy ezek épp úgy nem tudják azt, hogy minő borzalmas dolgot cselekedtek, amint a hiéna sem tudja, hogy milyen szörnyű és undorító az, mikor ő kiássa a holtat, hogy őszönét követve — éppen azt falja fel. Hiszen a legműveltebb ember is a fölötté élő örök parancsainak hódol, hát akkor hogylene hódolna ennek egy ilyen ősz ember-állat, amelyik a sziklavilág történelemelőtti időkbeli kövermeiben tanyázik ma is. Hogy vonhatná ki éppen a „sosono“-indíán magát az alól a törvény alól, hogy a környezetet válik bensönkké és azt fejezzük ki cselekedeteink révén.

Már pedig a Szikla-hegység minden kegyetlensége és vad-sága benn volt abban a szörnyű áldozatban, amellyel a kigyó-indiánok a vizesés szellemének, a vizek vad árá-nak hódoltak.

Pár nap múlva leapadt az ár és mi szinte mene-külve vonultunk el erről a vadtanyáról,* hogy annál na-gyobb gyönyörűséggel élvezhessük a Rocky Mountainok hatalmas, emberfelettien szép sziklavilágát. Erősebb aka-rat, több ridegség, köszivü kegyetlenség, sehol e földön nem ül ily iszonyu erővel az ember-lakta világ birodal-mán, mint ezen a helyen, de nem is tűr meg kietlen kér-gén másszerü emberfajt, csak olyat, mint amilyenek a kigyó-indiának, akik aztán a szirtvilág összes kegyetlen-ségét kifejezik és megjelentetik előttünk, borzalmas tet-teikben.

Tegawitha I.

„Folkloregyűjtés közben egyszer egy oly leletre bukkantam, amely tulajdonképen az archeologusok és a barlangkutatók foglalkozási körébe tartozik“. — Ezzel a bevezetéssel kezdte meg Greenwood a következő történet elbeszélését:

„A Sierra Müdre hegyei között barangoltam és a navajok törzsét kerestem fel. Teljes védelmet élveztem náluk és főnökük vendége voltam. Tanyájuk festői helyen volt, egy csodás völgyszakadéokban, amelynek tropikus jellegű fái élénk ellentétben voltak a hegység többi részével. Az is igaz, hogy egy üdítővizű patak futott át a völgyön és ez tette oly termékennyé azt a völgyet, hogy gyönyörű fák és páfrányok diszlettek a sziklavölgy partfalai között. Én szabadon jártam az indián faluban és egy este hallottam a következő éneket:

Pezhiki, pezhiki — onavé!
Soven — neme — sin
Kokohuho minniveve
Kago!

(Bölny, bölny, ébredj! Könyörülj rajtam. Bagoly
suttog — ne tedd!)

Az ének egy wighwam belsejéből hallatszott és női hang volt. Benéztem a sátorba, a tűzhely előtt indián nő ült és kukoricát főzött. Ugy látszik, hogy mikor nem kerül husétel az étkezésre, akkor éneklük ezt, hogy a jelen nyomorúságot jelképezzék, a régi boldog idők idézésével, mikor még bőségben élt a „Pezhiki“ (a bölény) és bőven volt hus a lakmározásokhoz. Az indián nő azonnal elhallgatott, amint meglátott és kést dobott felém, amely előttem a földbe vágódott, ez az idegen varázs hatalmának megtörésére szolgált és nem ellenséges szándékot fejezett ki. Az éneket azonban abbahagyta. Megkérdeztem, mi a neved? „Tegawitha!“ — válaszolta.

— Mit főzöl?

— Mendamint! (Kukoricát.)

Ezzel be is fejeztük beszélgetésünket. Pár napig nem láttam, de az is igaz, hogy a környéket barangoltam, melynek szakadékos, barlangdús vidéke felkeltette érdeklődésemet.

Egyik este a harcosok baltadobást rendeztek, amely játéknak különlegessége lekötötte figyelmemet. Volt abban a játékban valami hihetetlen vad lendület, amely benne élt az éles balták röpülésében, míg aztán nagy csatánással belevágódtak a megcélzott fába. Mind azon tünődtem, hogy minő szemük lehet ezeknek az indiánoknak, hogy ily pontossággal tudnak célozni, de még inkább az keltette fel érdeklődésemet, hogy minő izomerőt adnak ilyenkor le, hogy az eldobott balta oly szép egyenes vonalban repül és csak egyszer fordul meg nyele körül, míg becsapódik a fába. Természetesen minden fejszedobást nagy tüvöltözés követett, melyet izgatott taglejtésekkel követtek a navajok, hogy ezek az izgatott kitörések mire vonatkoztak, azt kivenni nem tudtam, de nem is fontos,

mert ez a játékon kívül álló dolog, inkább kísérő zenének lehet tekinteni, mint más egyébnek.

A véletlen azonban gyakran segítőtársaul szegődik az embernek. Így esett meg, hogy egyszer, mikor a közeli hegy oldalait kutattam, a következő jelenetnek voltam szemtanúja:

A sziklavölgy mélyén, egy barlangnyíláson át patak ömlött ki, mely rejtélyesen úgy szökött ki a partnyílásból, mintha ott eredt volna. Azzal már régen tisztában voltam, hogy ez egy oly patak lehet, amely valahol máshol lebujt a föld mélyébe és itt verődik megint a körétegek közül a napfényre. Egy szikla mögött ültem, mely teljesen elfödött és onnét kémleltem le a völgybe. Egyszerre csak nagy bámulatomra, a patakviz köszája egy indiánt dobott ki, az üreg nyílásán, majd utána egy másikat és ime egy harmadikat, mindenik kezében volt valami, az egyiknél egy tál, a másiknál egy lefejtett állatbőr, a harmadiknál egy hangszer. Amint kiértek a napfényre, megrázkódtak, hogy a vizszemek lepörögjenek róluk, aztán elindultak a falu felé.

Azonnal tisztában voltam azzal, hogy a vízüreg mögött egy barlangnak kell lenni, melynek az ajtaja a patak rohanó árja. A kíváncsiság izgatta bensőmet, elhatároztam, hogy utána járok a rejtélynek. Azért, hogy a navajok szándékomat ne sejtsek, sokat csatangoltam a partvidék ezen részén, ezalatt pedig kifőztem tervemet. Szerencsére volt podgyászomban egy magnezium-lámpa, azonkívül vízhatlan öv és kötél. Ezeket egy reggel ruhám alatt elrejtettem, aztán vadászfegyveremet vállamra csapva, elindultam rendes sétámra.

Megkerültem a navajok tanyáját, aztán egy kis félkört kerülve, elmentem a völgyszakadékba, ahol a rej-

télyes patak a barlang nyílásán előtör. Észlelő tanyámat megint a mögött a sziklatömb mögött ütöttem fel, ahonnan multkor az indiánusokat meglestem. Itt szépen csöndben levetkőztem. Derekamra csak a vízhatlan övet kötöttem, amelyben a magnéziumlámpa volt és egy doboz hosszúsáru viaszgyújtó, a kötelet pedig e fölé csavartam a mellemre. Így fölkészülve indultam utamra.

Jó uszó voltam és így nem volt nehéz dolog részemre a vállalkozás. A víz ugyan kissé hideg volt, de erőt vettem magamon, tudómet tele szivtam levegővel, lebuktam a patak vizébe és beusztam a nyíláson át a barlangba. Nem csalódtam. Négy-öt tempó után fel tudtam emelni a vízből a fejemet és szabad levegőt éreztem magam körül. Bent voltam egy nagy földalatti üregben. Koromsötét volt köröttem, csend volt, csak a patak zugott kísértetiesen, amint napfényre ugrott, a szűk kijáraton keresztül. Tapogatva mentem előre, majd kimásztam a hideg vízből a sziklapartra. Amint el tudtam helyezkedni, azonnal munkához láttam. Leoldottam derekamról a vízhatlan övet, kezeimet lóbáltam, míg megszáradtak, aztán elövettem a gyújtókat és a magnéziumlámpát.

Először egy viaszgyújtót lobbantottam fel és fényével megláttam a barlangüreget. Nagy volt és öblös, a háttér felé szélesedett és emelkedett. Gyorsan rendbe hoztam a lámpát és annak intenzív fénye mellett áttekinthettem az egészet. Megdöbbenően nagyszerű volt, amit láttam, különösen, mikor felsiettem a háttér emelkedő talajára. Egy oltár volt ott, egy áldozati oltár, amilyen a régi időkben a foglyokat felkoncolták és meleg, forró vértől lüktető szívéket borzalmas áldozatként oda tették vad istenük kőszobra elé. A barlang itt ékésítve volt bölényfejekkel, vadkos-szarvakkal és szarvas-aggancsokkal.

Pusztuló állatbőrök lógtak le a kőfalról és az oltáron állatbelek rohadtak.

Sok száz év története villant fel ott előttem a lobogó magnéziumlámpa vakító fényénél. Itt volt a nagy titok, ahová a navajok lopva jártak. Hogy emberáldozatot végeztek-e még itt, azt megállapítani nem tudtam. Az egész oly nagyszerű és amellet oly félelmetes volt, hogy egész bensőm megremegett a látottaktól.

A fényhatásra sziszegést hallottam és csak akkor láttam, hogy undok kigyók fetrengenek a földön, az oltár körül. Sietve visszavonultam a pataknyílás felé.

Libabőrös lett a hátam, az indiánfaj összes kegyetlensége, vadsága, borzalmassága megjelent ott előttem, ebben az egy látományban összpontosítva. Nem voltam többé kíváncsi semmire. Tisztában voltam mindennel.

Ez az indiánfaj, amely a szemünk előtt él, amig figyelmünk határán belül van, az átváltozott, a megváltozott embert mutatja, de mihelyt kikerül a fehér ember ellenőrzésének hatalma alól, újra csak azzá lesz, ami volt a régmúlt századokban, mikor még egyeduralku birtokosa volt ő a nagy Amerikának. A külsejük mást mutat, mint ami a bensejükben él. A bensejük világát megvilágítja az a földalatti barlang, ahol undok kigyók kuszszák körül a vad bálvány oltárát.

Gyorsan készülődtem, a lámpát eloltottam és egy viaszgyufa mellett rendbe hoztam uti podgyászatot. Magamkörül csavartam a vízhatlan övet és egy gyors szökéssel, menekülésszerűen belevettem magamat a patakba és pár lökéssel átusztram a víz alatt, a szűk bejáraton át és ismét a szabadban voltam.

Azt hittem, hogy valami lidércnyomás alól menekültem meg, oly örömmel néztem újra a csillogó napot.

A sziklához siettem és öltözni kezdtem. Egyszerre valaki megérintette a vállamat. Hátranéztem. Tegawitha állott mögöttem. Ránéztem, mire ő így szólt:

— Fehér ember, te megszegted a navajok törvényét, te feldultad a szent oltár nyugalmát. Te a navajok törvénye alatt állasz!

Puskám után nyultam, de Tegawitha nem rettent meg, hanem így folytatta:

— Én már keresztény nő vagyok, azért menj nyugat felé, hogy mielőtt leszáll a nap és tullégy a navajok határain!

Ezzel eltávozott; én pedig megfogadtam tanácsát és menekültem a nap útját követve a tenger felé.“

XI.

Tegawitha II.

Nem kellemes dolog soha a menekülés, de fokozza ennek kellemetlen mivoltát az, ha az embernek ismeretlen vidéken kell menekülnie, egy vad nép haragja elől. Tisztában voltam azzal, ha a navajok értesülnek arról, hogy én behatoltam az ő szent barlangjukba, úgy nem sokat fognak tanácskozni sorsom felől, de nyugodt lelkiismerettel fognak eltenni láb alól, hogy senki tanuja ne legyen az ő szent rejtélyüknek.

Nyugat felé siettem, a Csendes-Óceán felé, nem volt velem más, mint a puskám, egy napra való konzerv, egykét patron, a derekamra csavart kötél, meg pár viaszgyújtó és a magnéziumlámpa. De a véletlen néha segítségére siet az embernek és pedig leggyakrabban akkor, mikor az ember azt nem is várja. Velem is ez történt. Már órák óta siettem a nap utját követve, mikor egy hihetetlen mély szakadékhoz értem. Egy olyan szakadék volt ez, mint amilyen a világ születése idejében képződhetett csak a földön. Partjai meredek, szinte merőlegesek, alja köves és hordalékos. A szakadék északtól délre tartott és ameddig a szemem ellátott, szaggatottan kanyargott a sziklás területen. Nem sokat gondolkodtam. Leoldottam derekamról a kötelet és husz-husz méteres csuszamlásokkal leértem a völgy aljára. A sziklamederben víz

volt, nem sok, csak úgy arasznyi, amely lassu áramlással dél felé tartott. Egy ideig követtem utján, de aztán kémleltem a helyet, hol tudok a partoldalon ujra a kőfensikra érni, hogy nyugat felé haladhassak. Mikor így felnézek a hegyoldalra, egyszerre csak kögurulást észlelek. Lelapultam. Figyeltem. Emberalakokat láttam, akik a hegyoldalból köveket fejtettek. Lassan közeledtem hozzájuk. Fehérek voltak. Rájuk kiáltottam:

— Hahó! Hahó!

Mind felfigyeltek, ekkor feléjük mentem.

— Mit kívánsz? — kérdezte az egyik.

— Oltalmat kérek, — válaszoltam, — Üldöznek. A navajok üldöznek.

— A navajok a mi barátaink! Mivel vontad magadra haragukat?

Ezalatt közelükbe értem és akkor láttam, hogy aranyásók közé jutottam, akik itt a szakadéokban próbaköveket gyűjtenek az aranyérc felkutatásának megállapítására. Mikor összeverődtek, — lehettek vagy tizenöten — elmondtam kalandomat és azt, amit a navajok oltáránál láttam a szent barlangban.

Senor José volt a bányászok vezére, sok időt töltött már a környéken és tapasztalt volt az indián törzsekkel való érintkezésben. Azonnal áttekintette a helyzetet és így szólt:

— Az egyetlen dolog, amit tehetünk érted, hogy megmentsünk és ez az, hogy azonnal megkötözzünk és mint bűnöst kezelünk, hogy mire a navajok ideérnek, akkorra mi ülünk feletted törvényt, mint tolvaj felett, aki meglopva készletünket és akinek most ezért lakolnia kell, mert ha mint menekült kerülnél közénk, kénytelenek volnánk nekik kiszolgáltatni és akkor sorsod meg volna pecsételve.

Erre intett társainak és azok megkötözték kezemet, lábamat és egy szikla mellé állítottak, de úgy, hogy a hegyoldal messze vidékéről észre lehessen venni. Nem sok idő telt el, mikor a hegytetőn felbukkant egy indián, utána a másik, majd egyre többen, mire mint egy csattanásra, úgy tört ki a csataordítás vad keblükből.

Senor José abbahagyta a munkát és átkiáltott a navajokhoz:

— Dicső harcosok, mért veritek fel a sziklák csöndjét harci hangotokkal! És a navajofőnök válaszolt:

— Mert egy fehér embert keresünk, aki bemocskolta a navajok szent barlangját!

De Senor José nem csüggedett és rögtön válaszolt:

— Nekünk nincs fehér vendégünk, csak egy gaz foglyunk van, aki meglopta a mi kincseinket és azon mi törvényt ülünk gaz bűnéért, mikor a nap újra felnéz a navajok földjére!

Erre az indiánok tanácskozni kezdtek a hegytetőn, aztán újra előállt a főnök:

— Fehér barátjától azt kéri a navajok főnöke, hogy közösen üljenek törvényt a bűnös felett!

— Nem tehetem, — felelte Senor José — mert a fehérek törvénye más és más a vörösöké, ennek nálunk kell lakolnia! De fegyverét és ruháit majd az ítélet után elküldöm a navajok nagy főnökének!

Erre nem jött több felelet. Mikor leszállt az est, Senor José őrizetbé vett engem; nehogy a navajok elpusztítsanak az éj sötétjének leple alatt.

Azt jól láttuk, hogy az indiánok nem távoztak el a hegytetőről és ott táboroztak. De hogy mit terveztek, azt nem sejtthettük. Szerencsére Senor José elég leleményes volt és segítségére volt egy pár akna, amelyet a

hegybe vágott az arany kutatására. Egy ilyen aknanyilást áldozott fel a vadak kedvéért, az én megmentésemre.

Hajnal érkeztekor intett a navajoknak, mire két harcos leszállt a hegyoldalról és oda jött közénk. Ekkor elvette ruhámat, fegyveremet és azokat odaadta a navajoknak, hogy adják át a főnöküknek. Ezután beállított engem egy aknába, jó mélyre és a navajok előtt felrobantotta az akna bejáratát úgy, hogy én el voltam zárva a világtól.

A navajok megelégedve távoztak, hogy a föld mélye elnyelte a bűnös fehér embert és elvitték a főnöknek ruhámat és fegyveremet. Hat óráig ültem a sötétben, míg a másik aknanyiláson levegőhöz jutottam. Másnap aztán idegen ruhával elindultam a legközelebbi kis helység felé, amely úgy harminc mélesnyire volt az aranyásók tanyájától.

Ennek a történetnek csak egy szomorú része volt, mint ahogy azt a kis favázás kocsmában megtudtam, ahol „paida“ napon összegyűlt az aranyásók népe. A navajok, mialatt elvonultak a hegyoldalról, hogy visszatérjenek falujukba, összekötözött tagokkal a sziklaparthoz cipelték szegény Tegawithát és lelőtték onnét a mélységbe és a szerencsétlen összezuzott tagokkal ott pusztult el a sziklavölgy kövei között.

Valószínűleg úgy okoskodtak, hogy ha az egyik bűnöst, aki megzavarta a szent barlang áhítatos nyugalma, már elnyelte a föld, úgy vegye magához a másikat is, aki a szökevény menekülését elősegítette. Így aztán ki van engesztelve a Nagy Szellem haragja.

XII.

A vörösbőrű hegyek ősz vadja.

Nagyszerű része a földnek a Rocky Mountainok színes tartománya, sok képet, sok szint és sok fantasztikus körvonalat lehet idézni, hogy az ember megjelenesse ezt oly alakban, aminőben ez a valóságban él. A sziklahegység páratlan a maga nemében, a canonjai pedig egyszerűen csodaszámba menő szűk sziklavölgyek és kötorkok, melyek kemény akarattal fojtják meg a sikátor-völgyeket. Itt bizony nem sok jövője van a völgynek, alighogy megszületik, szakadéktestével máris kezdi fojtogatni, szorítani a sziklafal, először összenyomja szűk sikátorrá, aztán pedig elveszi tőle teljesen a levegőt, úgyhogy annak meg kell halnia. Nem az a föld ez, mely az irgalmat ismeri, könyörületesség nem lakik a sziklatestekben, de még a lakókban sem, akik ezt a borzasztóan nagyszerű hegyvidéket uralják.

A kigyóindiánok tanyáznak errefelé (sosonok). Sziklavadonban rejtőznek és üreglakásaikból törnek elő, ha prédát keresnek, legyen az akár egy-egy eltévedt utas, akár egy csapat vad-juh, mely ennek a tájnak érdekes vadja.

Roppant mulatságos, hogy a modern ember vasutja hogy bujik be ebbe a szikla-rengetegbe, a szűk canonok részén. Igazán úgy, mintha kigyósiklást végezne ő is a

szük part között, mely mozdulatot a vasút építői a sosenoktól kellett, hogy ellessék, jól megértve azt a szabályt, hogy alkalmazkodni kell a helyi szokásokhoz. Sehol oly művészien nem bujkál az irtóztató sziklák lábai alatt a vasut sinje, mint ott, a Sziklahegység szük canonjaiban. Ez egy külön művészet maga, amely összetevődik egyrészben fehérbőrű leleményességből, másrészt indián ügyességből. Mert mikor az ember kiszáll a vasuti kocsiból, csak akkor érti meg teljes valójában, hogy hová jutott. De a természet csodáit megbámulni, az a turisták feladata, azért, mikor kiszálltam a kocsiból és a sziklauton ballagtam a közeli kis házcsoport favázas épületei felé, nem a hegyeket bámultam, hanem azt kerestem, nincs-e tévedés és a vadászcsoport lejött-e a hegyek közül erre a kitűzött helyre.

A szélső ház előtt ült a dakota, aki néma fejbólintással üdvözölt. Kérdéseimre előadta, hogy csak harmadmagával van itt, a többiek fenn maradtak a hegytetőn és jó kétórai lovaglás után fogunk velük találkozni.

A csomagok elhelyezése a kis lovakra, a felkészülődés és elindulás részletkérdés és sablonos dolog, épp olyan, mint a sziklás ut emelkedőjén való menetelés mindaddig, amíg el nem fogy a nyomcsapás és a vezető dakota ösztönét követve lehet csak lépésben haladni. Azonban a dolgok nemcsak az életben, de a természetben is kapcsolódnak és ezért mihelyst egy fél óra múlva oly magasra értünk, hogy a canon szük öle leszorult a sziklafal alá, akkor elkezdődött a látványosság, a sziklabirodalom gyönyörű bemutatkozása. Határtalan csodálattal lehet csak nézni a Rocky Mountainok messzehuzódó sziklavilágát. A vörösbőrű hegyek oly grandiózus csoportja ez, mely hatalmával, méreteivel elnyelni látszik az egész világot. Nem is látni itt semmi mást, amíg csak a szem látni

tud, mint vörösbőrű hegyeket, vad sziklákat, melyek egymás hegyén-hátán nyújtogatják kö-fejüket. A fa elpusztult erről a vidékről, nem is való ide, — csak zavarná a nagyszerű összhangot. Ez egy vad vidék, ez egy ős föld, ide csak erős, kemény tónusok valók, ide nem kell semmi lágyabb színváltozás.

Hosszunak tetszett a két óra és már azt hittem, legalább négyannyi ideje jövünk, mikor végre a dakota megállt és saskeselyű módjára károgni kezdett. A válasz hamar megérkezett és egyszerre csak a vörös kötälajból vörös testű emberek kezdtek kiemelkedni. Itt is, ott is felütötte fejét egy-egy sas-tollal ékitett vadember és nagyhamar összegyűltek körülünk vagy harmincan. Leszálltunk lovainkról, a podgyászt földre raktuk, a sátort wighwam módjára egy-kettőre megcsináltuk, mire két kigyóindían elvezette a lovakat. Hogy hová vitték őket, nem tuótam, de nagyhamar eltűntek velük, hogy utba ne legyenek. Aznap már nem lehetett semmit kezdeni, azért eltöltöttük az időt és elbeszélgettünk a sosenokkal. A dakota tolmácsolta nekem vad rokonai híreit:

— A környékben tanyázik egy csapat vadjuh, csak hogy a hajtáshoz igen nagy területet kell elfogni, nehogy a vadjuhok kimaradjanak a gyűrüből. Meg is állapodtunk a haditervben. Ők napkelte előtt két órával elindulnak és a kelő nap érkezévével felénk fordulva szorítják a gyűrűt állásaink felé, úgy hogy reggel 7 óra felé a hajtás véget érhet.

Azután pontosan megállapították az én helyemet és a dakota vállalta, hogy odavezet engem. Ezzel a napi munka be volt fejezve. Ami még aznap hátra volt és ami még aznap rám várt, az egy ajándék volt, a természet ajándéka. Egy naplemente a Rocky Mountain-ban. Ugy is mondhattam volna, hogy a földi és égi hatalmak bűvös

mutatványa, melyet különös kegyképen élém varázsoltak, a napkirály és a hegyek királya a Szikla-hegység. Pár szó is elég, ha felidézem a vörösszemű napot, mely a vörösbőrű emberek országában aláhanyatlik a vöröshegyek birodalmában. Valami ős valami, valami királyi és ridegségében megrendítő.

De amily hamar eltűnik a nap, oly gyorsan fut elő rejtekéből az éj, de csak azért jön, hogy új gyönyörűségeket hozzon. Vagy nem az-e az, mikor koromsötét lesz a sziklák birodalma és mi tüzet rakunk a vad vadonban és körülüljük az égő parazsat, a tolldiszfejtű indiánokkal, Cooper kora ez, az édes vörösbőrű romantika emléke, mely a sátorom előtt tanyázik egy rövid órácskára. A vadak feje úgy bólogat az árnyékban, mint a bóbítás gém taraja, mikor felüti fejét a nádashan. Közben beszélnek, beszédük szaggatott, vad, érthetetlen, néha kiveszem belőle a szót „ög! ög!“ (Igen.) akkor egyetértenek. A dakota parancsol nekik, nemsokára mind felugrálnak és eltűnnek a sötétben, mintha egy álomjáték katonái lennének, akik beolvadnak a semmiségbe.

Magamra maradok vezetőmmel, a tűz még lobog, aztán lassan kialszik és a zsarátnoka, a hamu ráhuzza a szemfödelet. Ekkor teljes sötétség lesz körültem, olyan sötét, hogy csak tapogatódzva tudom sátoromat elérni, de mikor felnézek az égre, fölöttem ragyog az amerikai ég csillag-tábor. Csak egy szót tudok kiejteni: „Gyönyörű!“

A sátor vászonajtáját behuzom magam mögött, hálózásakomba bujok, még hallok a dakota készülődését, ő az ajtóm elé fekszik és ezzel beáll a csönd, a sziklavilág hatalmas csöndje. Az álom lezárja szememet, egy napnak vége van.

A vállamon érintenek, ébredni kell, a dakota jelenti: a sosonok már elindultak. A thermosüvegből meleg teát

iszom, mert a hús hajnaltól fázni kezdek, — aztán indulunk. A dakota előttem megy, puskámat viszi, én övébe kapaszkodom és haladunk a vak sötétben. Az indián úgy megy, mintha fényes nappal volna, a szeme nem téved a sötétben. Sokáig megyünk, mire megáll. Egy szikla mögé ültet, itt a leshely, ő lefekszik a lábam elé. Körülnézek, a sötétség kezd engedni, látni kezdek, látni mind jobban és jobban, hogy meglássak egy hajnalt, egy napfölkeltét a Rocky Mountainok között. Nem vagyok szentimentális, de vannak erők, amelyeknek hatása alól nem tudom én sem kivonni magamat. Lehet ezért csodálkozni, hogy a hajnal érkezése, pirkadó ereje, színjátéka és az arany napkelte a Szikla-Hegység hatalmas vidékén megremegtette lelkemet? Nem tudtam én semmi másra figyelni, csak arra a színjátékra, amely köröttem végbe ment, ilyet én még nem láttam soha, ehhez az afrikai Atlasz-hegység hajnaljátéka csak egy gyenge vízfestmény volt, de ez itt csupa erő, csupa lángoló akarat, színek erejével kifejezve.

Ezer szerencse volt részemre, hogy a dakota ott volt előttem, mert ezt nem érdekelte a felkelő nap csodás látványossága, ez csak figyelt, figyelt, odatapadva a földre, mint valami nagy vörös hernyó, mely beleszorítja testét a sziklás talajba. Egyszerre kigyósziszegést hallatott. Azt jelezte, hogy jönnek. Ő a földön már hallja a vadjuhok közeledését, a pata csattogását, neki meghozza a föld-társa a hirt. Én még semmit sem láttam, de a jeladásra felfigyeltem és abbahagytam a vidék bámulását és érdekes, egyszerre dobogni kezdett a szívem, nagy sebesen, a bensőm jelezte, hogy jön a vad, jön a Szikla-hegység magányos vadja, a vad juhcsapat. Óráknak tetszetek a másodpercek és íme, egyszerre csak a vörös sziklák között ügetve jön egy csomó vad juh, egyenest felém közelednek, az indián tudja, merre van a vad járása. És most, mikor megláttam

ezt a vad csapatot, Kis-Ázsia földje jutott eszembe, ahol egyszer, mikor a dervisek vendége voltam, ők is rendeztek egy ilyen vad juhvasárlást a számomra Anatólia sziklás hegyvidékén. Egy-két iram, majd egy gyors fordulat, a vadjuhok közelembe érnek, összeszedem minden energiámat, gyors célzás, az expresszkakasom lecsap, a lövés talál, az egyik juh forogni kezd, majd kétlábra szökik, egy hatalmas ugrás még, azzal elvágódik, a többi pedig elmenekül. A vadhoz sietünk, de az már élettelen, nézegetjük a dakotával, szép példány, ugyanolyan, mint az anatóliai társa, közben megérkeznek a sósók és örömlükben üvöltöznek, baltáikat dobálják és halljuk kiáltásukat a vad tánc alatt: „Hugh! Hugh!“ Hagytam örömlüket, hadd élvezzék és néztem a mozdulataikat, amelyek épp oly kemények, vadak és idomtalanok, mint ezek a vörösbőrű hegyek, amelyeknek a vad-juhokon kívül ők az egyedüli lakói.

Eddig tartott Greenwood meséje, ezzel az amerikai társaság széttaszott és én sohasem láttam őket többé.

XIII.

Vörösbőrű emlékek.

Mac-Ford, aki végigjárta Greenwood-dal azokat a kirándulásokat, amelyeknek célja volt fölkeresni a Reservationokban elhelyezett és még élő indián törzseket, később Washingtonba került, ahol a Smithsonian-intézet vezetője lett, amely intézet páratlan a maga nemében. Páratlan nemcsak azért, mert már 1792-ben Schoolcraft által megkezdett folkloregyűjtésre támaszkodik, hanem páratlan azért is, mert bárki fordul hozzá a világ bármely tájáról értesítésért vagy akár tudakozódik az általuk összegyűjtött kilencven különböző indián néptörzs nyelve, regéje, költészete vagy szokásai iránt, ők maguk a kérdésre azonnal elküldik az arra vonatkozó nyomtatványt, mely a fölvetett kérdést tárgyalja. A pontosságnak és az előkelőségnek amerikai szabásu intézménye ez.

Természetes az, hogy Mac-Fordot baráti körben sokszor ostromolják kérdésekkel, hogy beszéljen el egyet-mást a vörösbőrűek közt szerzett élményei közül, mert kit ne érdekelne ennek a vörösbőrű fajnak minden emléke és minden ügyessége.

A mult század utolsó évek egyikén jártam utoljára Washingtonban, ahol egy estélyen megismerkedtem Mr. Mac-Forddal. Nagyon kedves, elegáns ember volt, aki előbb elkérdezősködött a Magyar-Alföldről, a mi csikó-

sainkról, hazánkat bejáró kóbor cigányokról, akiket a még élő, de le nem telepített kóbor indiánokhoz hasonlított. „Azt hiszem, — mondta — a maguk kóbor cigányai is épp oly borzalmas kegyetlenséggel képesek vándorlásaik közben gyilkolni, mint ahogy azt a mi indiánjaink is megteszik, ha arra szerintük kedvező alkalom adódik. Mert szerintem az ilyen ravasz, álnok, vad életet élő alakoknak alapvonása a kegyetlenség.

Egyszer olvastam hirt a maguk országáról, hogy a cigányok megtámadták éjjel a vásárról hazavonuló árusokat és a rendes rabláson kívül a gyűrűt ujjastól vágták le az utazókról, az ellenállóknak ostornyéllal tolták ki a szemüket és a hátukon a bőrt fölhasították. Mikor én ezt elolvastam, önkéntelenül a mi Mohi indiánjainkra gondoltam, akik egy kiránduló csapattal hasonló kegyetlenségeket végeztek; baltával vágták le a kézfejet, hogy a karperechez jussanak, a szerencsétleneknek nem a hátbőrükből hasítottak szíjat, hanem a fejbőrüket szeltek le. Ha meggondoljuk, éreznünk kell, hogy a két kegyetlenségnek alapgondolata — egyforma!”

Ebből a beszélgetésből fejlesztettük a társalgást és leültünk egy kis asztal körül, ahol sikerült Mac-Ford-ot jó hangulatba hozni és az beszélt az ő érdekes élményeiről. Finom kis villanylámpák voltak az asztalon, mintha csak gyertyák égnének, melyekre selyem fényverő volt borítva s ebben a kedves környezetben beszélt nekünk Mac-Ford és szavai a régmúlt időből még most is így csengetnek felém:

— Nemcsak a fehér nép asszonyai hiuak, — mondta a nők felé fordulva Mac-Ford — hanem az indián nő is hisz a fiatalság és szépség varázsában, mert van nekik egy regéjük, amely azt hirdeti nekik, hogy van az erdőben egy csodafa, amelynek odujába az öreg anyóka

betipeg, akkor a csodafa oldalán mint varázslatosan szép fiatal nő jön elő. Ezért van aztán az, hogy vannak napok, amikor minden összetöpörödött, ráncosképi indián nő kint kóborol az erdőben, hogy a varázsát fölkutassa. De természetesen még eddig egyiknek sem sikerült elérnie szive vágyát, de azért a reményéről, a hitéről egyik sem mond le s a másik évben újra kezdik a csodafa kutatását.

De ennél még kedvesebb az ő szellemkopogtatásuk. Ők nem a modern ember kis asztalával idézik a szellemeket, hanem egy kis házikót építenek, amely házikóban aztán a kuruzslók üvöltözéssel hívják a szellemeket és a szellem érkezését a tetőt tartó cölöpfa recsegése s az ajtófélfá kopogása jelenti. A kuruzslók ordítását és énekét a többiek még hangosabban üvöltözik, hogy ezáltal a szellemet közelükben tartsák és különösen a betegeknek a rossz szellemre hatást gyakoroljanak, hogy a meggyötört emberből távozzék.

— Én mondhatom — mondta Mac-Ford — hogy dacára annak, hogy ma már hatvan éves vagyok, szívesen újra kezdeném azt a kóborlást, melyet évek hosszu sora alatt Greenwood-dal eltöltöttem. Oh, nemcsak azért, mert a természeti szépségek, jelenségek oly különös látványosságaival ismerkedtem meg, amelyek egyhamar nem ismétlődnek meg fehér ember előtt; de másrészt azért, mert közelebb jöttem több ízben egy ősfajnak a lelkéhez, amely messziről olyan keménynek és elzártnak látszik, mint a Szikla-hegység vörösbőrű hegytömbjei.

— Sohasem felejttem el, egyszer, amikor a Sosono vagy Kigyó-indiánoknál voltam, akik a Rocky-Mountain lábainál, a Missouri és Kolumbia folyók forrásainál laknak, itt hallottam, mikor egy indián anya kis gyermekének a csupasz medvéről regélt, a csupasz medvről, amely-

nek fehérszürkés a teste, azt semmi szőr nem borítja és csak a farkánál van egy kis szörpamacs és ez a csupasz medve szokta a rossz gyerekeket elvinni, hogy azután a sziklás vadonban fölfalja. Érdekes a dologban csak az, hogy a csupasz medve regényét ott hallottam, ahol a vörösbőrű Szikla-hegység hegyei állanak, melyeken fa vagy bokor nincs, hanem messze tájon teljesen csupaszon állanak. Fényes beigazolása ez annak, hogy a környezet válik bensőnké és mi bensőnk révén a környezet hatását fejezzük ki. Így szülte a csupasz hegység a csupasz medvét.

— Egy másik medve-regét is hallottam a Dakoták-nál, mely azonban összetettebb és kalandosabb történet. A mese lényege abból áll, hogy három vadász utra kell, hogy zsákmányt hozzon a wighwamok közé, de mindenik vadász fogadalmat tesz, hogy csak olyan vadat terít le, amilyen vadbőrből készült a ruházata. Így esett aztán, hogy a hódbőrbe öltözött vadász előtt egy medve bukkant föl. De a vadász nem gondolt fogadalmára, mikor elővette ijját és a medvét leterítette. Ezért történt aztán az, hogy mikor nekiállt, hogy a vad bőrét lenyuzza s azt már félig le is fejtette, vérpiros lett körülötte a világ és énekhangokat hallott. Lefutott a tó vizéhez s ime, ott egy bibor-szinű hattyu uszkált. Rögtön elővette ijját és minden nyilvesszőjét feléje lötte. De hiába volt minden erőlködése, a nyilak vagy célt tévesztettek, vagy lepattogtak a bibor-szinű hattyu testéről. Ekkor már a fiúnak egy nyila sem volt, de eszébe jutott, hogy otthon, a wighwam falán, lóg elhunyt atyja vadászzsákja s a bölénybőrzsák három varázsvesszőt rejt magába. S a fiatal vadász elfeledve minden emléket és fogadalmat, haza rohan és elhozta a varázsvesszőket. Most újra célba vette a biborhattyút, de lövése célt tévesztett, a második sem találta el, de ek-

kor összeszedte minden erejét, az utolsó elvarázsolt nyilvesszővel átlötte a biborhattyu karesu nyakát. De a hattyu nem esett el, hanem fölszállt átlőtt nyakkal, föl magasra, napnyugatra. A vadász csak nézte, nézte, mint tűnik el reménysége!

— Az alapgondolata ennek a mesének az, hogy a megszegett fogadalom összetöri a varázslat hatalmát. A fogadalom megtartása az indiánnak fő kötelessége, legjobban bizonyítják ezt a békepipák fontosságai, amelyet ők minden fontos dolog elintézésekor elszívnak, mert önáluk ez ugyanannyi jelentőséggel bír, mint a fehér ember okmányán a pecsét. Érdekes még, hogy egy pár képzetnek keletkezését mikép jelentetik meg maguk előtt. A mennydörgés — minthogy ők a természet vad gyermekei — nem más, mint nagyméretű ludak szárnycsatogása, amelyek a láthatár sarkában rázzák zörgő tolaikat, mialatt a vihar megszületik.

A tejut az a fényes ösvény, amelyen át az elhaltak a nagy szellem birodalmába vonulnak, az örök vadászterületekre. Megint egy vonatkozás, mely a magyar Hadak útjára emlékeztet. De a legkedvesebb mégis a Vagemin-játék, melyet kukorica-fosztáskor szoktak az indiánok üzeni. A kukorica ugyanis önáluk nemzeti gabona, amelyet az asszonyok szorgalmasan vermekbe gyűjtenek. Most már kukoricafosztás idején, mikor egybegyűlnek a wighwamokban, amely leány görbe csövet foszt le, arra az egész indián-csoport rázengi, hogy Vagemin, azaz nem harcos, hanem kukoricatolvaj lesz a férje. A görbe cső azért jelent kukoricatolvajt, mert az ő képzetükben a kukoricatolvaj egy görbe, hajlotthátú ember, aki éjnek idején oson ki a földekre, hogy az egyenes csöveket ellopja. Vannak nekik kis énekeik, amit ilyenkor énekelni szok-

tak, amelyek tarka beszédben írják le egy-egy kukoricatolvaj esetét.

Eddig tartott körülbelül Mac-Ford előadása és büszkén emlegette, hogy mikor a híres Longfellow Henrik az indián rege tárgyu költeményét, a Hiawatát írta, akkor is már a Smithson-intézet szolgáltatta a nagy költőnek az adatokat.

Ezzel eltávoztunk az estélyről és Mac-Ford olyan szives volt, hogy másnap meghívott magához diner-re, hogy mint mondta, ebéd után egy jó szivar mellett tovább szőjük az emlékeket a vörösbőrű fajnak romantikusan szép szokásairól.

HARMADIK RÉSZ.

VOROSBÖRÜ TÖRTÉNETEK.

I.

A szent hegy.

A Rocky Mountain canonjait fürkésztem és napról-napra szebb természeti látványosságokban gyönyörködtem, melyet a különleges hegyvilág tárt elém. A kóborlás gyönyöre ur lett felettem és én ezen a vad vidéken barangoltam sziklavölgyből sziklavölgybe. Egy ilyen kóbor nap után értem egy gyenge alkotmányu kocsmához, ahol egy éjszakára meghuztam magamat. Elbeszélgettem a vándor utasokkal, akik a véletlen révén összeverődtek a világ e félreeső helyén és ott mesélte nekem egy mérnök ezt a kis történetet, amelyet azóta nem tudtam elfelejteni többé. Mr. Joung volt a mérnök, aki a hetvenes években került a Rocky Mountain vidékére és ott vasutépítkezéssel foglalkozott. Abban az időben kezdték meg nagy erővel az ércutatást ezen a vidéken és a bányajogok szaporultával a vasutépítés elkerülhetetlenné vált.

Aki ismeri a Szikla-hegység rettenetes tartományát, az tisztában van azzal, hogy azon a vidéken vasuti vonalat kiépíteni a legnehezebb feladatok közé tartozik. Mert egyik canonból átjutni a másikba csak nagy nehézségekkel lehet. Vagy alagutakkal vagy a canon szűk partolda-

lán hegypályával, melyeknek maximális emelkedésüknek kellett lenni. Az alagutak számát csökkenteni ilyen helyen nem lehet, mert egyrészt az alagutmegoldás a leg-egyszerűbb eset, másrészt az alagut fedett pályát képez, amely a téli borzasztó hóviharok ellen biztos fedezetet nyújt, de viszont csak alagutból sem állhat egy pálya-test. Ezen aztán Mr. Joung úgy segített, hogy a Sierra Nevadáról hozott fából a pálya fölé burkolatot készített és ezáltal a vonat e kényes pályarészekén képes volt állandóan fődött helyiségben, mint egy falugasban haladni.

— Egy ilyen canonpálya építésénél történt velünk, — mesélte Mr. Joung — hogy mikor egy vizválasztó hegy átfurásához kezdtünk, a meglepetések egész sora zúdult ránk. Ez a vizválasztó hegy nem volt más anyagból való, mint a Szikla-hegység többi hegye, vagyis vörösragyás okkersárgával tarkított vasoxid hegy; különlegessége talán legfeljebb abból állhatott, hogy ha nagyon megerőltette az ember képzelőtehetségét, akkor a hegytető szikla-orma egy nagyméretű emberfejet mutatott. Ez a szikla-esúcs aztán, ha felhő szelte át, szétszaggatta az őt környékező fellegetek és ködfoszlányokkal pipázott a tisztuló időben, a fellegfoszlányokat lehántogatva sziklatestéről.

Ennek a vörös hegynek az átfurásához kezdtünk, hogy a másik canon vizvölgyébe juthassunk.

Pár napig folyt a munka, de nem vettünk észre semmi különösét. Egy-két indián ólálkodott a völgy szélén koronként, aztán eltűntek, majd megint visszajöttek. Ügyet sem vetettünk rájuk, csak folytattuk munkánkat.

Szombat este abbahagytuk a hegy aknázását és a „munkakutyákon“ lementünk a „truck“-on a völgybe, ahol egy kisebb „inn“ állott és ahol „alé“-t mértek, meg pálnikát, dohányt és ahol ujságokat tudtunk a magunk részére

vásárolni. Az alagut-aknába raktuk le a műszereket és a dinamitpatronokat, azzal elmentünk egy napi pihenőre. Hétfőn hajnal előtt feltöltük a „kutyákat“ az alaguthoz, de nagy csodálkozásunkra, ott nem találtunk egy műszert sem, sem dinamitpatront, sem egyebet, úgy hogy nem tudtunk munkához látni.

Nekem kellett Colorado Springsbe elmenni és újra beszerezni a szükséges kellékeket.

A következő szombat este aztán őrizetül hagyunk két munkást a tárnában és mi százötvenen újra leszálltunk a husz kilométeres uton a völgyi korcsmába. De hétfőn még nagyobb volt a csodálkozásunk, mikor visszatérve, sem a műszereket, sem az öröket nem találtuk sehol. Alaposan átkutattuk a környéket, de nem leltünk semmiféle nyomot. Vérnyomok nem voltak, tehát gyilkosság nem történt, dulakodás nyomát sem láttuk sehol és így először azt hittem, hogy a két ör megszökött a szerszámokkal együtt.

Ujra kénytelen voltam szerszámokért menni, de az esetet bejelentettem a sherifnek „Colorado“-ban. A sherif tapasztalt ember volt, mert első kérdése ez volt:

— Nem ólálkodtak-e indiánok a munka tárna körül?

— De, — feleltem — naponta láttunk egyet-kettőt felbukkani, de aztán gyorsan eltűntek a sziklavölgy hegy partjáról.

— Itt kell kezdeni a nyomozást, — mondotta a sherif.

— Az indián ok nélkül nem settenkedik a fehér emberek körül. Meg vagyok győződve, hogy ezek rabolták el az öröket és a szerszámokat!

A haditervet gyorsan megbeszéltük és abban állapodtunk meg, hogy úgy teszünk, mintha semmit észre nem

vettünk volna és az alagutban egy melléktárnát vájunk, amelybe harminc fegyveres ember fog elrejtőzni és meglesi a vadakat. Ugy is tettünk. A melléktárna ügyesen volt elhelyezve, mert az alagut közepe táján vájtuk azt, úgy hogy a hátsó rész innen teljesen hatalmunkban volt és így, ha oda sompolyognak be az indiánok, úgy valamennyit foglyul tudjuk ejteni, elötörve rejtékünkéből.

Azért szombat este az alagut legmélyére hordtuk össze minden felszerelésünket. Harminc embert elláttunk élelemmel, fegyverekkel, világítólámpákkal, aztán rögtönzött kötörlasszokkal elsáncoltuk őket. Szigorú parancsuk volt, hogy lámpát csak akkor szabad gyújtaniok, ha az alagutban neszt hallanak. De a legügyesebb dolog volt, hogy a szerszámok előtt vékony zsineget vontunk, amely egy megerősített töltött fegyver ravaszához volt erősítve, úgy hogy ha megérintette valaki a zsineget, a fegyver kasa lecsapódott.

Ezzel ellátva tanácsal a lesben állókat, szombat este rendes menetben elindultunk a „kutyákkal“ a völgybe, úgy rendezve a dolgot, hogy az üres helyeken botra erősített kabát és kalap volt. hogy így azt sejtesse, mintha ott is munkás ülne, mert azzal számoltunk, hogy a vadak figyelnek bennünket.

A sherif állítása fényesen beigazolódtott az aknában rejtőzők előadása szerint.

Alig szállt le ugyanis az est, vadak mutatkoztak az alagut nyílása előtt. Eleinte semmit sem láttak, de később a halavány hold fényénél egy árnyat láttak elsuhanni a bejárat előtt. Pár perc múlva halk lépteket hallottak, majd egyszerre fegyverdörrenés zaja verte fel az alagut mélyét. Erre ők elötörték, fellobbantották a világító lámpákat és erős harc után, melyben nekünk is súlyos sebesültjeink voltak, lefogtak tizenhét indiánt.

Másnap diadalmenetben kísérték le őket hozzánk, a völgyi korcsmába. A sherif, aki közöttünk időzött, felismerte őket. Apage-ok voltak. A tulsó völgy lakói. Az egyiknek övéen ott függött szerencsétlen két munkásunk fejbőre, akiket a gazemberek nagy kegyetlenséggel kivégeztek. Összekötözték a vadaknak kezét, lábát, a sherif értette nyelvüket és így szólt hozzájuk: „Mit tettetek?”

Az az indián, akinek övéen a véres skalp függött, így válaszolt: „Megöltük azokat, akik megzavarták a szent hegy nyugalma!”

— Minő szent hegy nyugalma?

Az indián kihívóan válaszolt:

— Mért kérdi a fehér ember tőlem ezt? A fehér ember tudja, hogy ez a hegy a Nagy Szellem hegye. Innét adja a békepipa kövét a vörösöknek és ennek mélyében van elfalazva az a két vörös nő, akiknek könnye ott zuhog a Minehaha (vizesés) zugásában.*) Most a fehér emberek ki akarják szabadítani a siró asszonyokat, hogy a vörösek forrásvize elapadjon!

A sherif nem sokat törődött az indián regével, hanem ráírvált a vörösbőrűre:

— Gyilkos gazok a vörösök, akik halállal fognak meglakolni azért, amiért megölték a fehérek társait!”

Ezzel katonai fedezet mellett elvitette a foglyokat Colorado Springsbe, ahol az U. S. A. törvényei szerint ítékeztek felettük.

---

*) Indiai néprege a Rocky Mountain, egyik hegyéről. Longfellow is felhasználta.

II.

A különös indián.

Lawer California Mexikó felé eső részén töltöttem a telet és innét készültem vissza keletre, Kansas City-be. Érdekes vidék volt és gyönyörű hegyeken és vadregényes völgyeken keltem át az utazás alatt. Egyik vasuti állomásról kirándulást tettem az ősvadonba, ahol a hihetetlen méretű fák tanyáznak. Európában ily hatalmas fákat elképzelni sem lehet. Ezek a vörösbélű ősfák, melyek az őserdők vadonját alkotják.

Az út oly újszerű volt és oly érdekes, hogy hasonló még elképzelni sem tudtam azelőtt. Többször megálltunk megitatni a lovakat és kis fakoreszmák előtt táboroztunk ilyenkor, melyek az ő rovátkás gerendafalaikkal nagyon kedvesek voltak. Gyönyörű idő volt és egy pár asztal volt a koreszmák előtt és a körül a környék utazó népe tanyázott tarka össze-visszaságban és várták, hogy lovaik egy kissé kipihenjék magukat.

Egy ilyen fakoreszma előtt várakoztam, mikor figyelmet egy különös ruházatu ember vonta magára. Olyan ruhája volt, mint az indiánoknak, rojtos szegélyű bőrnadrág, cowboy ing és mexikói szalmakalap. Arca színe vöröses volt, de nem indián rézbőr, csak az erős naptól leégetett. A szeme pedig kék volt. Termete egyenes és jó növésű. A többi vendéggel ott sétált ő is a koreszma előtt.

Körülöttünk kutyák szaladgáltak és az egyikre véletlenül ráléptem, mire az felém kapott és meghasította nadrágomat. Önkéntelenül elkáromkodtam magamat, mire az indiánforma ember hozzám fordult:

— Magyar!

Mosolyogva néztem rá.

— Maga is magyar?

Fejével intett helybenhagyólag és töredezetten mondta:

— Nagyapa magyar, apa magyar, — én magyar, de nem tud!

Leültem vele egy asztal mellé, megkínáltam a szokásos „have you a drink“-kel és angolul beszélgetni kezdtünk, neve John Nagi volt, azaz Nagy János. Egy-két pohár után nagyatyjáról beszélt:

— Miksa császár katonája volt ő és azok között volt, akik letették a fegyvert és kegyelmet kaptak. Az őshazába nem akart visszatérni nagyapó, dacára annak, hogy akkor apám már élt otthon és négy éves volt. Szabadulása után aranykeresők közé állott és azokkal kalandozta be Észak-Mexikó vad vidékeit. És ez vetette meg szerencséje alapját. Mert bár aranyércet nem talált, de egy ilyen kalandozása közben érdekes dologra bukkant, melyet megjelentett Huana város polgármesterének és az ő útmutatása nyomán fölfedték az esetet, amiért aztán nagyapám New-Mexikóban farmhelyet kapott jutalmul az őserdőben

A dolog úgy történt, hogy ő társaival a legvadabb helyen kóborolt a rengeteg erdők és hegyek vidékén, amely abban az időben rendkívül veszélyes hely volt, mert nagyon sok fehér ember nyomtalanul tűnt el azon a tájon. Sokszor kutattak arra felé fegyveres katonák is, de soha sem tudtak az elveszettek nyomára jutni. Egy két-

ségtelen volt, még pedig az, hogy abban az időben nagy számmal éltek arra felé vad indián törzsek, akik az ős vadonokban és megközelíthetetlen sziklás hegyekben tanyáztak. Nagypám négy társával barangolt ezen a vidéken és úgy történt az eset, hogy egyik éjjel ő rá esett az örszolgálat. Társai a fák alatt takarókba burkolva aludtak és ő a holdas éjjelen virrasztott a vadon szélén. Sziklás hegyek voltak előtte, melyeket mély szakadék választott el tőle.

Reggel úgy három óra lehetett, mikor észrevette, hogy a szemközti hegy keleti csucsán a hold és a közelgő reggel homályában emberalakok sürgölődnek a sziklatetőn. Figyelni kezdett abba az irányba és hogy jobban lásson, hason csuszva felkuszott egy előtte levő meredekre, ahonnét észrevétlenül átláthatott a szakadékon túl levő sziklatetőre.

Azonnal meglátta, hogy indiánok voltak a csucson és nagy sürgés-forgás között készültek valamire. Csendesen figyelt és leselkedett rejtekhelyén. Erre a pirkadó hajnal világánál a következőket látta:

Szines öltözetben egy bálványszobor körül csoportosultak az indiánok és menetszerűen a bálványszobor elé vezettek egy összekötözött embert. Majd leoldották kötelékeit, mire a papok megragadták a szerencsétlent, a bálványszobor előtt fekvő domboru kölapra fektették, hogy melle kifeszüljön, aztán egy éles késsel felszakították mellét, szívét elevenen kitépték és a felkelő nap ragyogásánál a gözölgő emberszívet a bálványszobor oltárkövére tették. Nagyatyám megismerte, ez volt a Tezkatlipoka, a „láthatatlan isten“ számára rendezett istentisztelet, amelyet a kegyetlen rézbőrűek itt a világtól elrejtve, a foglyul ejtett idegeneken végeztek. Tisztában volt azonnal helyzetével. Megvárta, míg az őrző vadak elvonultak, aztán azonnal visszakuszott társaihoz, azokat felköltötte és mind-

annyian, amint lehetett, elmenekültek a vidékről, le Huana városába.

Itt nagyapám jelentést tett a polgármesternek, aki a katonai parancsnok is volt és az nagy fegyveres erőt adott mellé, akik az ő vezetésével körülzárták a hirhedt vidéket és foglyul ejtették az egész indián törzset. A bűnösöket felkoncolták és kikutatták a rejtélyes hegyláncot. Több száz koponyát találtak a bálványszobor mellett levő üregben, a feláldozott szerencsétlenek koponyáit.

Ekkor kapta aztán nagyapám ajándékba a farmtelket, amelyet nagy szorgalommal társaival átművelt egy nagyon szép gazdasággá. Társai közül egy ott halt meg. Kettő eladta részét nagyapámnak és Dél-Amerikába vándoroltak, egy még most is ott él velünk. De nem lévén családja, úgy él, mintha a mi családunkhoz tartoznék. A kilencvenes évek elején nagyapám aztán kihozatta édesatyámat, aki akkor már huszonhét éves volt és atyám engem is magával hozott, de én csak egyéves voltam. Itt nőttem fel farmunkon. Indián törzsek laknak körülöttünk, ezek békés természetűek és nagy tisztelettel adóznak nagyatyámnak. Atyám és nagyatyám egymás közt ma is magyarul beszélnek, érteni én is értek, de beszélni csak pár szót tudok.

— Messze van az önök farmja? — kérdeztem embe-remet.

— Óh, uram, ide még nagyon messze van. Jó tizenkét óra lóháton. Én Fiscoban voltam, mert ott tartjuk pénzünket a bankban és most lovagolok vissza otthonunkba. Mert nekem ma már az az otthonom. Nem is lehet csodálni, még alig tudtam járni, amikor oda kerültem, aztán amint évről-évre nőttem, láttam, amint az ősvadon eltűnik körülöttünk s helyére jön szüleim szorgalma nyomán a gyapot-, a dohány- és a gabonavetés. A farm nagy-

részét öntözni tudjuk, mert szüleim egy hegyi patakot arra vezettek és csatornázták a földeket, kis házunk a farm közén épült, körötte gazdasági épületek, tehenek, ökrök és nagyon szép baromfiudvar van, melyet anyám vezet. Ha meggondolom, hogy ez semmiből lett, uram, akkor nemcsak hálával, de csodálattal gondolok az öregekre, akik ilyen gazdaggá tettek engemet. Meg kell még jegyez-nem önnek, hogy a padlásan most is van egy magyar zászló, melyet koronként nagyapám feltűz házunkra, azt mondja olyankor, most nagy ünnep van az őshazában, azért teszi. Szép az a három szín, szeretem, valami azt mondja bensőmben, hogy szeressem . . .!

Itt elhallgatott, majd lassan készülődni kezdett.

— Indulnom kell, még nagy ut van előttem!

Elkisértem lovához. Gyorsan nyergelt, nyeregbe szökött. Kértem, hogy adja át üdvözlétemet szüleinek. Erősen megrázta kezemet és elvágatott. De nem ment messzire, visszafordult, odalovagolt hozzám és a nyereg mellől előhuzott valami furcsa dolgot. Egy bőrből készült hosszú nyelű tomahawk volt, melybe éles kő volt baltaszerű fejébe beerősítve és így szólt hozzám:

— Uram, fogadja ezt tőlem emlékül el, a mi vidékünkön készítik az indiánok. Mikor elmenőben voltam, akkor jutott eszembe, hogy nagyapám azt mondja, hogy ők magyarok mindig meg szokták ajándékozni a messziről jövő fajbeliüket, ezért fordultam vissza, hogy ezt átadjam önnek, mert nem akarok nagyatyámtól — elmaradni!

Ezzel elvágatott, az őserdő nemsokára elnyelte és én sohasem láttam többé.

III.

A bölény.

Kedves város Salt Lake City, a mormonok kies emporiuma. Nagy mulatság volt részemre különös utcáin csatangelni; ahol a mormonfőnök törzsepülete körül, asszonyainak kis házai ácsorognak, hozzá simulva a főépülethez, mintha parancsot várnának onnét. Volt némelyik mormonnak hat felesége is, legalább a kis házikók száma ennyit hirdetett. Kár, hogy az Unió kormánya gátat vetett ennek a nemes szokásnak és most már csak az egynejliséget engedi. Pedig bátor nép kellett, hogy ez a mormon szekta legyen, először elvándorolt hosszú utakon át ide, átkelve a Rocky Mountainokon és itt óriási munkával kulturát teremtett a maga számára. Az pedig, hogy egy asszony helyett néha ötöt is vett maga mellé, ez is olyan hőstett volt, amelyre kár volt ráütni az Unió kormányának szemüveges szigercával. Boldogan nézegettem az érdekes várost, mikor az egyik fapalota mellett egy prém- és vadbőrüzletet fedeztem fel. Szebbnél-szebb állatsuhák voltak itt kikészítve, a kirakatba rakva. Fehér róka, kék róka, hosszuszőrű vörös róka, vapiti bőr, jávor szarvas, medve, hiuz, puma, sőt még akadt mexikói nagyméretű gyikbőr is. Oly érdekes és újszerű volt, hogy amíg Salt Lake Cityben időztem, naponta kétszer, de néha háromszor is visszatértem a

bolt
nyo
köz
tudt
hog
el n
elzá
söré
duza
Gyö
hozz
vem
tette
hoss
volt
urak
inne
örzé

lőni
lőtt
gon
év
tion

Par
a h
ben
van
szig
bizo

boltba, hogy elgyönyörködhessek a bőrváltozatok látványosságában. Vettem is egy-két fehér rókát és alkudozások közben összeismerkedtem a tulajdonossal. Mikor megtudta, hogy európai vagyok, félre hívott és megsugta, hogy ő tudna nekem kéz alatt eladni egy ritka bőrt, de el ne áruljam, hogy tőle való. Ezzel magával vitt egy elzárt helyiségbe és elém terített egy hatalmas, fekete sörényű bölénybőrt. Mind a négy pata rajta csüngött, duzzadt nyakszőre magasra ágaskodott a bőrfelületen. Gyönyörű volt. Álmélkodva néztem. „Nos, mit szólna hozzá?“, kérdezte a yankee. Nem árultam el, hogy szívem mennyire dobog az izgalomtól, csak fejemmel intettem, hogy tetszik a dolog. Aztán leültünk a bőrre és hosszú alku után megvettem a trófeumot. Mikor készen voltunk az alkuval, akkor így szólt a kalmár: Azért, uram, legjobb lesz, ha ön egy éjjeli vonattal utazik el innen és ön, mint nem gyanúsított idegen, kevés ellenőrzésnek lesz alávetve!

„Mért kell ez a nagy elővigyázat?“, „Mert bölényt lőni, uram, szigorúan tilos és ezt egy barátommal lesen lőttük el, de szegény barátom rajta vesztett a mulatságon, elfogták a Reservationban és ő most üli le a három év büntetését!“ „De hogy jutottak önök be a Reservationba!“

— Figyeljen ide! — szólt a boltos.

„Azt tudja, hogy az Unió kormánya a Nemzeti Parkba záratta azt a megmaradt pár száz bölényt, amely a hatvanas évek nagy bölénypusztítása után még életben maradt. A bölény Amerika nemzeti állatja és ezért van a Yellowstone-parkba, a Nemzeti Parkba elzárva, szigorú tilalommal, hogy bárki is hozzájuk nyuljon. Ön bizonyára ismeri a nagy gejsereket és a csodás szikla-

völgyeket, melyek a National Park hírességét adják. Ismeri a nyugat felé elterülő erdőket és a mocsaras forrás-medreket. Látványosságuk páratlan. Itt voltam én is Jackson barátommal és elgyönyörködtünk a reggeli látványosságban. De Jackson amilyen jó fiu volt, anyyira szenvedélyes, sőt úgy kell mondanom, a hóbor-tosságig szenvedélyes vadász. Egy ilyen körutazáson megpillantottunk egy bölénycsordát. Vagy negyvenen lehettek. Jackson szemei fénylettek, mintha tüzek élednének belsejében, de nem szólt semmit, mert hisz a Park vezetőségének felügyelete alatt állottunk.

Két nap múlva elutaztunk, ekkor Jackson Ida államba vitt engem, amely a Yellowstone-parkkal határos. Itt puskát szerzett, azt széjjelszedte, aztán az erdősegen át belopództunk a Nemzeti Parkba.

Gyönyörű idő volt, szeptember közepe. A nap déli verőn még erősen tűzelt és a fák leveleit színezte már az Indián Nyár.

Jackson egy vadászzeb ösztönével haladt a mocsaras völgy felé, állandóan az erdők védelme alatt. Két napig botorkáltunk az uttalan vidéken, míg végre Jackson nyomra akadt. „Erre járnak, itt a csapásuk, úgy látszik, az erdőből itt vonulnak le a forrás felé!” Óriási nyomok jelezték a bölények utját, mintha ökörcsordák vándoroltak volna arra, az erdő fái sok helyen sárosak voltak, amint a mocsárban meghengergődzött bölények ott ledörzsölték a sarat bőrükről.

Az egész napot leselkedéssel töltöttük, gondosan vigyázva, hogy a lovas kerülők észre ne vegyenek bennünket. Este nem mertünk tüzet rakni, pedig hideg volt, a moschiták nappal meg vakmerően bosszantottak bennünket.

Etszürkület felé jó helyet választottunk az erdő szélén, ahonnét a hegyoldal lankáját is áttekinthettük. Csendes est volt, segítségünkre volt a hold fénye és így az erdőtől kifelé világos volt a háttér, célzásra alkalmas. Egy órát ültünk már néma lesben, mikor fatördelést és dobogást hallottunk, majd nagy fujásokat, amint a bölény orrlyukain nagy erővel kifujta a levegőt. Pár perc és az erdő sötétjéből kezdtek kibontakozni a bozontos fejű hatalmas állatok. Fejedelmi, királyi vadak. Méreteik a sötétben még nagyobbnak látszanak. Jöttek vagy ötvenen. Jackson nyugodt volt és egész idegzetét uralta és várt, várt alkalmas pillanatra. Végre az egyik bölény felénk fordult és közeledett. Jackson készült. Nyugodt volt és erős, mint az acél. A bölény lőtávolságba jött és oldalt fordult. Jackson felemelte lassan fegyverét az égre és ott a holdfény segélyével beállította a két legyet, mikor együtt volt a két célzó, akkor a vállhoz tett fegyvert lassan levezette az égboltról a bölény sötét testére és abban a pillanatban eldőrdült a lövés. A bölény felugrott. Jelzett! Jackson hirtelen újra lőtt. A bölény forogni kezdett, majd felágaskodott. Két első lábaival kapált a levegőben, majd első lábaira rogyott, aztán feldült. Jackson letette a fegyvert és csendben maradt. Majd előhuzta nagy vadászkését és engem kért, maradjak a sűrűben. „Ha valami baj van“, — szólt — „te a fegyverrel azonnal szöksz dél felé, én megnyuzom a bölényt, te addig szedd szét a fegyvert!“ Ezzel lehajolva, hogy az alakja a holdfénynél minél kisebbnek látszék, szinte csuszva sietett a bölényhez. Hihetetlen gyorsan dolgozott. Néha láttam, amint vadászkése csillog, vagy hallottam, amint eltöri a befűrészelt csontot. Forgatta a bölényt jobbról balra. Végül lenyiszálta a fejet az alsó fej csigolyáiról és az egész

összegöngyölte. Azzal visszasiétt hozzám. Nekem átadta... Most várj egy kicsit, hozok egy szeletet a combjából, kitünő hus, mert ez fiatal bika-bölény!"

Visszatért a bölényhez, de alig ért oda, éles fütttyentés hallatszott, utána egy másik. Majd az erdőből egy hang rákiáltott Jacksonra: „Hold up!“ Tartsa fel a kezét! Jackson felállt, erre négy irányból is felé rohantak a puskás örök. Én tovább nem késhettem, felkaptam a bölénybőrt és egész csendesen mentem előre az erdő sűrűjében. Aztán, amint eltávolodtam, hogy lépteim zaját nem hallhatták, megfeszített erővel igyekeztem dél felé. Az irányt tudtam, a hold segítségemre volt és reggelre Montanában voltam, kívül a Reservation határán. Egy jó ideig mentem még így, míg a hegytetőről Junction fázait meg nem pillantottam. Akkor a hegyen elrejtettem egy odvasfa üregébe a bölénybőrt. Megjelöltem a helyet és lementem Junctionba. Itt vettem egy jó nagy darab viaszkos vásznat és zsineget. Ezzel visszatértem az erdőbe. Elővettem a bölénybőrt. Becsomagoltam abba. Jó szorosan, úgyhogy sokkal kisebbnek látszott, mintha az bölénybőr lehetne. Azt a hátamra erősítettem a szétszedett puskával együtt. És egy kis állomáson felugrottam a Pacificra. Alig indult el a vonat, a távolból már láttam, hogy lovas járőrök közeledtek az állomás felé. Minden állomást megszálltak és keresték Jackson társát és a bölénybőrt. Egy fél órát nyertem a gyors éji meneteléssel, ennek köszönhettem, hogy a gyűrűn áttörtem. Salt Lake City előtt leszálltam és éjjel gyalog jöttem haza. Első dolgom volt elrejtetni a vad bőrét. Másnap már a lapokban olvastam: „Vakmerő bölényvadászat a Nemzeti Parkban!“ Szegény Jackson. Arcképe mellékelve volt és most ül a börtönben!”

Eddig tartott a yankee elbeszélése. Este a bölény-
bőrt a többi vadbőr után szobámba vittem, aztán
nagy ládám legalján hazahoztam. Most itt van előttem,
de valahányszor rátekintek, mindig felvillanik előttem
a csodás Amerika az ő vaddus erdeivel, érdekes folya-
maival és a Yellowstone Park az ő európai szem előtt
érthetetlen kincseivel.

IV.

Az amerikai puszta.

Kansas Citytől délkeletre volt Frank Held farmja. Ide vitt ki ő engem az Indián Nyár gyönyörű szinpompáját bemutatni nekem. Aki nem ismeri Amerika földjén az őszi lomb tarka világát, az elképzelni sem tudja, hogy minő óriási színváltozat él a természet műhelyében. Festők gyenge kis emberkéék ahhoz, aminő mesterszínket az Indián nyár ráfúj a falevelekre az ő őszi lehetőségével. Igaz, hogy a hőmérsékleti kilengés nagyobb, mint Európa földjén, mert a szeszélyes légáramlatok pajzán vágatással kergekik egymást, mintha valami titokzatos verseny lenne közöttük, hogy melyik képes rövidebb idő alatt minél nagyobb különbséget előidézni. A növényzet levélbőre aztán följegyzi ezt a nemes versenyt és kifejezi levél-nyelvén a színek segítségével. Különös műszer ez, de bámulatos a szinpompája. Sokáig azt hittem, hogy a piros szín, az a pipacs standard színe, de itt a falevelek nagy skálában fejlődnek fel és külön piros oktávot hoznak létre, amelyben a bíbor csigától a muskátliig és fel a pipacsig, vagy a hajnalpirig megjelenik a piros szín minden eshetősége. A vörös szín csak aztán kezdődik, mikor a piros színnel a falevelek már kimulatták magukat. A sárga, a barna, a halaványzöld, a smaragdzöld, a tószinzöld, az almazöld, a tengerzöld mind mind külön végigjátssza az ő saját oktavját, úgy hogyha az alaptónusokat is felszámítja az em-

ber, úgy nyolevan szint megkülönböztethet játszi könnyűséggel, amelyet egy-egy liget vagy erdőcske facsoportja magára rak az Indián Nyár segítségével. Kétségtelen fejedelmi ruházkodás ez az indián főnök tollaisze, melyet csak a Calumet ünnepi ceremóniájához ölt magára, messze elmarad ettől, mert az emberi szem nem képes ezt a színgazdagságot összeállítani, még a legszorgosabb gondosság mellett sem.

Elragadtatva bámultam a vidéket, figyelmes házigazdám élvezte csodálkozásomat és bevallotta: „Látja, uram, ez a mi büszkeségünk, minket a természet jobban szeret, mint önöket európaiakat, mert önöket nem gyönyörködteti az ősz ilyen csodálatos levélpompával!”

Két napig voltam a farmon, mikor házigazdám az estebédnél azzal lepett meg, hogy másnap kimegyünk a prairi-re és ha szenvedélyes vadász vagyok, ott majd ki-mulathatom magamat.

Roppant élveztem a szép reggelt és elnéztem az előkészületeket, puskákat hozott elő házigazdám és befogatott egy könnyű kerekű kanadai gíggbe. Reggeli után kimentünk a kocsizhoz, ő maga mellé ültetett és kezébe vette a gyeplőt. Csodálkozva kérdeztem:

— Élelmet nem viszünk?

Mosolygott bajusza alatt és nevetve mondotta:

— Ez a kis gígg nem bírná el úgy sem, ezért még tegnap mindent előreküldtem!

Ezzel mentünk, gyors ügetéssel haladt a két ló és csakhamar kint voltunk a farm határából. Dél felé fordultunk, nagyon jól haladtunk az óriás pusztaságon és nagyon nagyon messze a kékülő homályban, a láthatár szélén, hegyek körvonalait láttam.

Köröttem csend, száradó fütenger, az amerikai

puszta. Ezek a méretek Európában nem lehetségesek. Ilyen pusztaság legfeljebb Ázsia belsejében lehet még, amelyről Brehm megírta költeményszerűen szép könyvét: „Az északi sarktól az egyenlítőig“. Erről az amerikai pusztaságról sem tudott volna senki méltóbb és szebb könyvet írni, mint aki Brehm lelkével rokonszövetü.

Micsoda hatalmas látvány ez, micsoda imponáló végtelenség. Kár, hogy nem tavasszal láthattam, mikor zöldbe és virágba szökkenik a puszta ereje. A puszta, az amerikai nagy puszta, a legendás prairi ott volt előttem, az ő sárga tarkójával, amilyenbe az erős nyár ősze kelve fütakaróját aszalta. Sehol semmi, a hegyek körvonalait sem látom, talán nem is azok voltak, csak sorakozó felhők a láthatár sarkában. És mi haladunk, a lovak futnak a fövényen. Itt éltek a bölények, itt ölték őket ezerszámra a fehérek s az indiánok egyaránt. Itt volt a skalpvadászok nagy harca vad ellenfelükkel. Itt ütköztek meg kelet és nyugat indián törzsei egymással. Mennyi romantika, de a puszta hallgat, állni látszik az idő, csak a kocsi halad.

Képzeletem előtt ott rajzanak a vágató indiánok, mikor wighwamjaikból elötörnek, hogy vadüzve nyargaljanak a szabad pusztaságban.

Ekkor távolból egy lovast látok vágatni, felénk tart. Szivem megremeg. Valóban egy indián. Házigazdámra nézek, ez nyugodtan hajt tovább; az indián közeledik

— Egy indián jön!

A yankee nevetni kezd:

— Maga Maguara gondol, ugye, az apach-főnökre? Hát főnöknek ez is főnök, de most az én emberem. Vadászatra csak indiánt lehet alkalmazni! Bámulatos vadászok. Vadnyomozáshoz, vadüzéshez vagy törbeccsaláshoz csak ők értenek.

Ez alatt az indián hozzánk ért és üdvözölte házigazdámát, gyors beszédükből egy szót sem értettem. Az indián a kocsi mellett lovagolt és mi ügettünk tovább. Egyszerre úgy tetszett nekem, mintha a száraz fü- és avarbirodalomban egy csucsos sátrat látnék, egy wighwam — az is volt. Pár indián táborozott körötte, míg a kipányvázott lovak ott forogtak a közelben. Ide hajtott házigazdám. Ez volt az ő gondoskodása.

A konzervdobozok hamar előkerültek a sátor belsejéből és mi hatalmas étvággyal falatoztunk. Köröttünk a csend és a hatalmas pusztaság minden titokzatosságával. Megvártuk az estét és ott az amerikai éj csillagtábora alatt élveztük az éjszaka grandiózus költészetét. Hogy ragyogtak a csillagok és micsoda némaság, ezer ajakkal hallgatott a csönd! Egyszerre ugatásszerű zajt hallok a prairi belsejéből.

— Sakálkutyák, — mondja házigazdám.

A hold későn kel és így csak reggeli lesre megyünk. Rövid alvás után felkeltének bennünket. Kint halavány világosság, a félsarlós hold hinteget fehér sugarakat a pusztaságra. Gyorsan fölkészülünk és elindulunk, az indiánok vezetnek bennünket. A magas füben ügyesen van elkészítve a lesállás és mi csakhamar elhelyezkedünk. A csend impozáns, néha ugat csak a sakál, vagy zizegve sir a haraszt a szellő lengedezésére. A percek mulnak. Egy jó órája ülhettem ott, mikor a hold fényében lenn árnyékokat láttam vonulni magam előtt. Szarvasok voltak, a gim vezette őket, az agancsárok hátrább sorakoztak. Előrenyújtott nyakkal vonultak, lehettek vagy két tucat, vagy még többen. A hold fényében villant a fegyver, egy pillanatra megálltak. Egy másodperc és löttem, egy him elesett. A szarvasok vágatni kezdtek, de vesztükre rohantak, mert a házigazdám és az indiánok felé futottak. Erős

tüzelés hallatszott. Majd rohanó paták csattogása és újra csené volt. Bagolyhuhogást hallottam, az indián vadász jele volt. Oda jött hozzám.

Megmutattam a zsákmányt. Azonnal melléje térdelt és felhasította a szarvas hasát, aztán a nyakát nyitotta meg, a bárzsingot elvágta és hihetetlen gyorsan kizsigezte a vadat. Mire indián társa odaért, már összekötözte és cipelte társával tovább. A nagy füben követtem őket, mindenütt a szarvasok csapásán mentünk, mert ezek legázolták a harasztot. Házigazdám kettőt lőtt. Az indiánok egyet-egyet. Volt öt szarvasunk. Mikor ott feküdtek előttem a hajnalodó ég alatt, akkor éreztem csak, milyen gazdag ez a pusztaság. A yankee nagyon meg volt elégedve az eredménnyel és kérdésekre elmondta, hogy ezek a virginiai szarvasok a távol hegyek felől jönnek és szokásuk, hogy jóformán ugyanazon a csapáson térnek vissza, amilyen jönnek. Ezt nyomozták ki az indiánok és fényesen bevált tervük. Mig így beszélgettünk, hirtelen lövést hallottam, az egyik indián volt, aki viassasompolygott a kibelezett szarvas vérnyomán és egy sakál kutyát leterített. A szarvasokat felesatoltuk a lovak hátára és visszaballagtunk a wighwam-hoz. Ezalatt teljesen megvirradt és keletet előntötte egy hatalmas skarlát-fényáradat és ebből a vörös fényességből vörös szemmel pislogott elő a szeptemberi nap, hogy csodálatos fénnel borítsa be a hatalmas prairit.

És most egyszerre a puszta még szebb lett, mint ezelőtt volt, talán üdébb lett, vagy újjászületett vagy megifjodott; egész bizonyossággal megmondani nem tudom, én csak annyit tudok, hogy még szebb lett, mint volt. Még imponálóbb, még eredetibb. Egy vörös színben élő mérhetetlen fütenger. A sátonál felültem az egyik ló hátára. És úgy gyönyörködtem a felkelő nap piros színekkel szípor-

kázó felkeltében és az amerikai pusztaság, minden méretet és minden várakozást leverő, természetfeletti szépségében. Mert szép Florida pálmaerdeivel, szép a Sierra Nevada hegy-völgyes erdőbirodalma, de a végtelenség érzetét egyik sem kelti fel az emberek lelkében, bármily csodásak is azok, csak egy, csak egyetlen egy érezte velem ezt a fenséges érzést és ez az amerikai puszta!

V.

Sierra Madre.

Riasztó vaáság, kietlen köpusztaság, a vad vadonak ijesztő köbirodalma a Sierra Madre. Borzalmas kegyetlenség, kövekben kifejezve, sas röptét nem látta bércek s csak indiánláb tapodta hegybirodalom ez a köcsoport. Kerüli minden élőlény; még a fűszál is ijedten dugja föl parányi tűfejét a sziklák közül, mert fél lélekzetet venni ebben a borzalmas környezetben. Csak kö, szikla, bérc, hegyorom, szirtesűcs, vadtető, könyereg és szüknyaku sziklarianás van erre, amely kökeblével összeszorítja az ember lelkét.

S a modern ember ezen a rettenetes területen is átvette a Pacific-vasutat, hogy a csodaszép Kaliforniát elérhesse. Ha ez a kis vasszál nem járna erre, az egész Sierra Madre vidéke olybá tünne, mint egy elátkozott köbirodalom, amelynek nem szabad semmit tudni az idők haladásáról és mindenkorig a legborzasztóbb vadságban és kietlenségben kell így fennmaradnia.

Sunset Crossing, a kis tanyaváros neve, amely közvetlen a borzalmas hegység előtt fekszik és itt kanyarodik be a vonat a köbirodalomba. Ebből a városkából küldtek hozzám egy levelet, amely a Sierra Madre öséletét bizonyítja. A levél így szól:

„Dear Sir! Olvastam lapjában az indián Folklore kö-

réből vett cikkeit, de minthogy ön azon hiedelemben él, hogy a vörösbőrű romantika kora lejárt, azért tudatom ön-
nel azt, hogy mult év októberében csodálatos módon életre
kelt az újra és teljes valóságában remegtette meg ben-
sönket.

A dolog úgy történt, hogy a határunkhoz közel levő
Mexikóból, — ahol most nagy belső forrongások vannak
— átfutottak a mi területünkre a vad, a harcos Jaqui-in-
diánok. Több ezren lehettek. Ezek biztos fészket raktak
maguknak a Sierra Madre hozzáférhetetlen hegyeiben.
Élelmük nem volt, csak fegyverük és így rabláshoz, gyil-
koláshoz és fosztogatáshoz folyamodtak; mert hisz őseik-
től ezen szenvedélyeket kapták örökség gyanánt.

Kisebb városaink: Drey Camp, Turson, Salk Sea
Town, egymásután estek áldozatául e rabló fürgetegnek,
amely mindent megsemmisített, a házakat kirabolta és fel-
pörkölte, az állatokat elhajtotta, a lakosságot vagy mene-
külésre készítette, vagy megölte és akkor megskalpolta.

Vakmerőségük annyira ment, hogy október végén
Zampa és Dumby között a Pacific-vonatot megtámadták
és kirabolták. Én, aki végzetemre a vonaton ültem, végig-
éltem azt a rettenetes tragédiát, amely a vonat tizennyolc
utasát sujtotta, s akik közül csak heten menekültünk meg
ép bőrrel.

A támadás úgy történt, hogy virradatkor a vonat be-
ért a hegyek közé és egy emelkedőn nagy pöfögve nyomult
előre. Egyszerre csak a vonatvezető hirtelen fékezett s
megállította a gépet. Mint utólag megtudtam, sziklák vol-
tak az uttestre hengerítve, úgy hogy tovább haladni lehe-
tetlen volt. De gondolkodásra idő sem sok jutott, mert alig
állapodott meg a vonat, egy-két perccel később sziklazuha-
násokat hallottunk, melyek a vonat mögött elzárták a visz-
zatérő utat. Erre aztán éktelen ordítás hangzott fel, a

régi vörösbőrűek csatakiáltása, s mire felébredtünk, mint egy vad sáskasereg, az indiánok körülállták a vonatot Lövöldözés kezdődött és mi, utasok, ösztönszerűen a földre dobtuk magunkat, hogy a süvítő golyók elől megmentsük életünket. Így feküdtem ötödmagammal a földre lapulva, mikor egyszerre ablakesőrrenés hallatszott és egy vi-gyorgó rémes pofa bedugta képét kocsinkba. Kezében revolver volt és kiabált felénk:

„Up!“ „Up!“

Mi engedelmeskedtünk, mire kiszállítottak bennünket a kocsikból, körülfogtak minket, összekötözték kezeinket és mindenünket elszedték. Mindez oly gyorsan történt, mintha az egész csak egy filmfelvétel lenne. Mikor ott álltam a csoport fegyveres indián között s megdöbbenve néztem magam elé, ott láttam a földön, pár lépésnyire tőlem a szegény kalauzunkat, aki holtan feküdt a sinek alatt s az egész koponyája véres volt, meri a vadak a fejbőrét lenyúzták.

A lelkem összeszorult a bensőmben, mert a saját sorsomra gondoltam, ami nem sok reménnyel biztatott a látottak után. Tizennyolcan voltunk foglyok. Négyes csoportokba állítottak bennünket és aztán az indián harcosok között elindultunk be a hegyek közé, ebbe a rémes tartományba. Ezen keserves menetelés alatt, amely kavicsos, körtörmelékes, vad sziklákon, kegyetlen talajon vitt bennünket keresztül, volt időm megfigyelni örcinket.

Elöl, egy kis hegyilovon, egy nagykarimájú, panamalakapos indián lovagolt, akinek a karimája mellé sas-toll volt tűzve. Nadrágján vörös csik volt, mint a mexikói tábornokoknak, csizmája erős, durva bőr, de a lábujjai ki-látszottak belőle. Vörös ing volt rajta, mellén kinyitva. Derekat patronok övezték, revolver volt az övében és puská a hátán. Néha kiáltozott vad indián nyelven, de én

egy szót sem értettem az egészből. A többi indián ruházatban nem nagyon volt felszerelve, lámakendők, övek, rossz bőrnadrág volt rajtuk, de majdnem mind mezitláb volt.

Több óra hosszáig cipeltek így bennünket, míg végre leereszkedtünk egy mély völgybe, amely völgy sziklafallal zárult. Ebben a sziklafalban a völgy mélyén barlang volt, ide helyeztek bennünket és itt fogva tartottak, míg az események lejátszódtak.

Napokig nem tudtunk a világról semmit, s ekkor történt az, hogy egy-két társunknak sikerült eloldani kötelékeket s aztán az éjszaka leple alatt menekülést kísérelni meg. Szerencsére mi heten nem voltunk abban a barlangrészben, ahol ez a tizennégy ember kitört a szabadba, mert a menekülésnek a vége az lett, hogy az indiánok valamennyit fölkoncolták és valamennyi fejbőrét lenyuzták. Ezután még nagyobb gonddal vigyáztak ránk és mi közel két hétig semmit sem tudtunk a földvilágról. Fekhelyünk a kő volt a barlangban, élelmünk kukoricakenyér és kecsketej. Rettenetes helyzetben voltunk és nem tudtuk még elképzelni sem, hogy mi lesz velünk.

Ezalatt az Unió kormánya értesült, hogy a Pacificot, a Los Angeles és San Francisco felé vezető főútőerét a kereskedelemnek veszély fenyegeti, ezért katonaságot vont össze Dry Campa, Zambába és Dumbyba és lassan kezdett előnyomulni a rettenetes területen, hogy a Mexikóból feltört Jaquikat viasszaszorítsa Mexikóba. Természetes, hogy a lehetetlen terepen irtózatossággal kellett a katonaságnak megküzdenie s ezért az előnyomulás nagyon nehezen haladhatott előre. Mindezt mi csak utólag tudtuk meg, mert mi a harmadik héten vettük csak észre, hogy valami történik, mert a vadakon nagy izgatottság vett erőt és az egyik este, alkonyat után, ami szokatlan volt, a völgyben, nem messze a barlangtól, rözsékből óriási tüze-

ket raktak. Mikor a tűz javában lobogott, eloldották köteleinket és minket kivezettek a barlangból. S mi ott álltunk heten a rettenetes arcú indiánok között és vártuk, hogy mi lesz velünk. Azonban nem bántottak bennünket, de a panamakalapos indián elénk lépett és körülbelül ennyit mondott:

„You Americen!”

Fejünkkel bólintottunk igenlőleg. Erre tiz harcosával körülfogott bennünket és elindult velünk az éj sötétjében, de nem arra, amerre jöttünk, hanem egész más irányba. Alig tudtunk a sötétben menni, szerencsére a hold feljött s ez valamivel könnyített a menetelésen. Kimerítő éjjeli gyaloglás volt ez. Egyszerre tüzet láttunk felcsillanni egy hegytetőn s erre az indián irányt vett s arra vezetett bennünket.

Képzelmű, mily nagy volt örömünk, mikor a tűz körül az Unió katonáit ismertük meg, akik nagy „Hurrah!”-kiáltással fogadtak bennünket. Az ezredes ezüst pénzt és dohányt adott a főnöknék. Ez volt a váltságdíj, amelyet az indiánok szabad elvonulás mellett értünk követeltek. A tizenegy meggyilkolt ügyét a béketárgyaláson úgy intézték el, hogy harcnak minősítették a lázadást és az indiánok közül csak azokat büntették meg, akiket a főnök a tárgyaláson bűnösnek minősített. Azonban az összes Jaquiknak három nap alatt vissza kellett vonulniuk az Unió területéről, mert különben valamennyi kézrekerülő indián azonnali golyó általi halálbüntetést szenved.

Mikor az indiánok megkapták a váltságdíjat és elvonultak, az ezredes a tisztikarral maga mellé ültetett bennünket a tűz mellé, konzervekből készült kitérő vacsorát készített számunkra; de mi engedelmevel először mosdóvizet kértünk, hogy tisztálkodhassunk, mert a közel há-

romheti barlanglakás folytán tele voltunk férgekkel és moeskosak voltunk.

Már jól elmúlt éjfél, amikor lakomához ültünk s ekkor az ezredes így szólt hozzánk:

„Amennyire fájlalom az áldozatokat, épp oly örömet okoz nekem az, hogy önöket megmenthettem, mert a Jaqui a legborzalmasabb indián, aki mai korunkban él, s ez nem ismer még más törvényt, mint ami őseitől kegyetlenség alakjában szunnyadva lelkében él, és valahányszor a fehér emberek között zavar támad, — vagyis a fehér ember szeme nincs ráirányozva erre a kegyetlen fajra — mint most Mexikóban, akkor rögtön felhasználja a Jaqui az alkalmat, hogy mint a párduc, prédára csapjon s ösbosszútól üzve a fehér embert marcangolja. Nem volt könnyű dolog ezekben a szörnyű hegyekben idáig leszorítani a vadakat s békekötésre kényszeríteni egy vad népet, mert ha mi tovább üldözzük őket, úgy a járatlan utakon leszűrődnek Mexikóba és önök menthetetlenek. Az egyetlen út volt szemet hunyni az áldozatok fölé, hogy az önök életét megmentsük és váltságdíj mellett szabadon futni hagyni őket. Örülök, hogy itt vannak. Az Unió nevében üdvözlöm önöket!”

Mi a kapitányt éltettük és hurráztunk a legénységgel együtt, ezalatt pedig feljött a nap és beragyogva a vad vidéket.

Mikor körülnéztünk erről a hegytetőről, ezen az irgalmatlan, ezen a kietlen köbirodalmon, akkor messziről láttuk, amint a nagy sziklák között, mint exotikus bogarak, nyüzsgöve vonulnak az indiánok, a kegyetlen Jaquik, vissza Mexikóba, ahonnan feltörtek ide, hogy véres nyomát adják annak, hogy ők még élnek, ősfajuk még nem pusztult el és ösgyűlöletük a fehér faj iránt még egyre lo-

bog. Mikor tudatom önnel ezeket, kívánok önnek jó egészséget. Tisztelője John Thompson."

Eddig szólt a levél, eddig szólt a történet, mely igaz szavával hirdeti azt, hogy a vörösbőrű romantika nem halt meg, még ma is él és néha-néha fellobbanik, mint a hamu alatt lappangó parázs, melyet felfer a szél, hogy újra lángra keljen, s akkor befutja az eget, hogy vörös fényével megdöbbenitse az embereket.

gyek
rencse
Arany
kóbor
mány
idegen
ország
még k
indián
a bar
az ell

hozta
még
fickó
Juan
fehére
log ug
megér
nek a
sok,

VI.

Véres kaland.

Mexikóban, El Paso határállomástól délre, a hegyek között van Apa Juana kis tanyahely, ahol a szerencsétlen véletlen folytán egy véres tragédia zajlott le. Aranyásók kerültek a községbe és a szomszéd hegyeket kóborolták naphosszat. Ezek a kutatók a mexikói kormány engedélyével járják be a hegyeket, de minthogy idegenek voltak nemcsak a környéken, hanem még az országban is, fogalmuk sem volt a helyi viszonyokról, még kevésbé arról, hogy a hegyekben élő majo és jaquito indiánokkal hogyan kell érintkezni, miként kell velük a baráti viszonyt fenntartani és akkor nem hogy nem az ellenségükké, de a jóbarátjukká lesznek.

Az aranykutatók vezére Gomel volt, aki magával hozta testvérét is, Fredet, aki szilaj természetű és még meglehetősen éretlen, ugy huszonhárom év körüli fickó volt. Ennek a fiúnak ostobasága zuditotta Apa Juanára a szerencsétlenséget, amelyben bizony ártatlan fehérek is áldozatul estek a vadak gyűlöletének. A dolog úgy történt, hogy az aranykutatók, számszerint öten, megérkeztek a majo indiánok törzséhez. Ennek a törzsnek akkor éppen valami ünnepe volt, mert a papok, jósok, fantasztikus öltözetben orditoztak egy bölényfejjel

diszített kőbálvány körül és vad tánc tántorgott a szirt-emelvényn.

Az aranyások messziről nézték ezt a mulatságot és nekik meglehetősen érdekes is volt, mert eltekintve a rettenetes hangzavartól, a tarkatollu vademberek, a medvebőrös jószok s a bölénytrónon székelő főnök, a furcsa köntösű papok egy csudálatos színkeveréket adtak, amely ujszerűségével megragadta őket. Fred, aki élesszemű ember volt, azonban észrevette, hogy a bálvány szarva csillog a napfényben. Amint közelebbről járta körül az oltárhelyet, egész bizonyosan látta, hogy a bálvány fejszarva aranyból van. Ezt el is ujságolta társainak, akik nagy örömmel fogadták ezt a hírt, mert ez azt jelentette részükre, hogy a hegyekben, a közeli környékben a várva-várt aranyak itt kell lennie. Napokat töltöttek a környéken, de nem tudtak eredményre jutni. Bosszusak voltak, fáradtak és elkeseredtek. Minden igyekezetük hiába volt, aranyat nem leltek sehol. Azért elhatározták, hogy visszatérnek Apa Juanába. Fred azonban nem elégedett meg az üres eredménnyel, hanem bevárta cselekvésre az estét. Tervük az volt, hogy napkelte előtt visszatérnek Apa Juanába. Ezért idejében lefeküdtek a leszálló nappal s egy ideig nézték, míg az indiánok sürgölődtek sátraik között, aztán elcsendesült a környék. Fred ekkor az éj leple alatt egy macska ügyességével megközelítette a főpap sátorát, késével felhasította a wighwam oldalát és óvatosan bebújt a sátorba s a már előre kikémlt helyről ellopta a bálványfejet.

Másnap korán utrakeltek és visszatértek Apa Junaába. A nap minden különösebb izgalom nélkül telt el. Este nyílt tüzhelynél főzték meg ételüket, aztán ők is a többi lakosokkal együtt nyugalomra tértek. Hajnal felé irtózatossá ordítás verte föl a csendet s mikor talpra

ugrottak a megijedt lakosok, észrevették, hogy egy sereg fegyveres indiánnal vannak körülvéve. A majo indiánok voltak főnökük vezérlete alatt; de segítségükre jöttek a jaquitok is, akik mint szövetséges törzs, kötelességüknek tartották, hogy a majokon elkövetett szörnyű megalázást megbosszulják.

Az egész város egyetlen szerencséje az volt, hogy a felriadt postamester még a közeli városba egy „Segítség“-jelt le tudott adni, mielőtt a vadak a táviratoszlopot kidöntötték.

Ezután elkezdődött a rettenetes harc. Minden felütnő fehérre rálöttek a vörösök, mire azok eltorlaszolták a házakat és a felbukkanó majokra, vagy jaquitokra puskalövéssel válaszoltak. A vadak hamar kifürkészték, melyik házban tanyáznak Gomel és társai. Erre aztán minden erejüket ennek a háznak a megostromlására összpontosították. A ház tetőzetét ledobták, az ajtókat, ablakokat bezúzták s iszonyu rohanással benyomultak a szűk házba. Az elfogottakat kicipelték az utcára, öszeszekötözték a kezeiket és ott, a többi lakos szeme előtt, végrehajtották rettenetes ítéletüket. Legelsőnek is Fredet vették elő, akinél az aranyszarvat megtalálták.

Az indiánfőnök maga lépett eléje és a guzsbakötött Fredre fölemelte kését. Rettenetes ordítás hallatszott. A főnök először homlokát nyeste meg a szerencsétlennek, aztán a tarkójánál vágta fel a bőrt, majd körülkerítette az egész fejet, aztán körmeivel alája nyult és huzni kezdte a fejbőrt. Az erek kidagadtak, majd föcskendezték a vért. A halálra vált ember üvöltött, de oly borzalmas üvöltéssel, hogy a felriadt kis tanyahely lakói úgy megdermedtek az ijedelemtől, hogy még a fegyverüket sem merték használni a vadakra, nehogy az ő házukra

kertüljön az ostromlás. Ezalatt a főnök dolgozott tovább. A fülől a tarkóig már leszakadt a bőr, az már kezében volt, akkor az így lehuzott fejbőrbe mege avaria a kezét és marokra fogva huzta tovább. Az áldozat hörgésszerű üvöltése hallatszott, a szemei kidülledtek, mint a birkának a megfejtése után s egyszerre csak nagyot rántott a főnök, mire a kezében volt a skalp s egy vörös gömb, az áldozat koponyája maradt vissza, mire a szerencsétlen ájultan összeesett. Ezután a vadak nekiálltak és az aranykutatók mindegyikét rettenetes kegyetlenséggel megfoztatták fejbőrüktől. Szerencséje csak egynek volt, az öreg Gomelnek. Öneki, akinek végig kellett nézni négy társának borzalmas kinját, akik véres koponyacsonttal ott henteregtek előtte, hogy rángatózó kinok között fejezzék be életüket, öneki sikerült elkerülnie a borzalmas végzetet. A főnök éppen eléje lépett, mint aki a véres sorban az utolsó, hogy az itéletet végrehajtsa rajta. De a vélellem nem így akarta, a főnök, — hogy az öregnek megmutassa, miért bünhődik — elővette a Fred zsákjában talált bálványfejet és az öreg elé tartotta azt. Egyik kezében a bálványfej volt, a másik kezében a fölemelt kés, melyet Gomel nyakszirtjébe akart szurni. De ebben a pillanatban egy lövés dördült el s a főnök karja lehatatlott.

A majok és jaquitok óriási csataüvöltéssel feleltek erre és megriadt sasokként rebbentek széjjel, hogy leszámoljanak főnökük gyilkosával. De a nagy zajban éles füttykiáltás sivitott föl, erre a vadak fölkapták főnöküket vállaikra, magukkal vitték a bálványszarvat, a négy lehuzott szerencsétlen fejbőrét és nemekültek a hegyek közé.

A mexikói katonaság közeledett. A postamester se-

gitségkiáltása meghozta Apa Juanának a menekvést, különben mindannyian a vadak bosszujának áldozatai lettek volna. A mexikói ezredes bevonult Apa Juanába, de akkorra már a majok és jaquitok a hegyeken át menekülve futottak östanyájuk felé.

Az első és legsürgősebb dolog volt kiszabadítani a guzsbakötött Gomelt, aki halálraválva ott ült négy vérző társa mellett. Aztán föloldották kötelékeiktől a megnyuzott embereket, vállukra vették őket s a kut friss vízből meritett vízzel, hűsítő borogatással igyekeztek kinjaikon enyhíteni. Gomel hőiesen talpraugrott és sietett társai segítségére. Elsősorban a szegény Fred megmentésére. Börökből készített nyugágyra helyezték a halálra vált embert, aki kimeredt szemeivel bámult maga elé s mikor föléje hajoltak, száraz hangon nyöszörögte: „Vizet, vizet, mindenem ég belül, minden fénylik és csillog!” Torkába öntöttek hűsítő teát, de nem használt, minden igyekezet hiábavaló volt, reggelre kiszenvedett.

Csodálatos véletlen folytán az egyik megalkopozott embert meg tudták menteni az életnek. Ez az ember, névszerint John Dry, később Newyorkba került és ott nagy figyelembe részesült. Az orvosok készítettek neki egy műparókat, amelynek finom bőrhuzata volt, hogy amíg valahogy a fejbőrt fel tudják nevelni a kopasz csontra, az megvédje tarkóját minden ellen. Ez mesélte azután el az orvosoknak, hogy minő fájdalom az, amelyen az az ember átmegy, akit az a borzalmas végzet ér utol, hogy fejbőrét lenyuzzák. „Először” — úgy mondta — „csak egyszerű vágás sebet érez az ember, mint mikor a kezét megvágja; aztán mind többfelé érzi ezeket a vágás sebeket, amint körülnyírják az ember koponyáját. Az ember már kezd belenyugodni abba, hogy egy ilyen sebfáj-

dalma lesz, mikor aztán jön a borzalmak borzalma és a vad indián körmeivel alányul a fölvágott sebnek és kezdi huzni, szakítani az ember koponyájáról a bőrt. Irtózatoss fájdalom következik most. Az ember érverése kihagy, az agyát acélkések szaggatják, az idegeit beretvák hasogatják, lélekzet eláll, szem kifordul, a körmök meg-görbülnek, a hátgerinc meghajol s a fájdalom nő, éle-sedik, üvöltésre készített s megbontja az ember agyát, mig végül elhomályosul a világ s az öntudat kimarad.“

Ez volt John Dry saját tapasztalata alapján meg-állapított előadása a skalpozásról. Ez az egyetlen adat, amit erről tudnak és ezért a hős John Dry, aki kiállta ezt a rettenetes fájdalmat, ünnepelt embere volt sokáig az Uniónak, mig aztán tavaly meghalt Boston mellett egy kis faluban. Ott is van eltemetve, a Yankeek szép sir-emléket emeltek részére, sirján egy indián áll, amint ma-gasra tartja egy fehérember fejbőrét, a fehérember pedig dacosan áll az indiánnal szemben, mintha hirdetné: „hogy az ő faja az erős, a halhatatlan!“

VII.

Nyugat törvénye.

A Rocky-Mountainok szikladus láncolata Denver-nél kezdődik, ahol a nagy síkság véget ér. Ezért ez érdekes város, mert ez ugyyszólván a nyugat kapuja; ahol nemcsak az áru cserélődik ki, de az emberanyag is. Pár napig időztem ebben a kedves városban és felkerestem a „bar“-okat is, ahol nagyon érdekes és a mi számunkra újszerű emberkeveréket láttam minden alkalommal. Elhallgatni beszélgetésüket és megfigyelni őket, egy oly nagy élvezet volt, hogy ha drága pénzt kellett volna fizetnem, még akkor sem távoztam volna onnét, nem pedig tíz centes sör mellett üldögélve élvezni ezt a különös látványt.

Ősz volt, késő ős, és ilyenkor nemcsak a gabona- és állatvásárok járnak, de a prémvadászok, az aranykeresők, akik nougatot hoznak, épp oly gyakoriak e városban, mint a farmerek és cow-boyok.

Egy külvárosi „bar“ volt, ahol ültem, közel az állomáshoz és így az érkezők közül sokan betértek oda, hogy egy pohár italt felhajtsanak. Az egyik sarokban a „Westman“-ek táboroztak, akik egész külön csoportot alkottak és nem érintkeztek senkivel. A legközlékenyebbek a cow-boyok voltak, akik mindenkire rákiáltottak, megállították őket és italt ajánlottak fel nekik. Én élvezetemben majd fölfaltam az egész társaságot, oly érdekesek voltak ők,

mintha mindenik hozott volna levegőt magából abból az országrészből, ahol otthona volt. A cow-boyok közt éreztem Texas nagy szabad síkságát, a westmaneknél, a Rocky-Mountainok California csodaszép vidékét, a Csikágóiak közt a humbug város minden felületességét és óriási méreteit. Az egész egy ember-mozaik volt, amelyből egy rendkívüli föld térképe rajzolódott ki, emberfejek segítségével.

Egyszerre csak a nyitott ajtón belépett egy indián. Minden szem felé fordult. Dohányért jött. A westmanek közt mozgás támadt és az egyik rászólt az indiánra. Az odanézett és örömteli hangon felkiáltott. A westmanekhez ment és az egyikkel barátságosan kezet fogott. Én lassan e csoporthoz huzódtam és figyeltem beszélgetésüket.

Az indián nem sokáig maradt ott, hanem magához vette a dohányt, bucsut intett barátjának és távozott. A westmanek beszélgetni kezdtek és akkor hallottam ezt a történetet, amelyet most feljegyzek. Az a westman beszélt a társainak, akivel az indián kezet fogott.

— Ez Nadakó volt és a navajok törzséhez tartozik, én pár év előtt ismerkedtem meg vele, mikor aranyásással foglalkoztam fent a hegyek között. Az ő földjükre azonban sohasem mentünk, mert tiszteletben tartottuk az ő törvényeiket és jogaikat.

A nyugat törvényei sokkal szigorubbak, mint a keletéi, mert itt ítélet és végrehajtása az ítéletnek egyszerre megtörténik és emellett alig van különbség rablás vagy gyilkosság között. Mert mind a kettőt egyenlően felhúzzák.

Ebben az időben volt közöttünk ott a telepen egy Shmitty nevű ember, akiről később kistült, hogy a valódi neve Shmitler és Németországból való. Ez beszélt nekünk, hogy ő találkozott az indiánokkal és világosan emlékszik,

hogy ezek zsákban aranyport és nougatot vittek magukkal. Valószínűleg a hegyek között szedték, oly helyen, amelytől mi nem ismertünk. Pár nap múlva ez a Shmitty eltűnt körünkből és nem tudtuk hová lett. Négy napig volt oda, mikor újra előkerült, nagyon szótlan volt és kérdéseinkre csak azt felelte, hogy a hegyek között kóborolt aranyércet kutatni. Ezzel bevonult sátorába és csak másnap került megint elő. Nagyon kedvetlenül dolgozott, részint a fáradságot játszotta, részint az olyat, aki beleunt már az aranyásásba. Este is jókor elvonult. Másnap kora hajnalban lódobogásra ébredtünk és mikor kitekintettünk sátrainkból, nagy csodálkozásra egy csapat indián volt előttünk.

Legelől állt köztük Nadakó és felénk kiáltott:

— Itt van-e a főnökötök és lehet-e vele beszélni?

Visszakiáltottam:

— Szállj le a lovadról és lépj közénk!

Ezzel Nadakó odajött hozzám és a szokásos üdvözlések után így szólt:

— Ti, akik idejöttetek a mi földünkre és törvényeket szabtatok ránk, amelyeket kényszerítetek nekünk is tisztelni, bár a mi lelkünknél másfélék a vágyai, mondd meg, hogy ti magatok tisztelitek-e saját törvényeiteket?

— Természetesen, — feleltem.

— És megtartjátok-e ezt? És kényszerítitek-e egymást arra, hogy azokat megtartsátok?

— Minden bizonnyal, — feleltem, — mi egyenlően ítélkezünk mindenki felett!

— Akkor figyelj ide, — szólt az indián. — Azt bizonnyal tudod, hogy a mi törvényeink egyszerűek, de előttünk szentek. Azt is tudod, hogy mily nagy dolog a mi szemünkben a kalumet és tudod annak a jelentőségét, hogy mit jelent az, ha mi valakivel, akit vendégünknek tekin-

tünk, elszívjuk a békepipát? Az szabadon jár sátrainkban és a törzsünkhöz tartozónak tekintetik. Ez mielőttünk a legnagyobb kiváltság, amiben idegen részesülhet. De amely nagy a tisztelet e révén irányukba, épp oly nagy a büntetés arra, aki bünt követ el és megszegi a békepipa törvényeit!

— Természetesen, — feleltem.

— Nos, — szólt Nadakó, — pár nappal ezelőtt közületek egy fehér érkezett hozzánk és oltalmat kért tőlünk, azt mondván, hogy eltévedt a hegyek között, és mint fáradt vándor tért be hozzánk. Szívesen fogadtuk, én sátramba veztettem és elszívtam vele a békepipát. Ő négy napig közöttünk volt és ezt az időt arra használta fel, hogy leitatva tűzes vízzel harcosaink egyikét, megtudta azt, hogy hol rejtettük el a nougatot, amelyen dohányt és puskaport szoktunk venni, aztán éjnek idején felásta a vermet és megrabolta kincses házunkat és mire feljött a hajnal, eltűnt falunkból. Azonnal kutatni kezdtük gyors eltűnése okát és nagyhamar megtudtuk az igazat. Ekkor üldözőbe vettük, de utol nem érhattük, mert elhagyta a mi földünket és azon túl nem akartunk menni, mert tisztelni akarjuk a törvényeket. De minthogy a törvény mindenkire egyenlően áll, ezért ti is tartsátok be azt. Az a fehérarcu közületek való, mert ide menekült, lakoljon meg azért, mert megszegte a kalumet törvényeit és megrabolta bennünket!

— Mutasd meg nekem, melyik volt az a fehér arcu!

Nadakó ellépett közöttünk, de Shmittyt nem látta ott, mert az sátrában ült.

— Nincs közöttük, — szólt. — Valahol elrejtőzött.

Ekkor már tudtam, hogy Smittyről van szó, ezért érte küldtem két embert, hogy jöjjön elő. Nem szívesen jött és Nadakó, amint meglátta, felkiáltott, oly rivalgással,

mint mikor a régi időben a csatakiáltás hangzott el, mely az ellenség felfedezését jelezte.

— Ez az, — kiáltott az vidáman.

Én azonnal szembesitettem Shmittyt Nadakóval, de az nem akarta még azt sem elismerni, hogy az indiánt valaha látta volna. Kikutattam Shmitty sátrát, de abban nem találtunk semmit. Ekkor az indián engedelmet kért, hogy hadd vizsgálja ő meg a sátor belsejét. Két embert adtam mellé és Nadakó bement a sátorba. Egyszerre csak ujult ujjongó kiáltás hallatszott és pár perc múlva előttünk állt Nadakó és magával hozta az arany nougatokat, amelyek közül némelyik varázsszeres zacskóban volt elrejtve. Shmitty nyughelye alá ásta el a kincset, de a gyakorlott szemü indián hamar feltalálta a rejteket és előszedte az aranyat. Shmitty tagadott, de azért nem vette komolyan a dolgot, mert az indiánokat nem tartotta egyenrangu embereknek a westmanekkel. Ám ekkor összehívtam a jüryt, hogy hozzon ítéletet a dologban. Nadakó társaihoz ment és leült velök egy fa alá.

A jüry hosszú tanácskozás után bünösnek mondta ki Shmittyt. Aki nem akarta elhinni az ítéletet, de a jüry éppen azért ítélte el, hogy az indiánok lássák, hogy a törvényeket a fehérek is tisztelik és nem csak velük szemben alkalmazzák.

A nyugat törvénye szerint egy óra időt kap az elítélt a magabaszállásra, aztán végrehajtják az ítéletet. Shmitty is ennyit kapott.

Egészen összetört ezen idő alatt és mikor az ítélet végrehajtására elővezették, zokogott és imádkozott. Majd mikor belátta, hogy nincs menekvés a számára, bevallotta, hogy Shmitlernek hívják és német hazájából azért szökött meg, mert ott meggyilkolt és kirabolt egy ékszerészt; ak-

kor elmenekült az igazságszolgáltatás elől és most meg elbukik és bitóra kerül egy kis zsák arany miatt.

Az ítélet végrehajtása következett. Az indiánok félkörben körülállták a fát. Én a bibliát tartottam kezemben és kezemet arra téve, hirdetem ki az ítéletet. Mire két ember megragadta Shmitlert és egy-kettőre felhúzták a fára.

Ketten bele is lőttek az akasztott ember testébe, — már ez így szokás a nyugaton, de az indiánusok nem. Ők nyugodtan végignézték a kivégzést, aztán elbucsuzva, haza mentek. És el kell ismerni, hogy soha, de sona, azzal a törzzsel baj nem volt, mert egyszer, mikor velük esett jogtalanság, megbosszultattam a sérelmet és ők érezték, hogy a fehér ember szigora nemcsak velük szemben áll fenn, de saját fajtabelijével szemben is.

Azóta valahányszor találkozom Nadakóval, oda siet üdvözlésemre, mert ő előtte én egy nagy lélek vagyok, amiért tiszteletben tartottam a kalumet varázsjogát és elítéltem azt, aki azt megszegte.

meg

fél-
ben
em-
ára.

—
Ők
zva,
zzal
sett
ték,
áli

siet
rok,
el-

IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR MUNKÁI:

	Pengő
A réztoronyi kastély	3.—
Vörösbőrű romantika. (Indián történetek.) —.	—.
A pénzmaszagu ember. (Húsz elbeszélés.) .	3.—
Vesztett csata. (Regény.).....	2.40
Az arany nap hazája	2.40
Alakok a ködhomályban	2.—
A lélekbúvár. (Regény.)	3.—
Az ős szerelem. (Húsz elbeszélés.)	2.—
Az élet tüze. (Regény.)	—80
Beszélő éjszakák	2.40
Ikaros. (Dráma 3 felvonásban.).....	—80
A kalandor. (Szinmű 3 felvonásban.)	—80
Amerikai színek. (Utleírás.)	2.—
Arab. (Dráma 3 felvonásban.).....	—80
Déli fjordok. (Dalmácia álmoképekben.) .	2.40
Az élvetemetkező. (Dráma 1 felvonásban).	—80
Az óriások világa. (Tul a tengeren.)	2.—
A trombitás süvege. (Elbeszélések.)	—80
Hanna. (Dráma 1 felvonásban.)	—80
Narancsvirág. (Dráma 1 felvonásban.)....	—80
A vadrózsa. (Húsz elbeszélés;).....	2.40

